

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

Sosiaaliset verkostot senioriosaajien sosiaalisen pääoman vahvistajina

Miettinen, Minna

2011 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

Sosiaaliset verkostot senioriosaajien sosiaalisen pääoman vahvistajina

Minna Miettinen
Terveystiedon edistämisen koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Syyskuu, 2011

Minna Miettinen

Sosiaaliset verkostot senioriosaajien sosiaalisen pääoman vahvistajina

Vuosi 2011

Sivumäärä 89

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää verkostoyhteistyötä senioriosaajatoiminnan tukimuotona. Tutkimusosion tarkoituksena on kuvata senioriosaajien näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista senioriosaajatoiminnan tukimuotona ja sosiaalisen pääoman vahvistajana. Opinnäytetyö käsittelee vapaaehtoistyötä tekevien senioriosaajien sosiaalisia verkostoja.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat: Millaisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä sosiaalisia verkostoja senioriosaajilla on, mikä on senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä toiminnalleen, miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa ja minkälainen verkostotoiminta edistää senioriosaajatoimintaa?

Opinnäytetyö on tutkimusotteeltaan määrällinen eli kvantitatiivinen. Opinnäytetyössä päädyttiin kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen, koska aiemmat aiheesta valmistuneet opinnäytetyöt olivat kvalitatiivisia, ja senioriosaajatoimintaa haluttiin lähestyä määrällisen tutkimusotteen avulla. Opinnäytetyön määrällistä osiota täydennettiin avoimilla kysymyksillä. Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin strukturoitua kyselylomaketta. Kyselylomake lähetettiin 87 senioriosaajakoulutuksen käyneelle henkilölle. Vastauksia palautui 40, joten vastausprosentiksi muodostui 46 %.

Opinnäytetyön kyselysuudessa nousi selkeästi esille tarve kohdata aktiivisemmin toisia senioriosaajia ja oppia tuntemaan heidän osaamisalueitaan. Toivottiin myös lisää ajatusten vaihtoa toisten senioriosaajien kanssa. Kyselyyn vastanneet ehdottivat muun muassa senioriosaajien osaamispankin ja seniorivastaava-toimen perustamista sekä työnohjaustoiminnan mahdollistamista ja kehittämistä. Senioriosaajat toivat esille tarpeen madaltaa yhteydenotokynnystä vapaaehtoistoimintaa koordinoivaan tahoon, senioriosaajatoiminnan verkostoon liittymisen helpottamista vertaismentor-toiminnan avulla, senioriosaajien pienryhmätoiminnan kehittämistä ja tiivistämistä sekä matkakustannusten korvauskäytäntöä.

Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista kartoittaa senioriosaajatoimintaa sekä yhteiskunnallisesta että voimaantumisen näkökulmasta.

Asiasanat: senioriosaajatoiminta, vapaaehtoistoiminta, sosiaalinen pääoma, sosiaaliset verkostot, luottamus

Minna Miettinen

Social networks as a means to increase the social capital of senior trainers

Year 2011

Pages 89

The purpose of the thesis was to improve network cooperation as a form of support to senior trainer activity. The purpose of the research part of the thesis was to describe the senior trainers' ideas on social networks as a form of support to senior trainer activity and as a way to reinforce social capital. The thesis deals with the social networks of senior trainers engaged in voluntary work.

The research questions of the thesis are the following: What type of social networks related to voluntary work do senior trainers have, what is the opinion of senior trainers about the importance of social networks for their activity, how do social networks support the activity of senior trainers, and what type of network activity promotes senior trainer activity?

The thesis has a quantitative research approach. A quantitative research approach was chosen because earlier theses on the subject have been qualitative, and the wish was to adopt a quantitative approach to senior trainer activity. The quantitative part of the thesis was complemented with open questions. A structured questionnaire was used as the data acquisition method. The questionnaire was sent to 87 persons who had participated in senior expert training. A total of 40 questionnaires were returned, so the response rate was 46%.

The need to more actively meet other senior trainers and learn about their fields of expertise was clearly emphasised in the questionnaire part of the thesis. The wish to exchange ideas with other senior trainers also came up. Those who answered the questionnaire proposed the establishment of a senior trainer bank and the position of a Senior Advocate, and that work counselling should be enabled and developed. Senior trainers brought up the need to lower the threshold to contact the organisation that coordinates voluntary work, to make joining the senior trainer network easier by means of peer mentor activity, to develop small group activity of senior trainers and make it more intensive, and to improve the practices of compensating travel expenses.

It would be interesting to study senior trainer activity further from both a social and an empowerment perspective.

Key words: seniortrainer activity, voluntary work, social capital, social networks, confidence

Sisällysluettelo

1	Opinnäytetyön lähtökohdat	6
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset	15
3	Sosiaaliset verkostot senioriosaajien sosiaalisen pääoman tuottajana	16
3.1	Sosiaalinen pääoma senioriosaajien voimavarana.....	16
3.2	Sosiaaliset verkostot ja luottamus senioriosaajien voimavarana	20
4	Opinnäytetyön aineisto ja menetelmät	22
4.1	Aineisto, aineiston kerääminen ja mittarin kehittäminen	22
4.2	Aineiston analyysi	27
4.3	Vastaajien taustatiedot.....	28
4.4	Senioriosaajatoiminta ja osallistuminen vapaaehtoistoimintaan	29
5	Opinnäytetyön tulokset.....	30
5.1	Senioriosaajien vapaaehtoistoimintaan liittyvät sosiaaliset verkostot	30
5.2	Senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä.....	34
5.3	Senioriosaajatoimintaan tukevat sosiaaliset verkostot	38
5.4	Senioriosaajatoimintaa edistävä verkostotoiminta ja verkostojen rakenne	40
6	Pohdinta	44
6.1	Tulosten pohdinta	44
6.2	Eettisyys ja luotettavuus	47
7	Kehittämissuunnitelma ja jatkotutkimushaasteet	50

Lähdeluettelo

Kuviot

Taulukot

Liitteet

1 Opinnäytetyön lähtökohdat

Opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää verkostoyhteistyötä senioriosaajatoiminnan tukimuotona. Tutkimusosion tarkoituksena on kuvata senioriosaajien näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista senioriosaajatoiminnan tukimuotona ja sosiaalisen pääoman vahvistajana. Tämä opinnäytetyö käsittelee vapaaehtoistyötä tekevien senioriosaajien sosiaalisia verkostoja.

Senioriosaajatoiminta sai alkunsa Saksassa vuonna 2002, ja tämän toiminnan pohjalta käynnistyi senioriosaajatoiminta Suomessa vuonna 2006. Saksassa senioriosaajaohjelman aikana vuosina 2002 - 2006 noin 1 000 seniori-ikäistä osallistui koulutuksiin (Experience for Initiatives 2006). Senioriosaajatoiminta alkoi Suomessa Laurea-ammattikorkeakoulun ja kunnallisen sektorin yhteistyönä vuonna 2006. Senioriosaajakoulutuksen oli suorittanut syksyyn 2010 mennessä yhteensä 100 henkilöä Espoossa ja Vantaalla. Suomessa toiminnan tavoitteena on monipuolistaa seniori-ikäisten vapaaehtoistoiminnan osaamis- sekä toimintavalmiuksia (Havukainen 2006). Laslett (1989, 1996) puhuu kolmannelta iästä aikana, joka käytetään omaan hyvinvointiin. Senioriosaajat elävät ajanjaksoa, jolloin voimavaroja ja osaamista on vapautunut runsaasti aktiivisen työelämän päätyttyä. Toiminnan tarve ja osallisuuden jatkuminen myös työelämän jälkeen on ilmeinen tämän päivän senioreilla, joten uusia toiminnan ja osallistumisen muotoja tarvitaan. Yhden muodon tarjoaa vapaaehtoistoiminta, joka pitää sisällään toimintamahdollisuuksia, joissa tarve osallistumiseen ja osallisuuteen pääsee toteutumaan.

Tilastojen mukaan yli 100 miljoonaa eurooppalaista on mukana vapaaehtoistoiminnassa (Euroopassa alkoi vapaaehtoistyön teemavuosi 2011). Suomen osalta vapaaehtoistoiminnan vuoden tutkimuksessa tuli esille, että 39 % suomalaisista on osallistunut vapaaehtoistoimintaan viimeisen viiden vuoden aikana, 16 % on osallistunut joskus aiemmin vapaaehtoistoimintaan ja 43 % sanoo, ettei ole koskaan osallistunut toimintaan (Vapaaehtoistoiminnan vuosi 2011). Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan vuonna 2009 vapaaehtoistoiminnassa mukana oli neljän edellisen viikon aikana ollut 29 prosenttia 10 vuotta täyttäneestä väestöstä. Tilastojen mukaan osallistuminen vapaaehtoistoimintaan oli pysynyt ennallaan koko väestön tasolla viimeisen kymmenen vuoden aikana. (Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla.)

Potentiaalisia vapaaehtoistoimijoita on tähän peilaten vielä tavoittamatta, vaikkakin suomalaiset ovat ahkeria vapaaehtoistoimijoita Euroopan mittakaavan mukaan. Nylund ja Yeung (2005, 14) toteavat vapaaehtoistoiminnan olevan Suomessa ”hyvää eurooppalaista tasoa” ja osallisuus ja aktiivisuuden taso on jopa joitain maita korkeampi. Järjestöbarometrin mukaan

eniten yhdistyksiä niiden omassa toiminnassa huolestuttavia asioita ovat kuitenkin jäsenistön passiivisuus ja vapaaehtoisten määrä (Peltosalmi, Vuorinen & Särkelä 2010).

Vapaaehtoistoiminta on ilmiö, johon liittyy monenlaisia käsityksiä ja ajatuksia, joskus jopa epärealistisia odotuksia. Lumme-Sandt (2008) toteaa, että sukulaisten, tuttavien tai muiden vapaaehtoisten apu on luonnollisesti tervetullutta, mutta ongelmana voidaan pitää, jos se nähdään kuntien taloutta paikkaavana toimintana. Tämä on hänen mukaansa iso este vapaaehtoistoiminnan kehittymisen suhteen. Potentiaaliset vapaaehtoiset pitävät sitä usein palkattomana työnä, jolle ei kannata antaa ”pikkusormeaan”. Tämän ajattelun taustalla on Lumme-Sandin mukaan pelko siitä, että jos ryhtyy vapaaehtoisesti auttamaan esimerkiksi vanhuksia, yhteiskunta vetäytyy entisestään vastuustaan. Olennaista olisikin hänen mukaansa löytää tasapaino yhteiskunnan tarjoamien peruspalveluiden ja mielekkään vapaaehtoistoiminnan välillä. Vaikka yhteiskunta olisi kuinka rikas ei puhtaasti viranomaisvoimin voi toteutua paras mahdollinen hoiva ja tuki. (Lumme-Sandt 2008, 1.)

Vapaaehtoistoiminnan tarpeellisuus on monissa yhteyksissä todettu, mutta verkoston toimijoiden roolit hakevat vielä muotoaan. Vapaaehtoistoiminta ei ole, eikä se saa olla ammattihenkilöiden työtä korvaavaa toimintaa. Vapaaehtoistoimijan kokemus siitä, että hänen panostaan käytetään paikkaamaan työyhteisön rakenteellisia ongelmia, saattaa aiheuttaa uupumusta vapaaehtoiselle ja vaikeuksia sitoutua toimintaan. Yeung (2007, 153) painottaa, että vapaaehtoistoiminnan tulevaisuuden näkymien kannalta sekä yksilö- ja yhteiskunnan tason näkökulmasta ydinkysymykseksi nousee juuri toimintaan sitoutuminen. Toimintaan sitoutuminen merkitsee myös tehtävään kiinnittymistä ja osaltaan luo mahdollisuuksia laadukkaaseen vapaaehtoistoimintaan.

Vapaaehtoisten panosta tarvitaan monissa yhteiskunnan toiminnan kannalta tärkeissä tehtävissä. Andersson (2007) tuo sosiaaligerontologian ja perhetutkimuksen alaan kuuluvassa väitöskirjassaan esille ikääntyneiden pariskuntien lukumäärän kasvun, ja sen, että yhä useammin pariskunta elää kahden vanhuutaan, ja he selviytyvät yhdessä pitkään. Tämä selviytyminen on mahdollista nähdä hänen mukaansa myös yhteiskunnalle tärkeänä voimavarana. (Andersson 2007.) Tehtävään sitoutuneet vapaaehtoiset toimijat on mahdollista nähdä arjen tasolla tukemassa ikääntyneitä kotona selviämässä. Nylund ja Yeung (2005, 20) tähdentävät, että yksi keskeisiä teemoja lähitulevaisuudessa tulee olemaan ikäihmisten ja kolmannen iän edustajien rooli vapaaehtoistoiminnassa nuorten osallisuuden ja osallistumisen lisäksi. He viittaava Parjanteeseen (2004a; 2004b), joka toteaa Euroopan ikääntyvän kiihtyvää vauhtia, ja Suomi onkin yksi Euroopan nopeimmin ikääntyvistä maista.

Sosiaalisen pääoman käsite liittyy kiinteästi vapaaehtoistoimintaan. Käsite on herättänyt laajaa keskustelua, mutta yhtenäistä määrittelyä sille ei vielä ole kyetty luomaan. Usein sosiaalisella pääomalla viitataan sosiaalisiin verkostoihin, vastavuoroisuuden normeihin ja luottamuk-

seen. Sen voidaan näkökulmasta riippuen katsoa lisäävän hyvinvointia niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnankin tasolla. (Ks. Lisakka 2006; Lehtonen & Kääriäinen 2005.)

Sosiaaliseen pääoman käsitteeseen kuuluvat sosiaaliset verkostot. Lyyra, Lyyra, Tiikkanen ja Heikkinen (2008) tuovat esille, että erilaiset pitkittäistutkimukset ovat osoittaneet sosiaalisten verkostojen pysyvän kohtuullisen vakaina ihmisten ikääntyessä, joskin verkostojen koostumus muuttuu. Lyyra ym. painottavat, että sosiaalista kanssakäymistä ja yli sukupolvien välistä vuorovaikutusta tulee lisätä ja tukea erityisesti vanhemmissa ikäryhmissä (Lyyra ym. 2008, 2).

Opinnäytetyössä pyritään tuomaan näkyväksi senioriosaajien verkostoja ja niiden merkitystä toimijoilleen. Tätä kautta tieto senioriosaajatoiminnasta lisääntyy ja toiminnan kehittäminen on mahdollista. Jotta toimintaa voidaan kehittää, on tiedettävä kehittämisen tarpeet toimijoiden näkökulmasta, siten senioriosaajilta itseltään kerätty tieto on kehittämistyössä oleellisen tärkeää.

Vapaaehtoistoiminta

Senioriosaajat ovat vapaaehtoistoimijoita, joiden toimintakenttänä ovat laajasti yhteiskunnan eri sektorit, aina vertaistukeen perustavista organisaatioista, järjestöjen ja kunnallisen puolen toiminnoista seurakuntatyöhön saakka. Vapaaehtoistoiminnan juuret ulottuvat historiallisesti ja ideologisesti kristillisyyteen ja hyväntekeväisyyteen. Niin kutsuttujen oma-apuryhmien juuret ovat keskinäisessä tuessa ja 1700-luvun mutualismissa (vastavuoroisuus, molemminpuolisuus). Tämän aatesuunnan katsotaan syntyneen ammattikilloissa ja se korosti erityisesti ryhmään kuuluvien vastavuoroista apua, vastuun jakamista sekä tasa-arvoa. (Jokinen & Malin 2000, 11.)

Vapaaehtoistoiminnassa oleellista on vastavuoroisuus. On kyseessä palkaton, toimijalleen voimaannuttavia kokemuksia mahdollistava toiminta. Kyseessä on selkeästi suhde, josta vapaaehtoistoimija saa itse aineeton hyötyä, kuten terveysvaikutuksia, ja antaa avun tarvitsijalle hänen kaipaamaansa tukea tai tarjoaa virikkeitä elämään. Seniorit ovat mukana sekä avun antajina että saajina. Lyyra ym. (2008) viittaavat Weissin (1974) teoriaan, jossa hän esittää vuorovaikutussuhteisiin kuuluvan kuusi erilaista tarvetta, joita yksi ihmissuhde ei välttämättä pysty tyydyttämään. Nämä tarpeet ovat kiintymys, sosiaalinen integraatio, arvostus, avun saannin mahdollisuus, neuvojen saanti ja hoivaaminen. Läheinen ja luotettu henkilö antaa luonnollisella tavalla kiintymystä ja turvaa. Ystävät ja vertaisryhmät taas mahdollistavat yhteisten kokemusten jakamisen ja kumppanuuden sekä sosiaaliseen yhteisöön integroitumisen. Vertaisryhmässä on mahdollista myös kokea, että henkilön taitoja ja kykyjä arvostetaan. Avun saanti liittyy luotettavaan henkilöön, jonka olemassaolo mahdollistaa avun saannin ongelmati-

lanteissa. Huolehtimisen tarpeen tyydyttäminen taas edellyttää sitä, että on olemassa joku, jonka hyvinvoinnista on mahdollista huolehtia. (Lyyra ym. 2008, 3.) Weissin teoriaan peilaten nämä tarpeet ovat esillä myös senioriosaaja- ja vapaaehtoistoiminnassa, jotka tarjoavat mahdollisuuden näiden tarpeiden tyydyttämiseen.

Eskolan (2008) mukaan vapaaehtoiseen naapuriapuun luottaminen on tärkeä turvallisuus- ja viihtyvyystekijä. Mikäli toimitaan aina tiukan ammatillisesti ja kaikesta pitää maksaa, tämä rikkoo helposti syntyneitä viihtyvyyden ja turvallisuuden ilmiöitä. Eskola painottaa, että on olemassa ”tärkeitä sosiaalipsykologisia ilmiöitä, joiden tuottamisessa teon vapaaehtoisuus ja maksamattomuus on konstituiva, ilmiön syntymisen kannalta välttämätön piirre”. (Eskola 2008, 26.) Eskola muistuttaa myös, että keskinäisen luottamuksen ja yhteiseksi hyväksi toimimisen hengen muutti aikoinaan niin sanottu uuden ajan tulo eli se, että raha yleistyi arvon mittana ja kapitalistinen markkinatalous aloitti voittokulkunsa. Hän toteaa, että muutoksessa, jossa korostettiin yksityistä yritteliäisyyttä, yhtenä puolena oli myös se, että vapaaehtoistoiminnalle on jatkuvasti jouduttu hakemaan oikeutusta ja elintilaa. Eskola painottaa, että vapaaehtoistoiminnasta puhuttaessa kannattaa aina nostaa esille sen omalajisuus ja itsenäinen arvo. Arvo sellaisenaan, joka ei ole muulla toiminnalla korvattavissa. (Eskola 2008, 26.)

Sorri (1998, 95-96) viittaa Sachssen luonnehdintaan perinteisestä vapaaehtoisuudesta eräänlaisena kestitoitumisen toimintaan, jossa yhtenäinen arvopohja ohjaa toimijoita ja toiminta on pysyvää. Sachsse näkee kuitenkin tulevaisuuden mahdollisuutena postmodernin vapaaehtoisuuden, jossa tunnusomaisina piirteinä ovat ”ajallinen joustavuus, asian koskettavuus oman elämän kannalta, itseohjautuvuus, mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen, spontaanisuus ja luovuus” (Sorri 1998, 96). Sachssen mukaansa nämä uudet toiminnan muodot ovat ”hajautettuja, moniarvoisia ja yksilöllistyneitä”. Sorri (1998, 96) tuo esille rakennemuutos-teorioiden kannattajat, jotka ovat sitä mieltä, että nämä uudet vapaaehtoisuuden muodot sopivat paremmin nyky-yhteiskunnan arvomaailmaan. Edellä mainitut ”uudet toiminnan muodot” ovat jo tätä päivää, jotka luovat omanlaisensa haasteet vapaaehtoistoiminnalle ja sen kehittämiselle.

Viisitoista vuotta sitten Eronen ym. (1995) esittivät hyvinvointiyhteiskunnan muutokseen viitaten, että ammatillisesti tuotettu ja julkisten palveluiden takaama laaja normi- ja tarveperusteinen sosiaalisen tuen järjestelmä on ainakin osittain korvautumassa joko ”kollektiivisilla, ei-ammattillisilla, vertaisuuteen ja samaistumiseen perustuvilla sosiaalisen tuen muodoilla tai yksilöiden välisillä tuttavuuteen perustuvilla sosiaalisen tuen muodoilla”. (Eronen ym. 1995, 21.) Tämänkin voidaan katsoa toteutuneen tarkasteltaessa senioriosaaja- ja vapaaehtoistoimintaa sekä niitä tuen ja yhteisöllisyyden tarpeita, joita yksilöillä ja yhteisöillä tänä päivänä yhteiskunnassa on.

Vapaaehtoistoiminnan merkitys terveydelle on tuotu esille erilaisissa tutkimuksissa. Terveysvaikutuksia tutkineet Lum ja Lightfoot (2005) viittaavat tutkimuksiin joissa todetaan, että jopa pienetkin määrät vapaaehtoistoimintaa, keskimäärin kolme tuntia kuukaudessa, ovat yhteydessä parempaan terveyteen ikääntyneiden henkilöiden kohdalla. Pelkästään se, että henkilöllä on jonkinlainen rooli vapaaehtoistoiminnassa, voi vaikuttaa siihen, että henkilökohmainen kokemus terveydestä ja toimintakyvystä on korkeammalla tasolla. (Lum & Lightfoot 2005, 35.) Rajaniemen (2009) mukaan tiedon lisääntyessä vapaaehtoistoiminnan positiivisista terveysvaikutuksista tulee perustelluksi ne hyvinvointiohjelmat, joissa nimenomaan keskitytään vapaaehtoistoiminnan laajentamiseen. Tällä on Rajaniemen mukaan merkitystä myös koordinoivien tahojen suhteen, koska tieto osallistumisen vaikuttavista tekijöistä auttaa rekrytoinnin suunnittelussa. (Rajaniemi 2009, 11.)

Seniorit - kolmas ikä

Senioriosaajat ovat suurimmalta osaltaan joko juuri eläkeiän saavuttaneita tai jo jonkin aikaa eläkkeellä olleita henkilöitä. Väestö ikääntyy ja ikärakenne tulee entisestään muuttumaan tulevina vuosina. Tilastokeskuksen mukaan 65 vuotta täyttäneitä oli vuoden 2010 lopussa väestössä 941 041. 80 vuotta täyttäneitä ja tätä vanhempia henkilöitä oli 255 912. Määrä on Tilastokeskuksen mukaan viisinkertaistunut viimeisen 40 vuoden aikana. (Tilastokeskus 2011.) Rajaniemi (2009, 8) painottaa, että väestön ikääntyminen ei tuo mukanaan vain ikääntymiseen liittyviä palvelutarpeita vaan joukon ihmisiä, jotka ovat yhteiskunnan voimavara, joukon joka on moninaisempi ja terveempi. Suomi ja Hakonen (2008, 9) katsovat, että ikääjatteluun kaivataankin nykyistä aktiivisempaa ja näkemyksellisempää otetta, jonka avulla on mahdollista luoda kulueräajattelun sijaan puhetta ikääntyvien voimavaroista. Julkusen (2008, 15) mukaan ikääntyminen on sekä yksilöllinen että yhteiskunnallinen prosessi.

Laslett (1996) puhuu ihmisen kolmannesta ikävaiheesta. Hänen mukaansa kyse ei ole niinkään kronologisesta ajanjaksosta kuin elämänvaiheeseen liittyvästä ajasta. Kolmannen iän ajatteluaan useimmiten liittyvän eläkkeelle jäämisen ajankohtaan, ajankohtaan, jossa ihminen on vapaa palkkatyön rajoituksista voiden paneutua itselleen tärkeisiin asioihin. Haarnin (2010) mukaan Laslett näkee kolmannen iän vapauksien elämänvaiheena, jossa eläkeläisyys sekä vapaus lastenkasvatuksesta antavat tilaa ”huolettomammalle” isovanhemmudelle sekä muulle vapaalle, itseä miellyttävälle tavalle toimia. Haarnin mukaan kolmatta ikää voidaan pitää myös henkilökohtaisena kokemuksena eli ihminen ei tunne itseään ”vanhaksi” (Haarni 2010, 9). Senioriosaajien ja muiden senioreiden eläkkeellä oloa voi määrittää aktiivisuus, jossa ihminen viettää vireää elämää osallistumalla sosiaalisissa verkostoissa toimintaan sekä harras-

taa itseään kiinnostavia asioita. Toisaalta on otettava huomioon myös ne seniori-ikäiset, kolmannen iän ikävaihetta elävät, jotka tarvitsevat enemmän hoivaa ja huolenpitoa.

Aktiivisen ikääntymisen käsite on itsessään tuttu jo 40-50 -vuoden takaa amerikkalaisesta gerontologiasta, mutta eurooppalaiseen politiikkaan se on tullut vasta viime vuosikymmenen lopulla pitkälti WHO:n ansiosta (Julkunen 2008, 27). Julkunen (2008) viittaa Euroopan Unionin johtavana asiantuntijana ikäkysymyksissä vaikuttavaan Walkeriin (2002), joka esittää aktiivisen ikääntymisen ohjelmallisena tavoitteena. Julkusen mukaan aktiivisuuden tulisi pitää sisällään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen kannalta mielekkäitä, elämänlaatua kohentavia toimintoja, eikä niitä tulisi alistaa työllisyysintresseille. Vaikkakin ansiotyö on tärkein osallisuuden muoto, tulisi myös muut aktiivisuuden muodot tunnustaa. Julkunen painottaa, että aktiivisuuden tulisi kattaa kaikki ikääntyvät ihmiset, ei vain niin sanotut nuoret vanhat. Aktiivisen ikääntymisen tulisi myös sisältää ehkäisevän näkökulman, ja juuri tämän vuoksi sen tulisi katkaa kaikenikäiset niin, että elämäntapa pitäisi yllä taitoja, osaamista ja henkistä notkeutta sekä ehkäisisi sairauksia ja työkyvyttömyyttä. Ideaalimalli tasapainottaisi sosiaaliset oikeudet ja kansalaisen omat velvollisuudet, joita ovat oikeus sosiaali- ja terveysturvaan ja elinikäiseen oppimiseen. Mutta myös yksilön velvollisuuden käyttää hyväkseen mahdollisuuksia ja pysyä ikääntyessään aktiivisena. Aktiivisen ikääntymisen tulisi olla osallistavaa ja voimaannuttavaa. (Julkunen 2008, 27-28.)

Käsitteet onnistunut vanheneminen ja aktiivinen ikääntyminen pitävät sisällään monenlaisia näkökulmia. Haarni (2010) nostaa esille muun muassa Noonon ym. (2009) ajatuksen eläkkeelle jäämisestä ja eläkkeellä olemisen suunnittelusta ja hallinnasta. Rudmanin (2006) mukaan taas oman talouden suunnittelu, terveyden ja sosiaalisten suhteiden vaaliminen, itsensä kehittäminen ja erilaiset aktiviteetit kuuluvat onnistuneen vanhenemisen elementteihin. Onnistunut vanheneminen pitää siten sisällään aktiivisuuden, jota myös tuetaan yhteiskunnallisin toimin. Vidovicovin (2005) ja Koskisen (2004) mukaan aktiivisuuden ja ikääntyvien ihmisten omaksu- mien terveellisten elämäntapojen avulla pyritään siihen, että ikääntyneillä olisi vielä eläkkeellä jäämisensä jälkeen mahdollisuus toimia tuottavasti, esimerkiksi omaishoitajana tai vapaaehtoistoiminnassa. Tarkoituksena on poliittisesti ajatellen ehkäistä ja siirtää palveluiden tarvetta. Onnistunut, aktiivinen ja tuottava kuulostavat suorittamisen kaltaisilta termeiltä, joten mielekkäämpää olisikin puhua hyvästä vanhenemisestä, jossa keskiössä olisivat elämänlaatu ja -sisältö, koska kolmannen iän tavoitteet ja pyrkimykset vaihtelevat yksilöllisesti. (Haarni 2010, 31-32.)

Senioriosaajatoiminta Saksassa ja Suomessa

Saksan malli

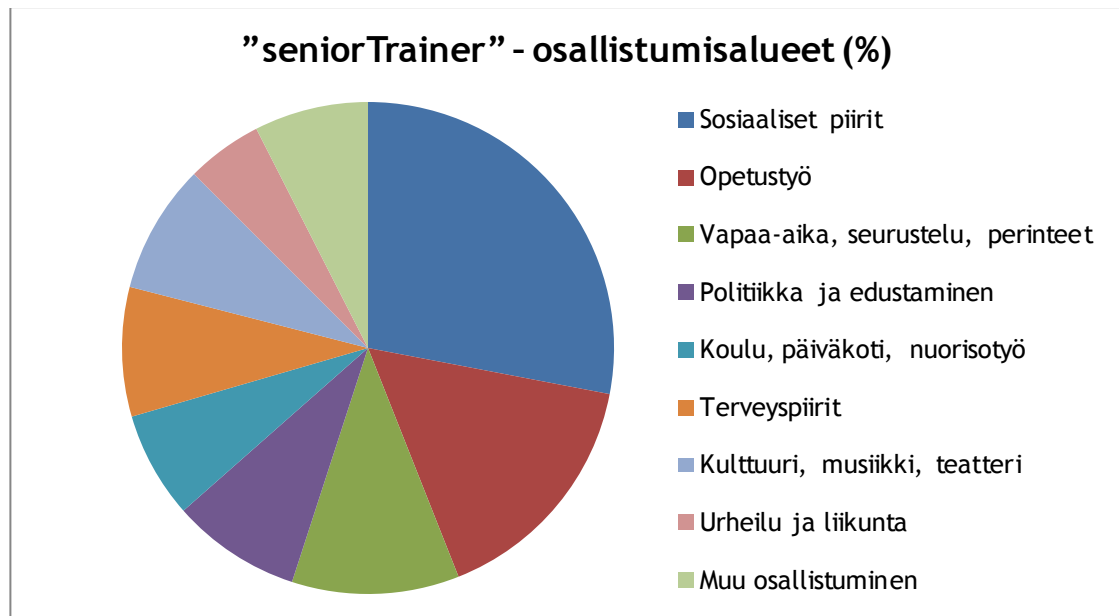
Vuonna 2002 aloitti Saksassa viisivuotinen (2002-2006) senioriosaajaohjelma EFI - Erfahrungswissen für Initiativen eli Tietoa aloitteisiin -ohjelma. Burmeister (2006) tuo esille, että ohjelman tarkoituksena oli käyttää eläkkeelle siirtyneiden tietämystä yhteiskunnan hyväksi ja siten laajentaa tietoutta seniorikansalaisista. Hänen mukaansa ideointi, tutkimus ja toimeenpano toimivat kaksisuuntaisesti niin, että ensimmäinen vaihe oli ohjelmaan liittyvien senioriosaajien tietämyksen ja osaamisen näkyväksi tuomista. Toinen vaihe käsitti strategioiden kehittämisen niin, että senioriosaajien tietämyksellä on suurempi vaikutus yhteiskuntaan antaen mahdollisuuden käyttää sitä laajemmin hyödyksi. (Burmeister 2006.)

Käynnissä ollessaan ohjelma toimi Saksan liittovaltion Perhe-, vanhus-, nais- ja nuorisoasiainministeriön ja kymmenen Saksan osavaltion (Bundesland), joita on yhteensä 16, yhteistyönä. Ohjelman toimeenpanossa olivat mukana myös 35 vanhus- ja vapaaehtoistyöhön suuntautunutta kansalaisjärjestöä. Lisäksi koulutuksellista toimintaa vapaaehtoisuudesta kiinnostuneille senioreille järjestivät 12 eri instituutiota. Hanke oli Saksan valtion kustantama, viisivuotinen kehittämishanke. Toiminta sisälsi sekä koulutusta että toiminnan kartoitusta. (Burmeister 2006.)

Burmeister ja Havukainen (2009) tuovat esille, että senioriosaajaohjelma yhdisti koulutuksellisia osioita ja käytännön kokemuksia. Koulutukselliset osa-alueet pitivät sisällään senioreiden jatkokoulutuksen kehittämistä Neubrandenburg University of Applied Sciences -oppilaitoksessa. Koulutusmalli koostui 14 moduulista. Koulutusosioissa osallistujille tarjoutui mahdollisuus yhteisiin pohdintoihin sekä tilaisuus osaamisensa kartuttamiseen. Lähes 1 000 taustaltaan hyvin erilaista 55-70 -vuotiasta senioria osallistui ohjelman aikana koulutukseen. (Burmeister & Havukainen 2009, 276-277.)

”SeniorTrainer” -toimijoiden osallistuminen on tuottanut neljää toiminnanroolia, joissa seniorit ovat tuoneet osaamisensa yhteisön käyttöön. He ovat toimineet tukijoina ja neuvonantajina (supporters and counsellors). Tässä roolissa he ovat edistäneet vapaaehtoisorganisaatioiden toimintaa, tukeneet tehtäviä aloitteita ja itseapuryhmiä konfliktien ratkomisessa, edistäneet kommunikaatiota ja ryhmäprosessien suunnittelua. Ollessaan aloitteentekijöinä uusissa projekteissa (initiators of new projects) ”seniorTrainer” -toimijat ovat kehittäneet ja panneet alulle uusia projekteja, ryhmiä sekä aloitteita. ”SeniorTrainer” -toimijat ovat toimineet yhteisön verkostojen luojina (networkers in community life) yli sektoreiden, edistäen vapaa-

ehtoistoimijoiden osallistumista yhteisössään, esimerkiksi organisoimalla kansalaistoimintaa sekä etsineet neuvonantajia seniorikansalaisille. Tiimien koordinaattoreina ja valvojina (team coordinators, moderators) he ovat tukeneet muita ”seniorTrainer” -toimijoita ja ”senior expertise” -ryhmiä. (Brauers & Braun 2006, 6.)

Kuvio 1. Saksan senioriosaajien osallistumisalueet (Brauers & Braun 2006, 6)

Brauersin ja Braunin (2006) mukaan ”seniorTrainer” -toimijat ovat ottaneet haltuunsa yhteisön vähemmälle huomiolle jääneet alueet käynnistämällä uusia projekteja, tehneet aloitteita sekä tukeneet jo olemassa olevia organisaatioita. He ovat myös onnistuneet innostamaan muita alueen asukkaita ja motivoineet yhteisön jäseniä mukaan vapaaehtoistoimintaan. ”SeniorTrainer” -toimijat ovat Brauersin ja Braunin mukaan yhteisönsä rauhanrakentajia ja kansalaisaloitteiden mahdollistajia, ja he ovat edistäneet yhteenkuuluvuutta omalla osallistumisellaan. Brauers ja Braun painottavat, että seniorit luovat uudenlaista arkipäivän solidaarisuutta, kehittävät uusia osallistumisen ja osallisuuden tapoja yhteisössään ja siten antavat arvokkaan panoksensa yhteisön elämänlaadun parantamiseen. (Brauers & Braun 2006, 7.)

Suomen malli

Senioriosaajatoiminta käynnistyi Suomessa vuonna 2006, jolloin ensimmäinen senioriosaaja-koulutus järjestettiin Vantaalla. Senioriosaajahanke ja siihen sisältyvä koulutus on Laurea-ammattikorkeakoulun ja Vantaan kaupungin yhteisö- ja vapaaehtoistoiminnanyksikön (entinen vapaaehtoistoiminnan tukiyksikkö) toteuttama. Toiminta pohjaa Saksassa toteutettuun senior trainer -hankkeeseen. Hankeen tarkoituksena oli monipuolistaa seniori-ikäisten vapaaehtois-toiminnan osaamis- ja toimintavalmiuksia.

Hankkeeseen sisältyi senioriosaajien koulutusta ja tutkimuksellista toimintaa sekä yhteistyöprojekteja senioreiden ja ammattikorkeakoulun opiskelijoiden kesken. Toiminta-ajatuksena on, että aktiivisten toimijoiden, seniori-ikäisten toimijoiden osaaminen tulisi hyödynnetyksi parhaalla mahdollisella tavalla. Senioriosaajakoulutuksen tavoitteena on analysoida ja ottaa käyttöön elämän aikana hankittu osaaminen siten, että se tukee sekä omaa että muiden henkilöiden hyvinvointia, ylläpitäen ja edistäen sitä. (Havukainen 2006.)

Havukaisen yms. (2011) mukaan senioriosaajien koulutuksen lähtökohtana on osallistava pedagogiikka, jolla tarkoitetaan sekä yhteisöllistä että henkilökohtaista oppimistoimintaa. Havukainen yms. viittaa Kurkeen (2000), jonka mukaan toiminnalla on tarkoitus herättää ja motivoida yksilöiden ja ryhmien halua kasvattaa itse itseään. Toiminnan kautta ihmisen halu organisoida toimintaansa herää. (Havukainen ym. 2011, 115.) Senioriosaajatoiminnalla on yhteiskunnallista ja alueellista merkitystä, mutta myös merkitystä yksilön tasolla, koska sillä on yksilöä voimaannuttavaa arvoa (Havukainen ym. 2010, 3).

Senioriosaajakoulutuksen opetussuunnitelma muotoiltiin Saksan opetussuunnitelman mukaisesti. Koulutusohjelma koostuu kahdeksasta opetuskerrasta. Lähiopetuskertojen lisäksi koulutukseen sisältyy myös kentällä tapahtuva tutustuminen vapaaehtoistoimintaa tarjoaviin organisaatioihin. Opetusmenetelminä ovat luennot, ryhmätyöt, yhteiset pohdiskelevat keskustelut ja kotitehtävät sekä oppimispäiväkirjan aktiivinen työstäminen. (Burmeister & Havukainen 2009, 283-284.) Havukainen yms. (2011, 115) tuovat esille, että senioriosaajakoulutuksessa korostuvat yhteistoiminnallisuus ja vuorovaikutuksellisuus. Erityisesti ryhmätyöskentely ja keskustelut vievät kokemuksen mukaan eteenpäin senioriosaajien osaamista.

Koulutuksen pyrkimyksenä on luoda osallistujia voimaannuttava prosessi, koulutuksessa osallistujaa tuetaan näkemään uusia mahdollisuuksia, rohkaistaan kokeilemaan uusia ideoita, mutta myös analysoimaan elämän aikana hankittua osaamista vuorovaikutuksessa muiden osallistujien kanssa (Havukainen ym. 2010, 4). Jonsonin & Jonsonin (1986) sekä Leen (2003) mukaan ryhmässä omaksuttu tieto myös säilyy oppijalla pidempään kuin yksilötyöskentelyssä

hankittu tieto (Havukainen 2011, 116). Opetuskertojen keskeiset sisällöt ja osaamiset on kuvattu liitteessä (Liite 1).

Havukaisen (2008, 1) tulosten mukaan sekä koulutuksen opettajien että senioriosaajien osaamisen kehittymistä edistivät osallistujien henkilökohtaiset ominaisuudet, senioriosaajakoulutuksen opetussuunnitelma ja opetus sekä senioriosaajaopiskelijoiden ja opettajien tiedollis- taidollisen osaamisen kehittyminen. Tuloksissa esille nousivat kehittämis ehdotuksina opetus- suunnitelman edelleen kehittäminen, opiskelijoiden ohjaaminen ja palautteen antaminen, opiskelijoiden osaamisen hyödyntämisen vahvistaminen, opiskelijoiden toimintavalmiuksien tukeminen ja senioriosaajakoulutuksen jatkotoimenpiteet.

Senioriosaajaryhmä toimii Havukaisen (2006) mukaan toinen toisiaan voimaannuttavana yksik- könä, jossa on mahdollisuus myös sosiaalisen pääoman karttumiseen. Havukainen viittaa Siito- seen (1999) ja Robinsoniin (1994), joiden mukaan tieto, usko omaan kykyihin ja itseluottamus voivat esiintyä reflektiivisenä keskusteluna ja omana sisäisenä puheena. Voimaantuessaan senioriosaajat löytävät oman ”äänensä”, jolloin he myös muuttavat suhtautumistapaa ja sen hahmottamista peilattaessa omaa toimintaansa.

Havukainen (2006) korostaa, että koulutuksessa tärkeitä ovat kokemuksellisuus, omakohtai- suus ja kumppanuus. Senioriosaajiksi kouluttautumisen lähtökohtina ovat työkokemus, amma- tillinen osaaminen, elämäkokemus, kokemus vapaaehtoistoiminnasta sekä koulutusmotivaat- io. Ryhmän ja yksilön oppiminen on yhteistoimintaa, jossa jokaisen kokemustieto tulee väli- tetyksi ryhmän käyttöön ja siten hyödyttää kaikkia toimijoita. Opettajien roolina on lähinnä antaa instruktioita ja impulsseja. (Havukainen 2006.) Engeström (2004) viittaa Vygotskiin (1982) puhuessaan hyvästä oppimisesta, joka kulkee kehityksen edellä, tehden tilaa uusille kehitystasaille. Hyvä oppiminen tuottaa myös aina ennalta arvaamatonta, jotain uutta, jotain mitä ei ole vielä olemassa. Kehitys on siten myös laadullinen muutos sekä suhteessa ihmisen omaan elämään että ympäröivään yhteiskuntaan. (Engeström 2004, 18-19.) Senioriosaajien koulutuksessa tämä uuden luomisen mahdollisuus on läsnä sekä yksilön että ryhmän tasolla.

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöntekijän on aluksi laadittava tutkimuksen viitekehys, jonka tarkoituksena on sijoittaa tutkittava ilmiö johonkin teoriasuuntaukseen, käsitteiden määrittelemineen sekä hy- poteesien asettaminen, mikäli se on mielekästä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 130). Tässä opinnäytteessä laadittiin tutkimuskysymykset, joihin etsittiin vastauksia.

Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää senioriosaajien näkemyksiä verkostoyhteistyöstä senioriosaajatoiminnan tukimuotona. Tämän lisäksi tavoitteena on kehittää verkostoyhteistyötä senioriosaajatoiminnan tukimuotona.

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Millaisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä sosiaalisia verkostoja senioriosaajilla on?
2. Mikä on senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä senioriosaajatoiminnalleen?
3. Miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa?
4. Minkälainen verkostotoiminta edistää senioriosaajatoimintaa?

3 Sosiaaliset verkostot senioriosaajien sosiaalisen pääoman tuottajana

3.1 Sosiaalinen pääoma senioriosaajien voimavarana

Senioriosaajatoimintaan liittyy kiinteästi sosiaalisen pääoman käsite. Sosiaalinen pääoma on käsitteenä moniulotteinen, jonka määrittelyssä vaihtelu on yksilönäkökulmasta verkostonäkökulmaan. Sosiaalisen pääoman voidaan ymmärtää tuovan hyötyä niin senioriosaajalle yksilönä, yhteisölle kuin yhteiskunnallekin. Käsitteen yhteydessä puhutaan usein sosiaalisista verkostoista, vastavuoroisuuden normeista ja luottamuksesta. (Iisakka 2006, Korkala 2010.) Vaikka yhtenäiseen käsitteenmäärittelyyn ei ole päästy, sosiaalisesta pääomasta keskustellaan aktiivisesti ja se herättää kiinnostusta. Iisakka (2006, 8) tuo esille Halpernin (2005) ajatuksen siitä, että käsitteen määrittelyssä on päästy yhteisymmärrykseen siten, että sosiaaliseen pääomaan liittyy erityisesti epäviralliset verkostot ja normit. Myös senioriosaajatoiminnan kannalta keskeisiä ovat sosiaaliseen pääomaan liittyvät ilmentymät, kuten sosiaalinen verkosto, jaetut normit ja luottamuksen ilmeneminen.

Sosiaalista pääomaa on tutkinut muun muassa yhdysvaltalainen sosiaalipoliitikko Putnam. Putnamin tutkimukset Pohjois- ja Etelä-Italiassa (1993), jossa hän vertasi näiden kahden alueen taloudellista kehitystä, sekä hänen teoksensa *Bowling Alone* (1995) ovat osaltaan yrittäneet määritellä tätä vaikeasti hahmotettavaa käsitettä. Muita usein mainittuja teoreetikkoja ovat Bourdieu (*The Forms of Capital* 1986) ja Coleman (*Social Capital in Creation of Human Capital* 1988). Käsitteellinen historia sai alkunsa 1970-luvulla, jolloin Granovetterin (1973,

1983) tutkimus *The Strength of Weak Ties* ilmestyi. Hän ei vielä käyttänyt sosiaalisen pääoman termiä, vaan käsitteen nosti esille Coleman (1988) 1980-luvulla.

Suomessa sosiaalista pääomaa ovat tutkineet muun muassa Ruuskanen (2001) ja Hyypä (2002). Ruuskanen on jakanut sosiaalisen pääoman käsitteen sen lähteisiin, mekanismeihin ja tuotoksiin (lisäksä 2006, 10). Ruuskanen (2001) tähdentää, että sosiaalinen pääoma voidaan jakaa kahteen toisiinsa liittyvään pääulottuvuuteen, jotka ovat luottamus ja kommunikaatio. Hyypä (2002) tuo esille Putnamin ja Colemanin, jotka painottavat, että kansalaisten keskinäinen luottamus ja kansalaistoiminta järjestöissä ovat sosiaalista pääomaa (Hyypä 2002, 148).

Senioriosaajuudessa luottamus on tärkeää. Luottamus sekä toisiin ihmisiin että formaaleihin ja informaaleihin instituutioihin. Ruuskanen mukaan kommunikaation tärkeys tulee esille paitsi siinä, että sosiaalisissa verkostoissa ja instituutioissa välittyy informaatiota, mutta myös siinä, että toimijat kykenevät ymmärtämään toisiaan. Tämä taas liittyy Ruuskanen mielestä esimerkiksi kulttuurisesti jaettuihin merkitysjärjestelmiin ja kognitioihin. (Ruuskanen 2001.) Senioriosaajatoiminnassa kommunikoinnilla on tärkeä roolinsa luottamuksen rakentamisessa ja yhteisymmärryksen luomisessa.

Senioriosaajatoimintaa ja vapaaehtoistoiminnan merkitystä on tärkeää mitata oikeanlaisilla ja tarkoituksenmukaisilla mittareilla. Sosiaalisen pääoman mittaaminen on myös herättänyt laajaa mielenkiintoa. Simpura (2002) tuo esille, että sosiaalisen pääoman mittaamista ”vaativat pääomakäsitteeseen sisältyvän määrällisyyden lisäksi erityiset tutkimukselliset ja poliittiset intressit”. Simpuran mukaan sosiaalisen pääoman käsitteen määrittelyssä ja teorioiden kehittämisessä on edetty sellaiselle asteelle, että käsitteet voivat tarkentua mittareiksi ja teorit voivat tulla empiirisesti todennetuiksi. Käsitettä mitataan usein eri pääkomponenttien kautta, jotka on erotettu sosiaalisen pääoman keskeisistä käsitteistä. Käytännön tasolla sosiaalista pääomaa mitataan tavallisimmin epäsuorasti siten, että käytetään käsitettä mahdollisesti kuvaavia liki-indikaattoreita (proxy). Tietolähteinä käytetään usein olemassa olevia haastattelu- ja kyselyaineistoja, rekisteritietoja ja tilastoja sekä erillisiä sosiaalisen pääoman aineistoja. (Simpura 2002, 201.)

Esimerkiksi Putnam (1993; 2000) on käyttänyt eri aineistoja rinnakkain. Mittaamisen tekee usein haastavaksi se, että aineistot on tehty alun perin muuta tarkoitusta varten ja tämä myös vähentää tulosten vertailukelpoisuutta. (lisäksä 2006, 11.) Lisäksä tuo esille, että sosiaalisen pääoman mahdollisimman monipuolisen tarkastelun takaamiseksi yleensä tarvitaan rinnakkain käytettäväksi useampaa erilaista ja eritasoista aineistoa. Hänen mukaansa erityisesti englanninkielisissä maissa on tämän vuoksi ryhdytty keräämään erillistä sosiaalisen pääoman aineistoa.

Iisakki (2006) tähdentää, että sosiaalisen pääoman mittaaminen on keskittynyt pitkälti englanninkielisiin maihin, joissa Iso-Britannian, Kanadan, Uuden Seelannin ja Australian tilastovirastot ovat käynnistäneet usean vuoden projekteja sosiaalisen pääoman mittaamiseksi ja erityisen mittausmallin kehittämiseksi (Iisakki 2006; Harper & Kelly 2003; PRI 2005a; Spellerberg 2001; ABS 2004). Maailmanpankki ja OECD ovat olleet kansainvälisistä järjestöistä hyvin aktiivisia pyrkimään kehittämään sosiaalisen pääoman tilastointia ja ovat myös kiinnostuneita erityisesti inhimillisestä pääomasta sosiaalisen pääoman rinnalla. 2000-luvun alussa OECD:n aloittaman yhtenäisen mittausmallin kehittämistyön parissa jatkoi nykyään jo toimintansa lopettanut sosiaalitaloustieteen kansainvälinen yhteistyöelin Siena Group. (Iisakki 2006, 12.) Siena Group toimi vuosina 1993-2005, ryhmän viimeinen tapaaminen järjestettiin Helsingissä, jossa yhtenä keskustelun aiheena oli sosiaalisen pääoman mittaaminen (Siena Group for Social Statistics 2009). Siena Groupin tapaamisten pohjalta saatiin tehtyä katsaustyyppinen käsikirja, jossa tarkasteltiin sosiaalisen pääoman mittaamiseen liittyviä lähtökohtia ja erilaisia mitaustapoja.

Tilastokeskuksen toimesta julkaistiin vuonna 2006 ensimmäinen kokoava tilastokuvaus sosiaalisesta pääomasta Suomessa. Iisakan (2006) mukaan tavoitteena oli tuottaa eri tilastoaineistoja käyttävä poikkitilastollinen kuvaus sosiaalisesta pääomasta. Eri tilastolähteinä käytettiin rekisteripohjaisia aineistoja sekä väestö- ja yrityskyselyihin perustuvia aineistoja. Kyseessä ei ollut tutkimus, vaan tilastokatsaus, jonka tarkoituksena oli kartoittaa mahdollisuuksia tilastoida sosiaalista pääomaa olemassa olevien aineistojen avulla. Iisakki tähdentää, että julkaisussa on ensimmäisen kerran kootusti tilastokuvausta sosiaalisen pääoman ilmenemisestä Suomessa ja tämän kootun tiedon avulla on mahdollisuus osallistua aiheesta käytyyn aktiiviseen keskusteluun myös kansainvälisesti. (Iisakki 2006; 3, 13.)

Sosiaaliseen pääomaan kuuluu keskeisenä osana luottamuksen käsite, mikä on myös senioriosaajatoiminnassa keskeistä. Meijboom, de Haan ja Verheyen (2003) määrittelevät Williamsia (2001) mukaillen, että luottamus on yksilön halukkuutta luottaa toisen yksilön toimintaan silloinkin kun tilanteeseen liittyy opportunistin riski. Puutteellinen luottamus vaikuttaa yksilöiden toimintaan, koska suojautumista opportunistia vastaan tapahtuu, vaikka sitä ei ole esiintynyt tai tulisi edes esiintymään. Dasin (2001) mukaa luottamuksen yksi tärkeä osa-alue on se, että henkilön käytös on ennakoitavissa ja että se on hyväntahtoista kahden toimijan välillä (Meijboom ym. 2003, 37).

Meijboom ym. (2003) mukaan on vaihtelevia tapoja ymmärtää luottamusta eri näkökulmista viitaten Maguiren, Philipsin ja Hardyn (2001) ”tietopohjaiseen luottamukseen”, joka pohjautuu jatkuvaan toimijoiden käyttäytymisen ennakoitavuuden vahvistumiseen. Toimijoiden käyttäytymisen johdonmukaisuutta on seurattu ja sen myös odotetaan jatkuvan. Opportunistista käytöstä ei siis odoteta esiintyvän, ellei luottamus ole vaurioitunut. (Meijboom ym. 2003, 37.)

Meijboom ym. (2003) mukaan ”laskentapohjainen luottamus” pohjautuu jatkuvaan toisten henkilöiden käyttäytymisen ennalta arvattavuuden arviointiin. Toimijoiden oletetaan olevan rationaalisia ja käyttäytyvän oman etunsa mukaisesti. Jos luottamus on uhattuna, jaetaan rangaistuksia, mutta toisaalta luottamusta herättävä käyttäytyminen palkitaan. Käyttäytymisen säilyminen ennalta arvattavana niin kauan kuin kumppanit kokevat kustannusten olevan korkeampia kuin hyötyjen. Tässä mallissa luottamus pohjaa hyväntahtoiseen oman edun tavoitteluun (itsekkyyteen). Zuker (1986) viittaa institutionaaliseen luottamukseen ja Noordenhaven (1995) taas arvelee, että toimijoiden käytös on institutionalisoitunutta. (Meijboom ym. 2003, 37.)

Meijboom ym. (2003) esittelevät Lewickin ja Benedict-Bunkerin (1995) ”tunnistamis pohjaisen luottamuksen”, joka pohjaa toimijoiden halujen ja aikomusten sisäistämiseen. Kun tämän kaltaista luottamusta ilmenee, toimijat välittömästi ymmärtävät, hyväksyvät ja tukevat toistensa toiveita. Tässä luottamuksen lajissa löytyy ”hyvää tahtoa” ennakoitavissa olevan käytöksen lisäksi, eikä opportunistista käytöstä ilmene, eikä tämä johdu rangaistuksen pelosta vaan siitä, että toivottava käytös katsotaan ”oikeaksi” tavaksi toimia. (Meijboom ym. 2003, 37.)

Luhman (1979) ja Giddens (1990) tuovat esille ”järjestelmän luottamuksen”, josta myös Meijboom ym. (2003) ovat kiinnostuneita. Tämä luottamuksen laji on tärkeää myös senioriosaaja-toiminnassa. Luhman, Giddens ja Meijboom ym. vertaavat sitä luottamukseen, joka syntyy todennäköisimmin silloin, kun toimijat ovat säännöllisesti kasvokkain kontaktissa toisiinsa ja oppivat tuntemaan toistensa mieltymykset ja kiinnostuksen kohteet ilman, että merkittävästi turvautuvat institutionaalisiin järjestelyihin. Tämä on henkilökohtaista luottamusta, joka sisältää paljon muutakin kuin useita yhteisiä tavoitteita. Bachmann, Knights ja Sydow (2001) painottavat, että luottamus on kieltämättä yksi avainasioista kun analysoidaan sisäisiä ja ulkoisia suhteita organisaatioissa. Heidän mukaansa mahdollisuus joustaviin suhteisiin on mittaava etu organisaatiossa, mutta vaara ”sokeaan luottamukseen” saattaa olla myös merkittävä riskitekijä. (Meijboom 2003, 37.)

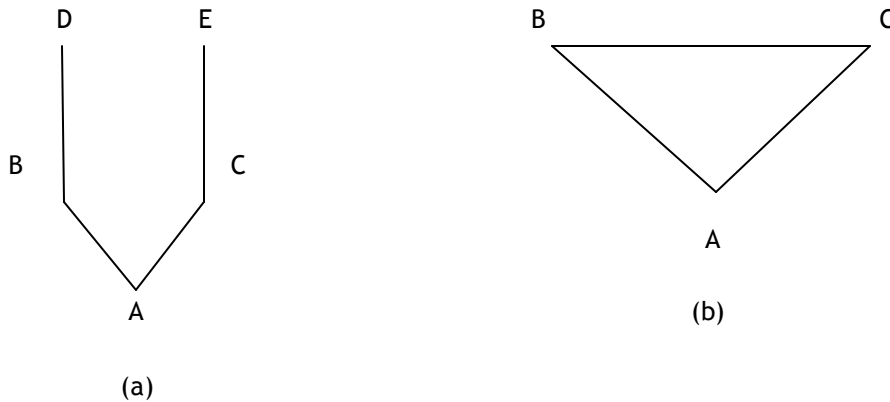
Lehtonen ja Kääriäinen (2005) esittävät, että käsitteen yhteydessä on myös pohdittava sen ja hyvinvointivaltion suhdetta. Heidän mukaansa asiaa ei voi välttää, koska niin sosiaalisen pääoman kuin hyvinvointivaltionkin on oletettu edistävän hyvinvointia, sosiaalista turvallisuutta sekä toimintakykyisen yhteiskunnan kehitystä. He nostavat esille hyvinvointivaltiokriittisen näkökulman ja epäilyn siitä, että hyvistä tarkoituksiperistään huolimatta tulonsiirto- ja sosiaalipalvelujärjestelmä itse asiassa rapauttavat epävirallisia sosiaalisia verkostoja, heikentäisi perhesiteitä, yhteisöllistä vuorovaikutusta ja itseavun sekä vastavuoroisuuden järjestelmiä. Tästä seurauksena kriittisen ajattelumallin mukaan taas olisi sosiaalisten normien mureneminen, itsekkyyden lisääntyminen, kansalaisyhteiskunnan toiminnan heikentyminen, jopa lamaantumisen ja luottamuksen väheneminen kanssaihmiseen ja instituutioihin. Tässä ajatte-

lumallissa hyvinvointivaltio siis vähentäisi sosiaalista pääomaa. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 293.)

Lehtonen ja Kääriäinen (2005) viittaavat van Oorschotiin ja Artsiin (2005), joiden mukaan hyvinvointivaltion sosiaalista pääomaa heikentävää vaikutusta kutsutaan kansainvälisessä keskustelussa crowding out -hypoteesiksi. Hypoteesin käänteinen muunnos on taas hollowing out -hypoteesi, jossa oletetaan Akdoganin (2002) ja Biezeveldin (2005) mukaan, että kasvava sosiaalinen pääoma kompensoisi taloudellisiin vaikeuksiin joutuneiden hyvinvointivaltioiden sosiaalisen turvan heikkenemisen sosiaalisia seurauksia. Lehtonen ja Kääriäinen tuovat esille myös vastakkaisen ajatuksen sosiaalisen pääoman ja hyvinvointivaltion suhteesta. He viittaavat Skocpoliin (1996), Kuhnleen ja Alestaloon (2000) sekä Rothsteiniin (2001), joiden tutkimusten pohjalta hyvinvointivaltio nähdään järjestelmänä, joka itse asiassa luo rakenteellisia ja kulttuurillisia edellytyksiä toimivalle kansalaisyhteiskunnalle. Tässä ajattelussa hyvinvointivaltio tarjoaa ihmisille resursseja sosiaalisen pääoman kehittämiseksi ja toiminta ilmentää sosiaalista pääomaa edistävää solidaarisuutta. (Lehtonen & Kääriäinen 2005, 293-294.) Launonen (2010, 10) tähdentää, että mikäli ihmiset kokevat yhteiskunnassa olonsa turvatuiksi ja tulevat kohdelluiksi oikeiden mukaisesti, yhteiskunnassa on runsaasti sosiaalista pääomaa, mikä taas osaltaan edistää vuorovaikutusta sekä vahvistaa yhteistä moraalialia ja luottamusta.

3.2 Sosiaaliset verkostot ja luottamus senioriosaaajien voimavarana

Senioreiden ja senioriosaaajien elämässä sosiaalisilla verkostoilla on suuri merkitys ja myös uusien verkostojen luomisen merkityksellisyys näkyy senioriosaaajatoiminnassa. Coleman (1988) tuo esille, että kaikki sosiaaliset suhteet ja sosiaaliset rakenteet helpottavat sosiaalisen pääoman syntymistä. Tietynlaiset sosiaaliset rakenteet ovat kuitenkin erityisen tärkeitä sosiaalisen pääoman kertymiselle. Coleman puhuu avoimista ja sulkeutuneista sosiaalisista verkostoista, jolloin toimijan asema verkostossa riippuisi siitä, minkä kaltaisesta sosiaalisesta verkostosta on kyse (Kuvio 2). Colemanin mukaan verkostojen tehtävänä on välittää tietoa ja tähän viitaten sulkeutunut verkosto, vaikka olisikin tasa-arvoinen, ei ole tiedon leviämisen kannalta kaikkien tehokkain. Parhaita väyliä Colemanin mukaan tiedon leviämiseksi ovat avoimet verkostot, vaikka onkin niin, ettei toisten toimijoiden tarkkailu ole mahdollista samalla lailla kuin sulkeutuneissa verkostoissa. (Coleman 1988, 102-108.)

Kuvio 2. Avoin (a) ja sulkeutunut (b) sosiaalinen verkosto (Coleman 1988, 106)

Granovetter (1983, 201) esittelee argumentin, että tuttavamme (weak ties) ovat epätodennäköisemmin sosiaalisesti yhteydessä toisiinsa kuin lähimmät ystävämme (strong ties). Hänen mukaansa ”heikot siteet” (weak ties) ovat erityisessä roolissa ihmisten liikkuvuuden suhteen. Tästä Granovetter tuo esimerkin liittyen työnhakuun ja informaatioon työpaikoista väittäen, että ”heikkojen siteiden” kautta ihminen saa paremmin uutta informaatiota kuin mitä hänellä jo entuudestaan on. Tuttavat ovat läheisiin ystäviin verrattuna alttiimpia liikkumaan eri ympyröissä kuin henkilö itse. Näin ollen todennäköisyys sosiaalisten verkostojen päällekkäisyydelle on suurempi läheisten henkilöiden kanssa, joten verkostossa oleva informaatio on oletettavasti jo henkilön tiedossa. Granovetterin empiiristen tutkimusten mukaan heikot siteet edistivät tiedon leviämisen esimerkiksi uusista työpaikoista todennäköisemmin kuin vahvat siteet. Granovetterin tuloksia vahvistavat muun muassa Langlosin (1977), Ericsonin ja Yanceyn (1980) sekä Linin, Enselin ja Vaughnin (1980) empiiriset tutkimukset aiheesta. Uuden informaation leviäminen sosiaalisessa verkostossa on tätä taustaa vasten todennäköisempää heikkojen kuin vahvojen siteiden avulla. Siten myös senioriosaajien sosiaalisen verkostojen laajuus ja moninaisuus on merkittävää muun muassa uuden informaation leviämisen näkökulmasta.

Korkala (2010) tähdentää, että mikäli luottamusta verkostoon järjestelmänä ilmenee, tämä lisää toimijoiden uskoa siihen, että verkosto tuottaa toimintaan osallistuville sellaisia tietoja ja resursseja, joiden hankkimiseen heillä menisi muuten kohtuuttomasti aikaa. Eronen ym. (1995, 96) tuovat esille, että verkostoitumisen edellytyksenä ovat konkreettiset toimet ja aivan uudenlainen ajattelutapa, jotka luovat mahdollisuuksia verkostoitumiselle. Verkostojen merkitys ei tule vähenemään väestön ikääntyessä ja senioreiden ja senioriosaajien verkostot voi olla toimijoiltaan hyvinkin kirjavia. Malinin (2005) mukaan verkostoon voivat kuulua virallisen verkoston jäsenet, ja muutoin se voi toimia ystävien, sukulaisten, naapureiden ja ehkä vapaaehtoisten joustavana epävirallisena verkostona. Hän toteaa, että verkostoja on syntynyt

myös vertaisuuden perusteella ja ennusteiden mukaan näitä vertaisryhmiä syntyy tulevaisuudessa entistä enemmän. (Malin 2005, 5.)

Dupuis-Blanchard, Neufeld ja Strang (2009) painottavat, että sosiaaliset siteet ja yhteys naapureihin ovat erityisen tärkeitä ikäihmisille, jotka joutuvat toistuvasti kohtaamaan verkostonsa pienenemisen johtuen muutoista, sairauksista ja kuolemista. Heidän mukaansa näillä yhteyksillä on ensiarvoisen tärkeä merkitys yksilön identiteettiin, itsetuntoon ja kokonaisvaltaiseen terveyteen ja hyvinvointiin. (Dupuis-Blanchard, Neufeld & Strang 2009, 1186.) Lyyra ym. (2008, 3) tuovat esille, että sosiaalisia suhteita ”voidaan tarkastella määrällisesti tai laadullisesti, kuten verkoston kokona, tiiviytensä, suhteiden läheisyytenä ja toimivuutena, kanssakäymisenä ystävien ja sukulaisten kanssa, sosiaalisena tukena, sosiaalisena osallistumisena sekä koettuna sosiaalisena yhteisyytenä ja yksinäisyyden tunteina”.

Korkalan (2010) mukaan luottamus mahdollistaa osaltaan sosiaalisen pääoman muodostumisen siten, että se helpottaa kanssakäymistä ja vähentää kontrollin tarvetta. Verkostot toimivat yhtenä sosiaalisen pääoman lähteistä, eikä verkostoituminen ei ole mahdollista ilman luottamusta. Luottamusta on pidetty yhtenä sosiaalisen pääoman keskeisimmistä osa-alueista. (Korkala 2010, 48.) Putnamin (1993, 170) painottaa, että luottamus on sosiaalisen pääoman tärkein elementti. Korkala tuo esille Putnamin (1993, 173-174) ajatuksia seuraavasti: ”Luottamus saa aikaan yhteistoimintaa ja vastavuoroisuutta. Sosiaalinen pääoma on myös itseään vahvistavaa: sosiaalinen verkko ruokkii vastavuoroisuuden normia, helpottaa vuorovaikutusta ja parantaa tiedon kulkua. Lisäksi onnistunut yhteistyö verkostoissa vahvistaa verkoston jäsenten uskoa omiin toimintaedellytyksiinsä. Tämä kaikki ei kuitenkaan ole mahdollista ilman luottamusta.”

4 Opinnäytetyön aineisto ja menetelmät

4.1 Aineisto, aineiston kerääminen ja mittarin kehittäminen

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa selvitetään aineistoon liittyviä seikkoja sekä sitä, miten aineisto kerättiin ja kuvataan osallistujat. Osiossa tuodaan esille otoksen kokoon ja mittarin kehittämiseen liittyviä seikkoja.

Opinnäytetyö on tutkimusotteeltaan määrällinen eli kvantitatiivinen. Määrällinen tutkimusmenetelmä on tutkimustapa, jossa informaatiota tarkastellaan numeerisesti tai laadullinen aineisto ryhmitellään numeeriseen muotoon (Vilka 2007, 14). Vilkan mukaan luonnon ilmiöiden ja henkilöiden tutkiminen on mahdollista määrällisesti, mikäli tutkittavat asiat muuteen rakenteellisesti, mikä tarkoittaa tarkasteltavien asioiden operationalisointia ja struktu-

rointia. Tällä tarkoitetaan, että tutkittava asia ominaisuuksineen suunnitellaan ja vakioidaan sekä sitä, että teoreettiset ja käsitteelliset asiat muutetaan siten, että asia on arkiymmärryksellä ymmärrettävissä. Strukturoinnissa asiat vakioidaan lomakekysymyksiksi niin, että kysymykset ovat ymmärrettävissä samalla tavalla vastaajajoukon taholla. (Vilka 2007, 14-15.) Opinnäytetyössä päädyttiin kvantitatiiviseen tutkimusotteeseen, koska aiemmat aiheesta valmistuneet opinnäytetyöt olivat kvalitatiivisia, ja senioriosaajatoimintaa haluttiin lähestyä määrällisen tutkimusotteen avulla. Opinnäytetyö on pääosin kvantitatiivinen, mutta lomakkeen avoimilla kysymyksillä saatiin kvalitatiivista, ilmiötä kuvailevaa aineistoa.

Aineistonkeruumenetelmänä opinnäytetyössä käytettiin strukturoitua kyselylomaketta. Vallin (2007) mukaan kyselylomake on perinteinen tapa kerätä tutkimusaineistoa, jota on pidetty erityisenä aineistonkeruumenetelmänä jo 1930-luvulta lähtien. Kyselylomake ei ole pelkästään postitettava versio vaan kyseeseen voi tulla vastaajille jaettava lomake, joka täytetään kokeenvalvojan läsnä ollessa. Tai tutkija voi olla itse paikalla kokeenjohtajana osallistujien täyttäessä lomaketta. Kysymysten muotoilussa on myös noudatettava erityistä huolellisuutta, koska tämä luo pohjan tutkimuksen onnistumiselle. Kysymysten muotoilu aiheuttaa eniten virheitä tutkimustuloksissa, koska ei ole itsestään selvää että tutkittava ajattelee tutkijan kanssa samalla tavoin. Kysymysten tulee olla yksiselitteisiä eikä niissä saa pyrkiä johdattelemaan tutkimukseen vastaavaa henkilöä haluttuun suuntaan. (Valli 2007, 102.)

Mittaristo haluttiin luoda itse, lisäksi saatavilla ei ollut juuri sellaista testattua mittaria, joka olisi mitannut haluttua ilmiötä. Mikäli mittari luodaan itse, sen teko vaatii operationalisointia, jonka avulla opinnäytetyössä käytettävät käsitteet saadaan muunnettua mittarin muotoon. Kyselylomakkeen luonti alkoi operationalisoinnilla, joka tarkoittaa tutkimuskysymyksiin vastaavien lomakekysymyksien luontia, jotka nousivat taustateoriasta (Metsämuuronen 2002; Vilka 2007) (Liite 2).

Kyselylomakkeen alkuun sijoitettiin taustakysymykset (1-9), joiden jälkeen lomakkeessa tiedusteltiin vastaajien taustaa liittyen vapaaehtoistoimintaan (10-16). Seuraavaksi olivat kysymykset liittyen senioriosaajatoimintaan osallistumiseen siten, että ensin tiedusteltiin sosiaaliseen verkostoon liittyviä seikkoja (17-24), sitten senioriosaajana toimimiseen liittyviä seikkoja (25-35) sekä sosiaalisten verkostojen tukea toiminnalle (36-40). Lopuksi lomakkeessa tiedusteltiin vielä sosiaaliseen verkostoon ja senioriosaajatoimintaa edistävään verkostotoimintaan liittyviä seikkoja avoimin kysymyksin (41-47). Lomake koostui yhteensä 47 kysymyksestä (Taulukko 1).

Taulukko 1. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja niitä vastaavat lomakekysymykset sekä tutkimuskysymysten laadintaan vaikuttaneet tutkimukset

Tutkimuskysymys	Lomakekysymykset	Tutkimuskysymysten teoreettinen tausta
1. Millaisia vapaaehtoistoimintaan liittyviä sosiaalisia verkostoja senioriosaajilla on?	Kysymykset: 17-24	Ruokonen & Mäkelä 2005, Palonen & Lehtinen 2005
2. Mikä on senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä toiminnalleen?	Kysymykset: 25-35	Ruokonen & Mäkelä 2005, Korkala 2010
3. Miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa?	Kysymykset: 36-40	Ruokonen & Mäkelä 2005, Palonen & Lehtinen 2005, Korkala 2010
4. Minkälainen verkostotoiminta edistää senioriosaajatoimintaa?	Kysymykset: 41-47	Johanson, Mattila & Uusikylä 1995, Kauvo & Räsänen 2005, Lyyra 2008

Asenteita mitataan usein Likertin vuonna 1932 kehittämällä asteikolla, joka järjestää kysymyksiin vastanneet "samanmielisyyden" määrän mukaan. Likert-asteikon vastausvaihtoehdot ovat 'täysin samaa mieltä', 'jokseenkin samaa mieltä', 'jokseenkin eri mieltä', 'täysin erimielistä'. Vastausvaihtoehtoihin voidaan kuitenkin lisätä vaihtoehtoja, jolloin asteikko voi olla seuraavanlainen: 'täysin samaa mieltä', 'jokseenkin samaa mieltä', 'ei samaa eikä eri mieltä', 'jokseenkin eri mieltä', 'en osaa sanoa', 'en halua sanoa'. Analysointivaiheessa vaihtoehdot 'en osaa sanoa (eos)' ja 'en halua sanoa' on mahdollista määrittellä puuttuviksi tiedoiksi. (Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet 2007.)

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset koostuivat Likertin viisiportaisesta järjestysasteikosta (1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en samaa mieltä enkä eri mieltä, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä), lisäksi lomake sisälsi avoimia kysymyksiä. Lomake koostui sekamuotoisista kysymyksistä, joka Vilkan (2007, 62) mukaan tarkoittaa, että osa kysymysten vastausvaihtoehdoista on ennalta määrättyjä ja vakioituja. Lisäksi mukana oli yksi tai useampi avoin kysymys. Asteikolla ei ollut vastausvaihtoehtoa "en osaa sanoa", koska oletuksen mukaan senioriosaajilla olisi jonkinlainen mielipide lomakkeen kysymyksistä, eikä haluttu tämän vaihtoehdon houkuttavan vastaajia heppoudellaan. Vilka (2007, 48-49) tuo esille, että mittautasolla on vaikutus siihen, millaisia tuloksia mittauksesta saadaan, joten myös tästä syystä on tärkeää määrittää jo lomakkeen suunnitteluvaiheessa mitta-asteikko. Kyselylomakkeen Likert-asteikko edustaa järjestysasteikkoa eli ordinaaliasteikkoa.

Luodulle mittarille suoritettiin esitestaus, jonka avulla pyrittiin kyselylomakkeen luotettavuuden lisäämiseen. Vilka (2007) painottaa, että onnistuakseen kyselylomake tulee aina testata. Onnistunut kyselylomake on yksi perusta luotettavan määrällisen tutkimuksen toteutumiselle. Lomakkeen laadinnan tärkeimmät vaiheet ovat suunnittelu, kysymysten muotoilu sekä esitestaus (Vilka 2007, 78.) Esitestauksen vaihe on tärkeä osa kyselylomakkeen laatimisprosessia.

Esitestauksesta saadun tiedon perusteella kyselylomaketta on mahdollista korjata ja muotoiluja tarkentaa, jotta voidaan varmistua siitä, että lomakkeella saadaan vastauksia siihen, mitä halutaan tietää, sekä myös varmistutaan siitä, että henkilöt ymmärtävät kysymykset mahdollisimman samalla tavalla. Esitestauksessa on tilaisuus havaita mahdolliset ongelmalliset kysymykset, joita voidaan joko muuttaa tai poistaa kokonaan lomakkeelta saadun palautteen pohjalta. Myös kieliasua ja sanamuotoja voidaan hioa, jotta lomakkeen kieli olisi ymmärrettävää ja mahdollisemman yksiselitteistä. Esitestausryhmän tulee olla osa sitä ryhmää, jolle varsinainen kysely tullaan suuntaamaan. Suositeltava testiryhmän koko on 5-10 henkilöä. (Hirsjärvi ym. 2001; Metsämuuronen 2005; Vilka 2007.) Tämä toteutui vain osittain opinnäytetyössä, koska kohderyhmän jäsenistä vain kaksi (N=3) osallistui esitutkimukseen. Kokonaisuuden ollessa määrällisesti pieni (N=100) vastaajia ei myöskään haluttu ”tuhlata” valitsemalla heistä useampia esitestausjoukkoon. Vilkan (2007, 78) mukaan esitestausryhmä voi koostua asiantuntijoista sekä perusjoukkoon kuuluvista henkilöistä.

Esitestaus tapahtui vaiheittain siten, että ensimmäisen testauksen kohderyhmänä olivat senioriosaajatoimintaa suunnittelevan ja toteuttavan työryhmän jäsenet (N=5). Testilomakkeet jaettiin työryhmän jäsenille syyskuussa 2010. Työryhmältä saadun palautteen ja ehdotettujen korjausten jälkeen lomake testattiin vielä kahdella senioriosaajalla sekä yhdellä opiskelijakollegalla. Näille henkilöille testilomake toimitettiin sähköpostitse lokakuun alussa 2010. Kyselylomake testattiin myös seminaariryhmällä opinnäytetyön suunnitelmaseminaarissa lokakuussa 2010. Kaikkien saatujen palautteiden perusteella kyselylomaketta jäsenneltiin loogisemmiksi asiakokonaisuuksiksi, kieliasua selkeytettiin ja väittämien joitakin termejä kirjoitettiin auki, kuten esimerkiksi sosiaalinen verkosto ja koordinoiva taho. Testausvaiheiden ja tarvittavien muutosten jälkeen lomake toimitettiin senioriosaajille.

Aineisto suunniteltiin hankittavan kokonaistutkimuksena senioriosaajakoulutuksen vuosina 2006 - 2010 suorittaneilta senioriosaajilta, joita oli kaiken kaikkiaan 100 mainitulla ajanjaksolla. Osa senioriosaajista sai lomakkeen vertaistapaamisessa Vantaalla Vapaaehtoistalo Viola:ssa vantaalaisten senioriosaajien tapaamisessa. Ne henkilöt, jotka eivät olleet tapaamisessa, saivat lomakkeen postilähetyksenä. Kyselylomake lähetettiin 87 henkilölle, koska osa henkilöistä karsiutui pois aineiston keruusta. Syitä olivat muun muassa, että henkilö oli osallistunut esitestaukseen tai osallistui koulutukseen toisen organisaation edustajana, puutteellisten osoitetietojen tai kuoleman vuoksi (Taulukko 2).

Taulukko 2. Kyselylomakkeen jakelu

Seniори- osaaja- koulutus- paikka	Koulu- tukseen osallistujat (kpl)	Testi- kysely (kpl)	Puutteel- linen osoitetieto (kpl)	Toisen orga- nisaation edustaja (kpl)	Kuol- leita (kpl)	Yhteensä kyselyjä lähetettiin (kpl)
Espoo	38	2	6	2	-	28
Vantaa	62	1	-	1	1	59
Yhteensä	100	3	6	3	1	87

Kohdejoukon postilähetys sisälsi saatekirjeen, kyselylomakkeen, kilpailuun osallistumislipukkeen sekä palautuskuoren (Liitteet 3-5). Saatekirje rakennettiin Vilkan (2007, 65-67) ohjeiden mukaisesti niin, että saatekirjeen sisältö oli esitetty selkeällä yleiskielellä ja siten, että se oli visuaalisesti riittävän selkeä. Saatekirjeessä oli esitetty mahdollisuus osallistua arvontaa suljetulla arvontakuorella. Vilkan (2007) mielestä arvonnat ovat ”monisyinen asia”. Hänen mukaansa palkinto saattaa lisätä vastausprosenttia sekä nopeuttaa lomakkeiden palauttamista, mutta herättää myös kysymyksiä vastaajien motivaatioista ja siitä, mikä on vastaamisen laatu. (Vilka 2007, 66.) Pohdintojen jälkeen arvonta otettiin mukaan opinnäytetyöhön.

Postikyselyt lähetettiin marras-joulukuun aikana ja vastausaikaa annettiin kaksi viikkoa siten, että palautuspäivät sijoituivat 29.11. - 9.12.2010 välille. Lomakkeiden jakelu toteutui kolmessa erässä, koska kaikki osoitetiedot eivät olleet saatavilla samanaikaisesti. Lomakkeiden lähettämistä ei ole syytä tehdä joulukuussa, mikäli se on mahdollista (Hirsjärvi ym. 2001, 191). Opinnäytetyössä kyselylomakkeen lähettäminen tapahtui marras-joulukuussa, mikä ei ole kaikkein otollisin aika kyselylomakkeen toimittamiseen kohderyhmälle.

Vastaukseen pyrittiin osaltaan vaikuttamaan kilpailulla, jonka tarkoituksena oli motivoida kohdejoukkoa vastaamaan kyselyyn. Palautuskuoriin suljetut osallistumislipukkeet erotettiin välittömästi palautuneista kyselylomakkeista, jotta vastaajien anonymiteetti säilyisi. Palkinnon arvonta suoritettiin 17.12.2010, jonka jälkeen voittajalle toimitettiin hänen valitsemansa palkinto.

Lomakkeita palautui yhteensä 40, joissa arvontalipuke oli mukana 32 vastauskuoressa. Vastausprosentti oli 46. Vilka (2007, 59) viittaa Vaeliin (1997), joka toteaa, että kyselytutkimuksissa vastaajia saattaa olla vain 25-30 prosenttia otoksesta, joten tähän peilaten vastauskato ei noussut merkittäväksi.

4.2 Aineiston analyysi

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa selvitetään aineiston analyysiin liittyviä seikkoja. Osiossa tuodaan esille menetelmän analysointiin liittyviä seikkoja ja aineiston analyysin tekoprosessia.

Ennen opinnäytetyön aineiston analyysiä kyselylomakkeet numeroitiin luvuilla 1-40. Tämän jälkeen aineisto syötettiin PASW Statistics 18,0 -ohjelmaan (Statistical Package for Social Sciences), joka on suunniteltu kvantitatiivisen aineiston analysointiin (Metsämuuronen 2008, 462). Aineistoa tarkasteltiin suorien jakaumien ja ristiintaulukointien kautta. Kommentit ja avoimet vastaukset tuotiin esille sellaisenaan, muiden tulosten yhteydessä.

Puuttuvien tietojen suhteen toimittiin siten, että ne käsiteltiin omana luokkana. Vilkan (2007, 108) mukaan tässä tapauksessa on kuitenkin tuotava selkeästi esille näiden havaintojen erityisluonne. Hänen mukaansa, mikäli on selvillä, mistä syystä havainnot puuttuvat, on eri syistä johtuvat syyt luokiteltava omilla arvoillaan. Tulosten analysointivaiheessa ilmeni, että kyselylomakkeen kysymys ”Nimetkää kolme senioriosaajaa, keihin olette useimmin yhteydessä?” (kysymysnumero 42) tuotti puuttuvia tietoja. Pieni osa vastaajista koki kysymyksen liian tungettelevaksi ja näin pienen ryhmän kohdalla anonymiteettiä vaarantavaksi. Kysymykseen liittyen saatiin palautetta sähköpostitse ja kyselylomakkeisiin kirjattuna.

Tarkoituksena oli päästä kysymyksen avulla tekemään verkostanalyysiä, jossa tavoitteena oli havainnoida suoria ja -epäsuoria sekä vahvoja ja heikkoja siteitä, ja näiden vaikutusta senioriosaajien sosiaaliseen verkostoon. Korkala (2010) tuo esille Ilmosen ja Jokisen (2002) näkemyksen, että yhteiskunnalliseen tutkimukseen luottamuksen käsite nousi juuri verkostoteorian myötä. Vaikkakin luottamuksen käsite oli jo aiemmin noussut akateemisen keskustelun kiinnostuksen kohteeksi peliteorian ja rationaalisen valinnan teorian kautta, näissä oltiin kuitenkin enemmän kiinnostuneita ihmisestä yksilönä. Verkostoteoria toi esille kiinnostuksen ihmisten välisistä suhteista. (Korkala 2010, 49.) Johanson, Mattila & Uusikylä (1995, 10) tähdentävät, että ”yksilön oman sosiaalisen viiteryhmän ulkopuoliset, välilliset sosiaaliset suhteet kasvattavat ryhmän informaatiovarantoa ja lisäävät sen jäsenten sosiaalista pääomaa”. Pyrkimyksenä oli analyysin avulla löytää niitä seikkoja, joilla vahvistaa senioriosaajien yhteydenpitoa ja luottamusta verkostossa. Tarkoituksena oli myös osaltaan pyrkiä lisäämään opinnäytetyön monipuolisuutta analyysiin liittyvällä triangulaatiolla. Pohdinnan jälkeen kysymys jätettiin pois ja verkostanalyysistä luovuttiin.

Aineiston analyysi toteutettiin parametrittömien menetelmien avulla. Metsämuuronen (2004) viittaa Siegelin ja Castellán (1988) esiintuomiin parametrittömien menetelmien etuihin analyysimenetelmän valinnassa suhteessa parametrisiin menetelmiin. Nämä edut ovat seuraavat:

1) pieni otoskoko ei ole este, 2) vähän oletuksia, 3) laaja sovellettavuus, 4) ei epärealistisia oletuksia, 5) oppiminen ja soveltaminen on helpompaa, Gibbonsin (1993) lisäyksillä 6) menetelmää voidaan käyttää myös silloin kun parametriset menetelmät soveltuvat sekä ne 7) soveltuvat paremmin Likert-asteikolle kuin perinteiset parametriset menetelmät. Tämä johtuu siitä, että Likert-asteikolla saatava informaatio ei niinkään ole välimatka-asteikollista vaan järjestysasteikollista. (Metsämuuronen 2004, 13-14.) Pienen otoskokoon liittyen voidaan todeta, että mikäli havaintoja on 30, niitä on riittävästi myös parametristen menetelmien käyttöön. Jos kuitenkin halutaan havainnoida vaikkapa sukupuolten välisiä eroja, ei vertailevissa ryhmissä ole riittävästi havaintoja, jotta olisi perusteltua valita parametrinen testi. (Metsämuuronen 2004, 14.)

Kyselylomakkeen summamuuttujien sisäistä kiinteyttä testattiin Cronbachin alfalla. Metsämuuronen (2008, 68) tuo esille Nunnalyn ja Bernstein (1994) ajatuksen ettei alfan arvoja, jotka jäävät alle 0,60 pitäisi hyväksyä, vaikkakin Knapp'n ja Brownin (1995) mukaan tästä vaatimuksesta oltaisiin luopumassa. Opinnäytetyön kaikkien summamuuttujien Cronbachin alfakerroin oli 0,912.

Opinnäytetyössä oltiin kiinnostuneita kahden muuttujan yhteydestä, jonka selvittämiseksi käytettiin ristiintaulukointia ja korrelaatiokertoimia. Vilkan (2007) mukaan ristiintaulukoinnin ja korrelaatiokertoimilla saadaan tietoa siitä, miten havaitut asiat vaikuttavat toisiinsa. Tämä ei kuitenkaan anna vielä mahdollisuutta vetää johtopäätöksiä suorasta syy-seuraus-suhteesta, koska havainnot voivat myös muuttua samansuuntaisesti jonkin muun mittaamattoman asian vuoksi. (Vilka 2007, 119-120.)

4.3 Vastaaajien taustatiedot

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa tuodaan esille vastaajien taustatietoja sukupuoleen, ikään, koulutukseen ja muihin kyselylomakkeessa tiedusteltuihin taustatietoihin liittyen. Prosenttiosuudet on merkitty tekstiin ja taulukoihin kokonaislukuina.

Kyselylomakkeita lähetettiin 87 kappaletta, joista palautui 40 kappaletta, näin ollen vastausprosentiksi tuli 46 %. Vastaaajista naisia oli 33 (83 %) ja miehiä 6 (15 %), puuttuvia tietoja yksi kappale. Vastaaajista nuorin oli syntynyt vuonna 1957 eli hän oli 53 -vuotias ja iäkkäin vastanneista oli syntynyt vuonna 1931 eli hän oli vastaushetkellä 79-vuotias. Vastaaajista 18 (45 %) oli ikäryhmässä 65-69 -vuotiaat, vastaaajista yhdeksän (23 %) oli ikäryhmässä 60-64 -vuotiaat ja vastaaajista kahdeksan (20 %) ikäryhmässä 70-74 -vuotiaat.

Puolet vastaajista (50 %) oli naimisissa. Eronneita oli 11 (28 %), leskiä seitsemän (18 %) ja naimattomia kaksi (5 %). Eläkkeellä vastaajista oli 36 (90 %), osa-aikaeläkkeellä yksi (3 %) ja työelämässä kolme (7 %) vastaajaa. Eläkkeellä olo vuosina jakautui laajalle skaalalle siten, että alle vuoden tai vuoden eläkkeellä oli ollut kaksi vastaajaa ja 20-21 -vuotta yksi vastaaja. Vastaajista 4-5 -vuotta eläkkeellä oli ollut viisi (13 %) vastaajaa. Puuttuvia tietoja tältä osin oli neljä.

Vastaajista opistotasoinen koulutuksen oli suorittanut 16 (40 %) ja korkeakoulu/yliopistokoulutuksen 10 (25 %). Peruskoulutus oli neljällä (10 %), ammattikoulu/ammattipistokoulutus yhdeksällä (23 %) ja ammattikorkeakoulututkinto yhdellä vastaajista.

4.4 Senioriosaajatoiminta ja osallistuminen vapaaehtoistoimintaan

Vastaajista senioriosaajakoulutuksen oli vuonna 2009 suorittanut 19 (48 %) ja vuonna 2008 kahdeksan (20 %). Vastaajista 33 (83 %) oli aloittanut senioriosaajatoiminnan heti koulutuksen jälkeen, seitsemän henkilöä ei vastannut kysymykseen. Vastaajista koulutuksen oli suorittanut Vantaalla 30 (75 %) henkilöä ja Espoossa yhdeksän (23 %), yksi tieto puuttui tältä osin. Tiedusteltaessa halukkuutta jatkaa senioriosaajana 11 (28 %) vastasi halukkuuden olevan kohtalainen ja 15 (38 %) henkilöä vastasi halukkuuden olevan erittäin suuri. Yksi henkilö vastasi halukkuuden olevan erittäin pieni ja neljä (10 %) vastasi halukkuuden olevan melko pieni.

Vapaaehtoistoiminnassa ennen senioriosaajatoimintaa oli ollut 28 (70 %) vastaajaa, neljän henkilön vastaus puuttui. Mukanaolo vapaaehtoistoiminnassa asettui aikavälille 1-40 -vuotta. Vapaaehtoistoiminnan tehtävät vaihtelivat myös huomattavasti ja sijoittuivat kaikille ikäsektoreille (lapsityöstä seniorityöhön) ja toiminta-alueille (päihdetyöstä saattohoitoon), samoin tämän hetkinen keskeisin tehtävä vaihteli huomattavasti (Liite 6).

Avoimeen kysymykseen, joka liittyi omaan vapaaehtoistoimintaan, vastattiin muun muassa seuraavasti:

”Vantaan VIKSU projekti ja sen eri muodot. Oman talon talotoimikunnan puheenjohtaja.”

”Vastaan yhdistyksen toiminnan ja 16 pienryhmän koordinoinnista, kotisivun (internetin) päivityksestä, kuukausitiedotteista, retki-, skype-, ystävä-, omakuvapostimerkkipiireistä, osallistun vierailuihin ja tapahtumiin, yhdistyksen johtoryhmän (hallituksen) toimintaan jne. [...]”

Kuukaudessa vapaaehtoistyöhön kului vaihtelevia määriä aikaa, muutamasta tunnista useisiin päiviin. Kysymykseen oli osittain vaikea vastata, eikä vapaaehtoistoimintaan käytettyä aikaa osattu arvioida.

Tulokset tullaan raportoimaan tutkimuskysymyksittäin.

5 Opinnäytetyön tulokset

5.1 Senioriosaajien vapaaehtoistoimintaan liittyvät sosiaaliset verkostot

Tässä opinnäytetyön osassa selvitettiin senioriosaajien näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista. Tulokset esitetään taulukkoina ja esitystä tuetaan sanallisin ilmaisin. Tekstissä esiintyvät kursivoidut kohdat ovat suoria lainauksia senioriosaajien vastauksista. Taulukoissa olevat prosenttiosuudet tullaan esittämään kokonaislukuina. Osiossa tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla sukupuolen vaikutusta eri muuttujiin (ks. liite 7).

Senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista esitellään seuraavaksi (taulukko 3).

Taulukko 3. Senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista

Muuttuja	Täysin samaa mieltä n (%)	Jokseenkin samaa mieltä n (%)	En samaa mieltä enkä eri mieltä n (%)	Jokseenkin eri mieltä n (%)	Täysin eri mieltä n (%)	Yhteensä N (%)
Sosiaaliset verkostot edistävät tavoitteideni saavuttamista	16 (42 %)	18 (47 %)	3 (8 %)	1 (3 %)	0 0%	38 (100 %)
Sosiaalinen verkosto helpottaa kanssakäymistä toisten senioriosaajien kanssa	13 (34 %)	17 (45 %)	3 (8 %)	4 (11 %)	1 (3 %)	38 (100 %)
Sosiaalinen verkostoni on laajentunut senioriosaajakoulutuksen jälkeen	17 (45 %)	12 (32 %)	6 (16 %)	2 (5 %)	1 (3 %)	38 (100 %)
Toimintaan liittyvä verkosto on mielestäni muodollinen ja jäykkä	2 (5 %)	4 (11 %)	14 (37 %)	11 (29 %)	7 (18 %)	38 (100 %)
Tiedonkulku toisten senioriosaajien kanssa on toimivaa ja tehokasta	2 (5 %)	9 (24 %)	16 (43 %)	7 (19 %)	3 (8 %)	37 (100 %)
Tullessani mukaan senioriosaajatoimintaan liittymisen verkostoon oli helppoa	10 (26 %)	19 (50 %)	6 (16 %)	2 (5 %)	1 (3 %)	38 (100 %)
Toimintaan liittyvä verkosto oli mielestäni joustava	6 (16 %)	16 (42 %)	11 (29 %)	4 (11 %)	1 (3 %)	38 (100 %)

Opinnäytetyön tuloksissa tulee esille, että 34 (89 %) vastaajaa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että sosiaaliset verkostot edistävät heidän tavoitteidensa saavuttamista vapaaehtoistoiminnassa (ka=keskiarvo 1,71; kh=keskihajonta 0,73) (taulukko 3; liite 7, taulukko I). Naisvastaajista 28 (90 %) koki sosiaalisten verkostojen edistävän heidän tavoitteidensa saavuttamista olemalla väittämän kanssa täysin tai jokseenkin samaa mieltä, miesvastaajista kaikki olivat täysin tai jokseenkin samaa mieltä (liite 8, taulukko I).

Vastausten mukaan sosiaalisten verkostojen katsottiin helpottavan toimintaa muiden senioriosaajien mielestä siten, että täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 30 (79 %) vastaaja. Jokseenkin eri mieltä oli neljä (11 %) ja täysin eri mieltä oli yksi vastaaja. Viisi henkilöä oli jättänyt vastaamatta kysymykseen. Naisvastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä edellä mainitun väittämän kanssa oli 24 (78 %) ja miesvastaajista viisi (88 %). Täysin eri mieltä väittämän kanssa oli yksi naisvastaaja (liite 8, taulukko II).

Tähän viitaten vastaaja toteaa sosiaalisten verkostojen merkityksestä itselleen seuraavaa:

”Eläkkeelle jäämisen jälkeen muut kuin työhön liittyvät verkostot ovat osoittautuneet erittäin tärkeiksi sosiaalisten kontaktien ja vaikuttamisen mahdollistajina.”

Tiedusteltaessa vastaajien näkemyksiä verkoston laajentumisesta senioriosaajakoulutuksen jälkeen vastaajista 29 (72 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä (ka 1,89; kh 1,03) (taulukko 3; liite 7, taulukko I). Täysin eri mieltä verkoston laajenemisesta oli yksi vastaajista. Naisvastaajista 24 (77 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, miesvastaajista viisi (88 %). Naisvastaajista kaksi (6 %) oli jokseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa.

Verkostojen laajenemiseen liittyvää väittämää vahvistaa vastaajan seuraavaksi esittämä lausuma:

”Vapaaehtoistoiminta on johtanut minulla uusiin kontakteihin, jotka taas johtaneet uusiin ja ...Eli on pyydetty mukaan esim. projekteihin, kokouksiin, seminaareihin jne.”

Väittämään, jossa tarkasteltiin senioriosaajatoiminnan verkoston muodollisuutta ja jäykkyyttä 18 (46 %) vastaajista oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa. Jokseenkin samaa mieltä verkoston muodollisuudesta ja jäykkyydestä oli neljä (10 %) ja täysin samaa mieltä kaksi (5 %) vastaajaa. Naisvastaajista täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli 15 (48 %) ja miesvastaajista kolme (50 %). Naisvastaajista 19 (61 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että senioriosaajatoimintaan liittyvä verkosto oli joustava, miesvastaajista puolet (50 %) oli tätä mieltä. Vastauksien luotettavuutta tarkasteltiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimella, josta tulokseksi saatiin p-arvo 0,030. Yleisesti rajana käytetään p-

arvoa 0,05, joten mikäli arvo on tämän alle, niin voidaan sanoa korrelaatiota merkitseväksi (ks. Metsämuuronen 2004; Taanila 2010; Korrelaatio ja SPSS).

Tiedusteltaessa tiedonkulun toimivuutta ja tehokkuutta toisten senioriosaajien kanssa seitsemän (17 %) oli jokseenkin eri mieltä ja kolme (8 %) täysin eri mieltä väittämän kanssa. Täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 11 (28 %) vastaajaa. Naisvastaajista seitsemän (23 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä tiedonkulun toimivuutta ja tehokkuutta tiedusteltaessa, miesvastaajista yli puolet (67 %) oli tätä mieltä (liite 8, taulukko IV).

Pyydettyä arvioimaan senioriosaajatoiminnan verkostoon liittymisen helppoutta vastaajista 29 (43 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokseenkin eri mieltä oli kaksi (5 %) vastaajaa ja yksi oli täysin eri mieltä. Naisvastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 24 (77 %), miesvastaajista viisi (83 %) vastasi samoin (liite 8, taulukko V).

Tiedusteltaessa senioriosaajatoimintaan liittyvän verkoston joustavuutta 19 (55 %) vastaajaa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli neljä (10 %) ja täysin eri mieltä yksi vastaaja.

Avointen vastausten mukaan sosiaalisia verkostoja pidettiin tärkeinä, ”*suorastaan välttämättöminä*”, erityisesti siksi ettei toimija jää ilman tärkeää informaatiota. Vapaaehtoistoiminnan koettiin myös johtavan uusiin kontakteihin, jotka tuottivat mahdollisuuksia osallistua erilaisiin toimintoihin. Sosiaalisten verkostojen laajentumisen koettiin myös vaikuttaneen siten, että elämään oli saatu ”*paljon puhtia*”. Muiden kuin työhön liittyvien verkostojen merkityksen koettiin lisääntyneen eläkkeelle jäämisen jälkeen. Tätä tukee myös seuraava lainaus:

”...lähiverkostot nousevat iän lisääntyessä aina vain tärkeimmiksi. Verkostojen on pystyttävä palvelemaan kaikkien ikääntyvien sosiaalisesta toiminnasta, liikunnasta ja terveydestä....”

Omaa vapaaehtoistoiminnan kenttää pidettiin ”*erityisen*” antoisana. Osittain kuitenkin koettiin, ettei eri verkostojen välillä ollut riittävästi yhteistyötä, eivätkä viranomaiset halunneet tehdä yhteistyötä vapaaehtoisten kanssa. Tapaamisia toisten senioriosaajien kanssa toivottiin lisää, jotta ideoita olisi mahdollista vaihtaa toisten toimijoiden kanssa. Koettiin myös, että ”*oman ryhmän senioreihin verkosto oli helpompi*”, eikä muita senioriosaajia tunnettu riittävästi. Lisäksi kontaktit saattoivat olla hyvin vähäisiä, esimerkiksi ainut yhteys saattoi olla

kouluttajaan, joka tiedotti eri tilaisuuksista ja oma olemassaolo senioriosaajana koettiin *”ir-ralliseksi”*. Senioriosaajien toiminnan aktiivisuuden vaihteluihin todettiin, että *”toiset ovat mukana toiminnassa, toiset eivät koskaan”*.

5.2 Senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa tarkastellaan, mikä on senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä senioriosaajatoiminnalle. Tulokset esitetään taulukkoina ja tuloksia tuetaan sanallisin ilmauksin. Osiossa tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla sukupuolen vaikutusta eri muuttujiin (ks. liite 10).

Senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista esitellään seuraavassa taulukossa (Taulukko 4).

Taulukko 4. Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksestä

Muuttuja	Täysin samaa mieltä n (%)	Jokseenkin samaa mieltä n (%)	En samaa mieltä enkä eri mieltä n (%)	Jokseenkin eri mieltä n (%)	Täysin eri mieltä n (%)	Yhteensä N (%)
Saan vastavuoroista tukea toisilta senioriosaajilta	6 (16 %)	14 (37 %)	9 (24 %)	6 (16 %)	3 (8 %)	38 (100 %)
Saan tukea muilta vapaaehtoistoiminnassa mukana olevilta henkilöiltä	11 (29 %)	19 (50 %)	4 (11 %)	4 (11 %)	0 (0 %)	38 (100 %)
Koen luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan	7 (19 %)	19 (51 %)	9 (24 %)	2 (5 %)	0 (0 %)	37 (100 %)
Kommunikointi toisten senioriosaajien kanssa on helppoa	12 (32 %)	16 (42 %)	5 (13 %)	5 (13 %)	0 (0 %)	38 (100 %)
Voin toteuttaa itsenäisesti toimintaani senioriosaajana	16 (42 %)	11 (29 %)	8 (21 %)	3 (8 %)	0 (0 %)	38 (100 %)
Haluan toteuttaa itsenäisesti toimintaani senioriosaajana	17 (45 %)	14 (37 %)	5 (13 %)	2 (5 %)	0 (0 %)	38 (100 %)
Yhteistoiminta muiden senioriosaajien kanssa on riittävää	5 (13 %)	11 (29 %)	13 (34 %)	7 (18 %)	2 (5 %)	38 (100 %)
Jaan osaamistani toisten senioriosaajien kanssa	9 (24 %)	12 (32 %)	13 (34 %)	2 (5 %)	2 (5 %)	38 (100 %)
Tunnen toisten senioriosaajien osaamisalueet	1 (3 %)	5 (13 %)	14 (37 %)	8 (21 %)	10 (26 %)	38 (100 %)
Olen usein yhteydessä muihin senioriosaajiin	3 (8 %)	7 (18 %)	8 (21 %)	12 (32 %)	8 (21 %)	38 (100 %)

Senioriosaajat kokivat saavansa vastavuoroista tukea muilta senioriosaajilta siten, että 20 (15 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa (ka 2,63; kh 1,17) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Naisvastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 16 (52 %) ja miesvastaajista neljä (66 %). Seitsemän (23 %) naisvastaajaa oli täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa (liite 10, taulukko VI).

Muilta vapaaehtoistoiminnassa mukana olevilta henkilöiltä katsottiin saatavan apua niin, että täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 30 (79 %) vastaajaa. Naisvastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 26 (84 %) vastaajaa, miesvastaajista

neljä (67 %) oli tätä mieltä. Naisvastaajista viisi (17 %) ja miesvastaajista kaksi (34 %) oli jokoseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa (liite 10, taulukko VII).

Tiedusteltaessa luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan, 26 (70 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa (ka 2,16; kh 0,80) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Jokoseenkin eri mieltä oli kaksi (5 %) vastaajaa. Naisvastaajista 21 (70 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, yksi (3 %) oli jokoseenkin eri mieltä. Miesvastaajista viisi (83 %) oli jokoseenkin samaa mieltä ja yksi (17 %) jokoseenkin eri mieltä väittämän kanssa (liite 10, taulukko VIII).

Kommunikointi toisten senioriosaajien kanssa on helppoa -väittämän kanssa täysin tai jokoseenkin samaa mieltä oli 28 (74 %) vastaajaa. Jokoseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli viisi (13 %) vastaajaa. Naisvastaajista täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa oli 23 (74 %) ja miesvastaajista viisi (88 %) oli tätä mieltä (liite 10, taulukko IX).

Vastaajista 27 (71 %) koki voivansa toteuttaa itsenäisesti toimintaansa senioriosaajana ja 31 (82 %) myös halusi toteuttaa itsenäisesti toimintaansa senioriosaajana (ka 1,79; kh 0,87) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Naisvastaajista 22 (71 %) ja miesvastaajista viisi (88 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, jossa tiedusteltiin mahdollisuuksia toteuttaa itsenäisesti toimintaansa senioriosaajana. Naisvastaajista 24 (77 %) ja kuusi (100 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, jossa tiedusteltiin halua toteuttaa itsenäisesti senioriosaajatoimintaa (liite 10, taulukot X ja XI).

Yhteistoiminta toisten senioriosaajien kanssa on riittävää -väittämän kanssa täysin tai jokoseenkin samaa mieltä oli 16 (42 %) vastaajaa (ka 2,74; kh 1,08) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Yhdeksän (23 %) oli jokoseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa. Naisvastaajista 13 (42 %) ja miesvastaajista kolme (50 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokoseenkin tai täysin eri mieltä oli seitsemän (22 %) naisvastaajaa (liite 10, taulukko XII).

Osaamisen jakamiseen toisten senioriosaajien kanssa liittyvän väittämän kanssa 21 (56 %) vastaajaa oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä (ka 2,37; kh 1,08) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Jokoseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa oli neljä (10 %) vastaajaa. Naisvastaajista 18 (59 %) ja kaksi (33 %) miesvastaajaa oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa (liite 10, taulukko XIII).

Vastaajista kuusi (15 %) koki olevansa täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, jossa tiedusteltiin toisten senioriosaajien osaamisalueiden tuntemista (ka 3,55; kh 1,11) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Vastaajista 18 (47 %) oli jokoseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa. Naisvastaajista viisi (16 %) oli täysin tai jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Yksi (17 %) miesvastaaja oli jokoseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Naisvastaajista 14 (45

%) ja miesvastaajista kolme (50 %) oli jokseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa (liite 10, taulukko XIV).

Olen usein yhteydessä muihin senioriosaajiin -väittämän kanssa täysin samaa mieltä tai jokseenkin samaa mieltä oli 10 (25 %) vastaajista, jokseenkin tai täysin eri mieltä oli 20 (53 %) vastaajaa (ka 3,39; kh 1,24) (taulukko 4; liite 9, taulukko I). Naisvastaajista kuusi (20 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa, miesvastaajista kolme (50 %) oli jokseenkin samaa mieltä. Naisvastaajista 18 (59 %) ja miesvastaajista kaksi (34 %) oli jokseenkin tai täysin eri mieltä väittämän kanssa. (liite 10, taulukko XV).

Avointen vastausten mukaan senioriosaajatoiminta *”tulee olemaan tärkeä voimavara yhteiskunnassa”*. Omasta senioriosaajatoiminnasta saatiin iloa ja voimaa itselle, ja sen koettiin myös virkistävän. Kanssakäymisen avoimuutta toivottiin lisää. Yhden senioriosaajan mielestä muiden senioriosaajien koettiin välttävän *”omien taustojensa esiintuomista”*. Yksi senioriosaaja kirjoitti, että *”toiminta etsii vielä muotojaan”*, katsottiin kuitenkin, että toiminnan kautta oli päästy mukaan mielenkiintoisiin toimintamuotoihin. Yhdessä vastauksessa todettiin, että toiminta on vasta vakiintumassa, joten osaa kysymyksistä oli *”täysin mahdotonta vastata”* ja toisaalta toiminnan katsottiin olevan *”lepotilassa tällä hetkellä”*. Toiminnassa mukana oleville kaivattiin nykyistä tehokkaampaa työnohjausta ja *”seniorivastaavaa”*, johon voisi olla aina halutessaan yhteydessä, koska kouluttajien tukea ei koettu riittäväksi.

”Olisi hyvä jos olisi Seniori-vastaava, johon voisi olla yhteydessä aina kun tarvitsee (ei opettajat riitä). Tukihenkilö olisi joskus ok. Asioiden jakaminen tärkeää. Siihen yhteisiä hetkiä enemmän.”

Pohdittiin myös, keneltä voi kysyä senioriosaajana kiinnostavista asioista. Toisten senioriosaajien osaamisalueita ei tunnettu riittävästi, johon ehdotettiin ratkaisuksi rekisteriä, joka kokoaisi yhteen senioriosaajien osaamisalueet.

”...Pitäisi olla käytössä rekisteri, missä yhteystiedot ja osaamisalueet kerrotaan. Tai yhteyshenkilö välittämään tiedot sähköpostitse/puhelimitse. Osaamistarjontapankki!”

Painotettiin, että senioriosaajille on annettava mahdollisuus *”luovaan toimintaan, myös taloudellinen, paikallinen ja tilakysymykset ratkaistuina”*. Toisten senioriosaajien motivoituneisuuden puutetta kritisoitiin ja katsottiin, että jotkin toimintamuodot eivät toimineet, *”...koska kaikki eivät olleet motivoituneita asiaan”*. Mainittiin, että *”muodostuneet reviirit halutaan mustasukkaisesti pitää omina”*.

Senioriosaajatapaamisia toivottiin järjestettävän laajasti eri puolilla omaa kuntaa. Omana ”yhteisönä” pidettiin muita omassa vapaaehtoistoiminnassa olevia toimijoita, ei niinkään saman koulutuksen käyneitä senioriosaajia.

5.3 Senioriosaajatoimintaan tukevat sosiaaliset verkostot

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa selvitettiin senioriosaajien näkemyksiä siitä, miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa. Tulokset esitetään taulukkoina ja tuloksia tuetaan sanallisin ilmauksin. Osiossa tarkastellaan ristiintaulukoinnin avulla sukupuolen vaikutusta eri muuttujiin (ks. liite 12).

Senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista esitellään seuraavassa taulukossa (Taulukko 5).

Taulukko 5. Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen tuesta senioriosaajatoiminnalle

Muuttaja	Täysin samaa mieltä n (%)	Jokseenkin samaa mieltä n (%)	En samaa mieltä enkä eri mieltä n (%)	Jokseenkin eri mieltä n (%)	Täysin eri mieltä n (%)	Yhteensä N (%)
Koordinoivalla taholla on merkitystä luottamuksen rakentajana	22 (58 %)	15 (39 %)	1 (3 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	38 (100 %)
Toimintojen koordinointi tukee toimintaani senioriosaajana	17 (46 %)	12 (32 %)	5 (14 %)	3 (8 %)	0 (0 %)	37 (100 %)
Yhteistyö vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa on toimivaa	12 (31 %)	12 (31 %)	9 (23 %)	5 (13 %)	1 (3 %)	39 (100 %)
Tiedonkulku koordinoivan tahon kanssa on toimivaa ja tehokasta	10 (27 %)	16 (43 %)	5 (14 %)	6 (16 %)	0 (0 %)	37 (100 %)

Vastaajista 37 (97 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että senioriosaajatoimintaa koordinoivalla taholla on merkitystä luottamuksen rakentajana (ka 1,45; kh 0,55) (taulukko 5; liite 11, taulukko I). Naisvastaajista 30 (97 %) ja miesvastaajista kuusi (100 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa (liite 12, taulukko XVI).

Tiedusteltaessa senioriosaajatoimintojen koordinoinnin tukea omalle senioriosaajatoiminnalle, vastaajista 29 (78 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Naisvastaajista 23 (77 %) ja miesvastaajaa kuusi (100 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Naisvastaajista kaksi (7 %) oli jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa (taulukko XVII, liite 9).

Tiedusteltaessa yhteistyön toimivuutta vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa vastaajista täysin tai jokseenkin samaa mieltä oli 24 (62 %), täysin tai jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli kuusi (16 %) vastaajista (ka 2,26; kh 1,12). Naisvastaajista 20 (62 %) ja miesvastaajista neljä (67 %) oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli neljä (13 %) naisvastaajaa ja täysin eri mieltä yksi (17 %) miesvastaaja (taulukko XVIII, liite 9).

Vastaajista 26 (70 %) oli jokseenkin tai täysin samaa mieltä siitä, että tiedonkulku senioriosaajatoimintaa koordinoivan tahon kanssa oli toimivaa ja tehokasta. Jokseenkin eri mieltä oli kuusi (16 %) vastaajaa. Naisvastaajista 22 (73 %) ja neljä (67 %) miesvastaajaa oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän kanssa. Jokseenkin eri mieltä väittämän kanssa oli neljä (13 %) naisvastaajaa ja yksi (17 %) miesvastaaja (taulukko XIX, liite 9).

Avoimien vastausten mukaan senioriosaajatoiminnan koordinointi ja tiedottaminen ovat ”erittäin” tärkeitä senioriosaajatoiminnalle ja yleisesti ottaen vapaaehtoistoiminnalle. Yhteisten tapaamisten järjestäminen on myös tärkeää. Senioriosaajatoiminnan koordinoivan tahon tiedottamisen katsottiin hyödyttävän henkilöä nykyisessä työssä.

”Koordinointi ja keskitetty tiedottaminen sekä yhteinen kontaktipiste ovat erittäin tärkeitä senioriosaajaverkoston ylläpitäjinä.”

*”Vaikka en ole pystynyt olemaan toiminnassa mukana, saan jatkuvasti ajankoh-
taista tietoa koordinoivalta taholta. Siitä on hyötyä nykyisessä työssäni.”*

Senioriosaajatoiminnasta tiedottamisen tulisi olla vastaajien mielestä olla tehokasta, kohde-ryhmän jäsenet tavoittavaa. Osin katsottiin, että tiedotus oli hoidettu säännöllisesti ja kattavasti, ja että se oli pitänyt hyvin ”tilanteen- ja ajan tasalla”. Senioriosaajia kouluttavien opettajien toimintaa pidettiin ”hyvänä”, mutta senioriosaajien passiivisuutta ihmeteltiin.

”Vantaan kaupunki (Viola) ja Laurea ovat hoitaneet yhteydenpitoa erittäin hyvin, mutta senioriosaajat ovat mielestäni yllättävän passiivisia. Osa on ahkerasti mukana, mutta osa ei ole ollenkaan.”

Osin toivottiin senioriosaajatoimintaan liittyvän tiedotuksen olevan tehokkaampaa ja viitattiin myös, että *”tietoa tulee ajoittain myöhässä ja tiedotus saattaa olla varsin suppeaa”*. Tiedottamiseen toivottiin myös lisää avoimuutta. Tiedottamisen avulla tulisi lisäksi selvittää, mitä vapaaehtoistoiminnalla tarkoitetaan ja mitä siihen ei kuulu, jossa viitattiin, että *”vapaaehtoiset eivät esim. siivoa, pese ikkunoita...”*.

Senioriosaajien ryhmää (Vantaalla) pidettiin *”hajanaisena”* ja ryhmien jäsenet olivat *”erillään toisistaan”*, jolloin oman senioriosaajakoulutuksen ryhmä muodostui läheisimmäksi. Vetovastuussa oli vastaajan mielestä liiaksi *”nuoria”* ja toivottiin enemmän *”seniori-ikäisiä”*. Jatkuvaa täydennyskoulutusta haluttiin lisää, mutta toisaalta oltiin sitä mieltä, että toiminnassa oli *”liikaa teoriaa... käytäntö puuttuu”*.

Myös tässä yhteydessä viitattiin senioriosaajarekisteriin, jonka uskottiin helpottavan senioriosaajatoiminnan koordinoitua. Tiedottaminen mediassa katsottiin hyödylliseksi. Senioriosaajatoiminnan koordinoitua pidettiin osittain vaikeana, koska toimijoita ja tahoja on monia, eivätkä kaikki halua verkostoitua, eikä tiedottaa omasta toiminnastaan. Uusille senioriosaajille toivottiin ensimmäisen toimintavuoden aikana pienryhmätapaamisia kokemustenvaihtoon.

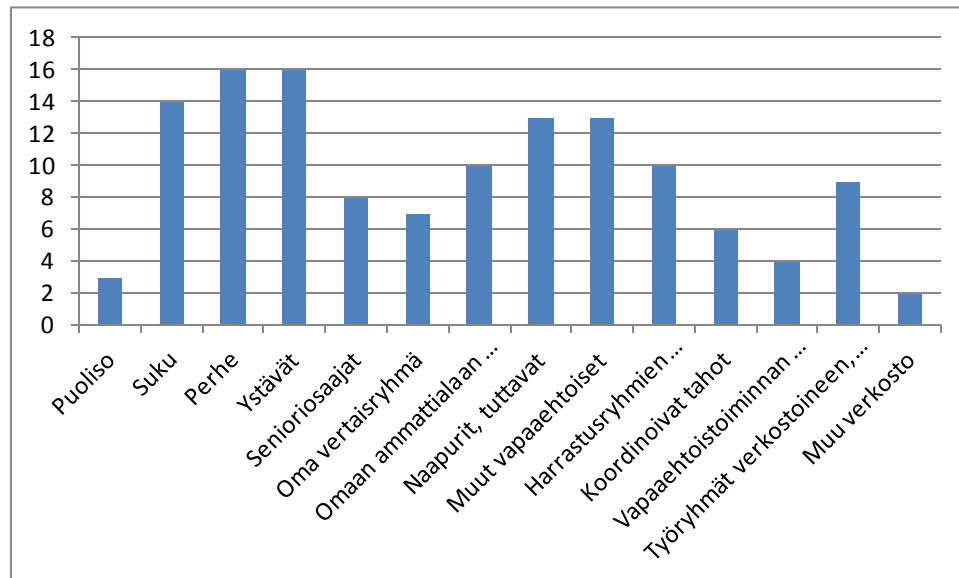
”Jos mahdollista, niin uusille senioriosaajille pienryhmiä kokemusten vaihtoon vaikka vain 3-4 kertaa ensimmäisen vuoden aikana.”

”Koordinointi helpottuisi ja vapaaehtoistyöhön halukkaita löytyisi enemmän, mikäli ... rekisteri toteutettaisiin. Vantaan/ paikallislehdessä hyvä olla paikka ko. toiminnasta.”

5.4 Senioriosaajatoimintaa edistävä verkostotoiminta ja verkostojen rakenne

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa selvitettiin senioriosaajien näkemyksiä siitä, millainen verkostotoiminta edistää senioriosaajatoimintaa sekä senioriosaajien verkostojen rakennetta. Tulokset tullaan esittämään sekä kuvioina että sanalliseen muotoon kirjoitettuna.

Sosiaaliseen verkostoon kuulumiseen liittyvään kysymykseen vastasi 29 henkilöä, yhdeksän ei vastannut kysymykseen ja kahta vastausta ei pystytty tulkitsemaan siten, että tulos olisi ollut luotettava. Perhe, ystävät ja sukulaiset mainittiin usein kuuluvan sosiaaliseen verkostoon, lisäksi naapurit ja tuttavat sekä muut vapaaehtoistoimijat saivat useita mainintoja. Kahdeksan vastaajaa mainitsi muut senioriosaajat kuuluvan verkostoonsa (Kuvio 3).

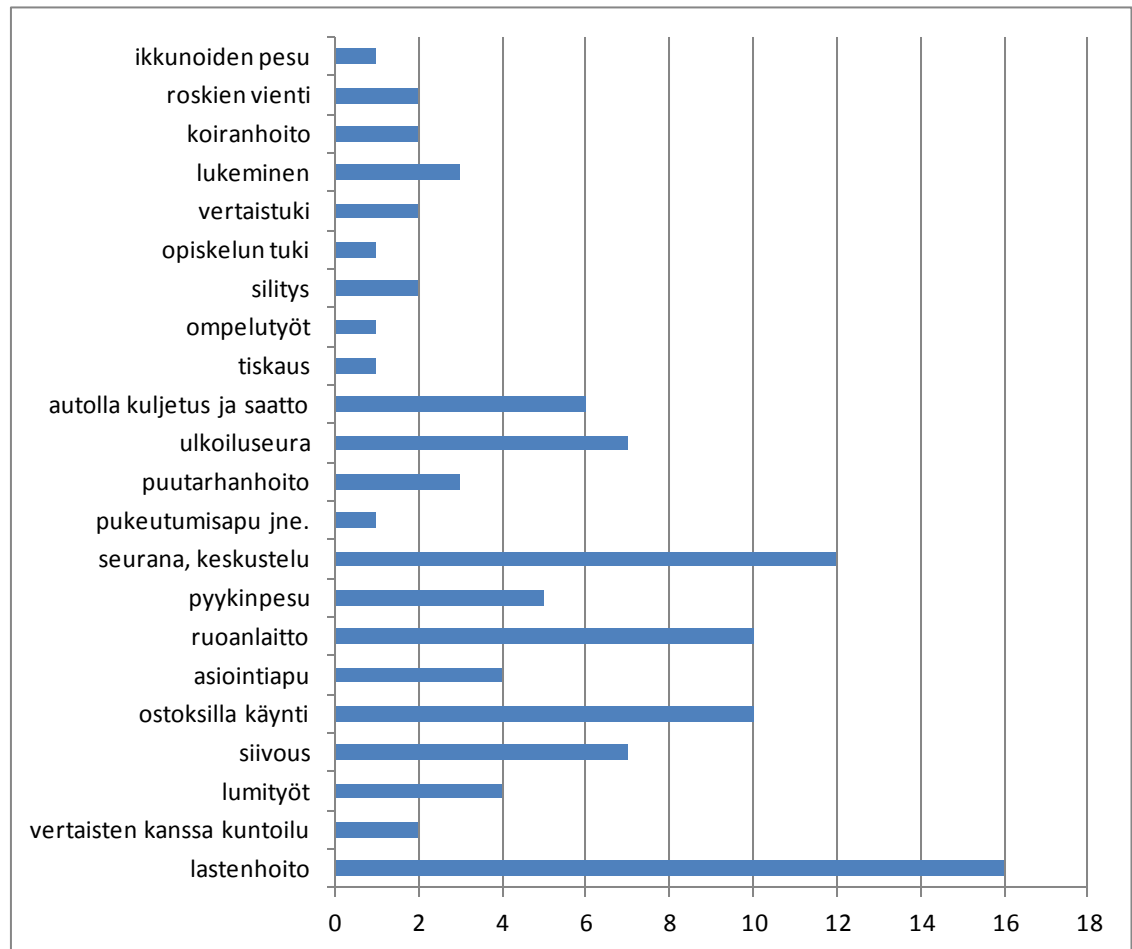

Kuvio 3. Senioriosaajien sosiaalisen verkoston jakautuminen (mainintojen lukumäärät)

Senioriosaajien sosiaalista verkostoa pidettiin pääsääntöisesti aktiivisena, yhden vastauksen mukaan *"hyvin aktiivisena"*, jopa niin ettei *"vapaa-aikaa jää ollenkaan"* vapaaehtoistoiminnasta, mutta osittain verkostoa ei pidetty lainkaan aktiivisena tai *"ei kovin aktiivisena"*. Verkosto katsottiin myös *"tydyttäväksi"* ja *"riittävän aktiiviseksi"* sekä *"keskiverroksi"*, jossa *"välillä tapaamisruuhkaa, välillä rauhallisempaa"*. Yksi vastaaja oli myös sitä mieltä, että verkoston aktiivisuus *"perustuu siihen, että olen itse aktiivinen"*. Myös omien voimavarojen katsottiin olevan tärkeitä siten, kuinka aktiivisena verkosto toimi ja toisaalta kuinka aktiivisena halusi itse toimia. Jollain tavoin *"aktiivisena"* (erittäin, hyvin, todella, suhteellisen, kohtalaisen, keskimääräisen, riittävän, aika, melko, toimiva, tyydyttävä) verkostoa piti 27 henkilöä. Kahdeksan henkilöä ei vastannut kysymykseen. Viisi henkilöä ei pitänyt sosiaalista verkostoaan aktiivisena, vaan jopa passiivisena.

Tiedusteltaessa kolmea vapaaehtoisorganisaatiota, joihin senioriosaajat ovat useimmin yhteydessä vastasi 34 henkilöä, kahta vastausta ei voitu käyttää epäselvän merkinnän vuoksi ja kuusi henkilöä ei vastannut kysymykseen. Kolme eniten mainintoja saanutta organisaatiota oli Seslonki -yhdistys (yhteydet senioriosaajiin), Vantaan kaupunki (kaupungin eri hankkeet ja vapaaehtoistoimintaa koordinoiva taho) sekä seurakunta (liite 10).

Kysely soitti, että senioriosaajat ovat monin tavoin apuna sosiaalisessa verkostossaan. Senioriosaajat mainitsivat vastauksissa monia erilaisia arkipäivän tukeen liittyviä tehtäviä, muun muassa lastenhoito, seurana ja keskustelukumppanina toimiminen, ruoanlaitto ja ostoksilla käynti. Yksi vastaaja mielsi toiminnan olevan vertaistukea (Kuvio 4).

Kuvio 4. Senioriosaajien mainitsemia lähiverkostoa (perhe, ystävät, naapurit) avustavia tehtäviä (mainintojen lukumäärät)

Tiedusteltaessa tuen tarvetta omaan senioriosaajatoimintaan kysymykseen vastasi 20 henkilöä, kahdeksan ei kaivannut tukea ja/tai sai jo kaiken tarvitsemansa tuen ja 12 ei vastannut kysymykseen. Senioriosaajat kaipasivat selkeitä toimintatapoja kulloinkin käsillä olevaan vapaaehtoistoiminnan tehtävään. Kaivattiin myös vapaaehtoisten tapaamisia ja vertaistukea, sekä vapaaehtoisorganisaation henkilökunnan tukea sekä kumppanuutta. Yhteisiä keskusteluja kaivattiin, koska *”vahvistaa mukaan kuulumisen tunnetta”*. Eräs vastaaja kaipasi aivan konkreettisia ohjeista siihen, miten esimerkiksi suhtautua asiakkaan tarjoamaan alkoholiin tai tavaroihin.

Seslonki-yhdistykseltä odotettiin aktiivista toimintaa. Senioriosaajatoimintaa koordinoivan tahon järjestämien tapaamisten toivottiin olevan parempia ja jämäkämpinä, ei vain *”kuulumiskierroksia”*, vaan tapaamisissa *”pitäisi olla asiaa!”*. Toivottiin ihmissuhdekoulutusta, *”syvennettyä tietoa muistelusta ja muistelumenetelmistä”*, kirjallisuudesta sekä *”lisää virikkeitä”*.

tä”. Vastaajat kaipasivat senioriosaajatoiminnan tueksi lisäkoulutusta ja työnohjausta. Joskus matkat vapaaehtoistoiminnan paikkoihin muodostuivat pitkiksi, joten tukea kaivattiin myös linja-autolippujen maksuissa (matkakortti, taksin etuseteli), lisäksi oma liikuntakyky koettiin vajavaiseksi (*”liikuntakyky ei ole normaali”*), joten pitkät matkat rajoittivat osallistumista *”kaikkeen kiinnostavaan”*. Toivottiin myös *”mahdollisuutta vastuuseen ja yhteiskunnalliseen toimintaan kaikille ikäihmiselle”* sekä *”avoimuutta, avoimuutta, avoimuutta”*.

Yksi vastaajista koki itsensä *”ylityöllistetyksi”*, joten aiemmin hänen kaipaamaansa *”keskitettyä vapaaehtoistyön välitysorganisaatiota”*, hän ei enää kaivannut. Eräs vastaaja toivoi kaikille senioriosaajille samanlaisia mahdollisuuksia saada tietoa toiminnasta ja osallistua halutessaan aktiivisesti toimintaan. Haluttiin *”isompien linjojen asiantuntemusta ja osaamista”*, koska katsottiin, että on *”epäsuhta; suuret - pienet asiat”*. Lisää senioriosaajia haluttiin mukaan toimintaa, muun muassa siksi, *”...että tulisi meidän tilallemme uudet senioriosaajat, jotka voisivat auttaa meitä jotka tarvitsemme avunantoa, varsinkin ketkä asuu omissa kodeissaan vanhuuttaan”*. Uusille senioriosaajille kaivattiin myös *”kummia”*, joka ohjaisi käytännön toimintaan ja auttaisi lähestymään avuntarvitsijoita.

Vastaajista 18 henkilöä vastasi kyselylomakkeen viimeiseen avoimeen kysymykseen. Vastauksissa painotettiin vapaaehtoistoiminnan tärkeyttä, ja sitä pidettiin *”kansalaisvelvollisuutena”*. Senioriosaajatoimintaa pidettiin tavoitteellisena toimintana, jossa saatiin *”paljon hyvää aikaiseksi”*, mutta toisaalta pohdittiin, ettei toiminnasta tiedetä tarpeeksi. Toimintaa pidettiin mielekkäänä, josta *”saa myös itse paljon”*. Eräs vastaaja epäili vapaaehtoistoiminnan ja paikallisen työn suhdetta, kuten seuraavassa vastauksessa ilmenee:

”Vapaaehtoistoiminta syö meidän hoitajien mm. palkka- ja työn arvostusta alentavasti työmarkkinoilla.”

Vapaaehtoistoiminnan koulutusta pidettiin tärkeänä, sekä toisten senioriosaajien tapaamista että yhteisiä keskusteluja. Yleisesti ottaen seniorityötä pidettiin tärkeänä, sekä avunsaajille että senioriosaajille itselleen. Toiminnan katsottiin antavan mahdollisuuksia uusille haasteille, kuten seuraavassa vastauksessa viitataan:

”Senioriosaajakoulutus oli lähtökohta uusille mahdollisuuksille. Kurssin vetäjien kontaktit vahvistavat mukana olemista.”

Senioriosaajatoiminnan toivottiin suuntautuvan entistä enemmän yksinäisiin, kotonaan oleviin ihmisiin. Painotettiin myös, että vapaaehtoistoiminta on paljon muutakin kuin *”vanhustyötä”*.

6 Pohdinta

6.1 Tulosten pohdinta

Opinnäytetyön tutkimusosion tarkoituksena on kuvata senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisista verkostoista senioriosaajatoiminnan tukimuotona ja sosiaalisen pääoman vahvistajana. Tarkoituksena on myös kehittää verkostoyhteistyötä senioriosaajatoiminnan tukimuotona. Opinnäytetyön seuraavassa osiossa tarkastellaan opinnäytetyön tuloksia peilaten niitä aiempiin tutkimuksiin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksessä tiedusteltiin senioriosaajien sosiaalisten verkostojen luonnetta ja laatua. Lähes kaikki vastaajat mielsivät, että sosiaaliset verkostot tukivat heidän tavoitteidensa saavuttamista sekä myös helpottivat senioriosaajana toimimista. Sosiaalisten verkostojen kumuloituvuus tunnistettiin ja todettiin, että uudet kontaktit luovat lisää uusia kontakteja. Kotokari ja Rusanen (1996, 178) tuovat esille Tuomisen (1994) ajatuksen siitä, että sosiaalisten verkostojen kautta saatu tuki elämänhallinnassa on usein määritelty sosiaalisen liitynnän ja sosiaalisten voimavarojen käsitteiden kautta. Sosiaalisista verkostoista on mahdollista Kinnusen (1993) mukaan välittyä hyvinvointia edistäviä tekijöitä, suoraan ja välillisestä, jotka voivat lievittää riskitekijöitä, joita esimerkiksi ikääntyminen voi tuoda työelämästä poisjäännin ja lisääntyneenä yksinäisyytenä. Heiskanen ja Saarinen (2011) tuovat esille, että ikääntyessään ihminen joutuu todennäköisesti kohtamaan radikaaleimpia elämänmuutoksia kuin koskaan elämänsä aikana aiemmin. Mikäli yhteiskunnassa ei ikääntyviä hyväksytä täysivaltaisena kansalaisena mukaan toimintaan eikä heidän elämäkokemustaan arvosteta, pahimmillaan seurauksena voi olla yksinäisyyttä ja masentuneisuutta. (Heiskanen & Saarinen 2011, 12.) Harju (2005, 68) toteaa, että ”Osallistuminen tuottaa osallisuuden ja myös mahdollisuuden vaikuttaa”, mutta myös kokemuksena osallistumisella katsotaan olevan myönteinen merkitys toimijoiden hyvinvoinnille (Haarni 2010, 118).

Senioriosaajakoulutukseen osallistuminen ja sen jälkeinen aika oli myös laajentanut senioriosaajien sosiaalista verkostoa. Vastauksista ei käynyt esille, olivatko lähialueen verkostot osana tätä ”laajentumista” vai oliko kyse pelkästään esimerkiksi muista senioriosaajista ja vapaaehtoistoiminnan organisaatioista. Haarni (2010) tuo esille omaan tutkimukseensa liittyen, että oman asuinalueen merkitys korostuu ja alue voi myös herättää pelkoa ja epävarmuutta senioreissa. Mikäli tunteensa paikasta ja alueella asumisesta voi jakaa, on mahdollisuus yhteisöllisyyden kokemusten syntymiselle. Mikäli tätä jaettavaa toisten kanssa ei ole, yhteisöllisyyskin voi jäädä hauraaksi (Haarni 2010, 88.)

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen mukaan ystävien ja naapureiden auttaminen on yleistä. Vastaajista 59 prosenttia oli auttanut lähiverkoston jäseniä edellisen neljän viikon

aikana. (Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla.) Lähiverkostoilla on merkitys ja siten myös senioriosaajien runsaasti tarjoama apu arkipäivän askareissa osaltaan vahvistaa heidän lähiympäristönsä yhteisöllisyyttä. Lähteenoksa (2008) puhuu tunnustetuksi tulemisesta. Hänen mukaansa yhteisöllisyyden ja ”kyläytymisen” perustana on se, että ihmiset näkevät toisensa, tunnustavat toistensa olemassaolon ja antavat sille hyväksyntänsä teoin (Lähteenoksa 2008, 25.) Harju (2005) viittaa Ruuskaseen (1999), jonka mukaan edellytys verkostojen rakentumiselle on sekä systeeminen perusluottamus että henkilöiden välisen luottamuksen olemassaolo (Harju 2005, 77). Ilman luottamus eivät siis lähiverkostotkaan voi syntyä, joten luottamuksen olemassa olo on oleellinen sekä senioriosaajien toimiessa yksilöiden kesken että organisaatioissa.

Organisaation toiminnan tasolla ja sillä, miten toiminta näyttäytyy tekijöilleen, on merkitystä. Verkoston muodollisuutta ja jäykkyyttä on syytä pitää mahdollisimman vähäisenä, jotta kynnys osallistua verkoston toimintaan olisi mahdollisimman matala. Harju (2005, 78) myös painottaa, että verkostoissa tulee olla selkeä fokus, jotta ne pysyvät elävinä ja toimijoitaan motivoivina. Samoin tiedonkulun verkoston toimijoiden kesken tulisi olla toimivaa ja tehokasta. Yhteistoiminnan lisääminen ja avoimen keskusteluilmapiirin vaaliminen ovat eräitä seikkoja, joilla tiedon liikkumista mahdollisimman joustavasti toimijoiden kesken voidaan edistää. Nylund ja Yeung (2005) tuovat esille onnistuneeseen rekrytointiin ja sitoutumisen vahvistamiseen liittyen seuraavia keskeisiä kokonaisuuksia: vapaaehtoisten osallistaminen suunnitelmien tekoon, vapaaehtoisten oppimisen ja tunnesiteiden edistäminen sekä toiminnan vapaamuotoisuuden säilyttäminen (Nylund & Yeung 2005, 31-32). Erittäin tärkeänä näyttäytyi tulosten perusteella myös verkostoon liittymisen helppous silloin kun toimija oli tullut mukaan senioriosaajatoimintaan. Toimijan tullessa mukaan on oleellista tuntea itsensä tervetulleeksi ja saada myös riittävä perehdytys toimintaan ja käytäntöihin, yhteisiin normeihin.

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksessä haluttiin selvittää senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksestä omalle toiminnalleen senioriosaajana. Senioriosaajat kokivat luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan ja kokivat myös kommunikoinnin helpoksi toisten senioriosaajien kanssa. He katsoivat voivansa toteuttaa itsenäisesti omaa senioriosaajatoimintaansa, ja myös halusivat toteuttaa itsenäisesti toimintaa. Hiukan yli puolet senioriosaajista jakoi osaamistaan toisten senioriosaajien kanssa ja koki saavansa vastavuoroista tukea toisilta senioriosaajilta ja kaksi kolmasosaa koki saavansa tukea vapaaehtoistoiminnassa muuten mukana olevilta henkilöiltä. Selkeästi suurimmat puutteet olivat yhteistoiminnassa ja yhteydenpidossa toisten senioriosaajien kanssa sekä toisten senioriosaajien osaamisalueiden tuntemisessa. Senioriosaajat siis luottavat toinen toisiinsa, mutta eivät kuitenkaan tunne riittävästi toisiaan, eikä heillä ollut vastausten perusteella riittävästi yhteyttä toinen toisiinsa.

Luottamuksen syveneminen vaatii kuitenkin riittävästi yhteisiä toimintoja, jaettuja päämääriä ja toisten toimijoiden tuntemista. Korkala (2010) viittaa Bloiseen (1999) joka tuo esille luot-

tamuksen muodostumisesta sen, että toimijat tarvitsevat toisistaan monenlaista tietoa, mikä taas tarkoittaa vuorovaikutusta toimijoiden kesken. Tämä mahdollistaa tietämyksen ja ymmärryksen toisista, joka voi muodostua vain yhteisten kokemusten kautta. (Korkala 2010, 48.) Luottamus taas mahdollistaa sosiaalisen pääoman muodostumisen, joka osaltaan helpottaa kanssakäymistä ja vähentää kontrollin tarvetta (Korkala 2010, 48). Putnamin (1993) mukaan luottamus on sosiaalisen pääoman keskeisin elementti, koska se muun muassa helpottaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta. Mitä korkeampi luottamuksen taso yhteisöissä on, sitä suurempi todennäköisyys on myös yhteistoimintaan. Ja yhteistoiminta taas lisää luottamusta, koska toimijat oppivat tuntemaan toisiaan. Tämä taas kerryttää lisää sosiaalista pääomaa. (Putnam 1993, 170-171.) Aktiiviset kansalaistoiminnan areenat, sosiaaliset verkostot, ovat ensiarvoisen tärkeitä sosiaalisen pääoman muodostumiselle, Putnam toteaa (1993, 173).

Opinnäytetyön tutkimuskysymyksissä oltiin lisäksi kiinnostuneita selvittämään sitä, miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa. Senioriosaajat katsoivat, että senioriosaajatoimintaa koordinoivalla taholla olevan merkittävä osansa luottamuksen rakentajana. Senioriosaajat katsoivat myös, että senioriosaajatoimintojen koordinointi tuki heidän toimintaansa senioriosaajina ja noin kahden kolmasosan mielestä tiedonkulkua ja yhteistyö olivat toimivaa ja tehokasta. Sosiaalisen pääoman yksi elementti, sosiaalinen verkosto myös parantaa tiedonkulkua. Senioriosaajatoimintaa koordinoivan tahon ollessa osa senioriosaajien sosiaalista verkostoa on tärkeää, että asioiden jakaminen, yhteistyö ja informaation liikkuminen on mutkatonta. Kuten edellä jo todettiin, luottamus toisiin toimijoihin syntyy ja vahvistuu jaettujen kokemusten kautta, eikä se voi olla ylhäältä päin annettua, vaan vaatii konkreettista kanssakäymistä toimijoiden kesken (Korkala 2010, 48; Ilmonen 2001, 14). Senioriosaajat toivatkin avoimissa vastauksissaan esille avoimuuden tärkeyden ja tehokkaaseen tiedon jakamiseen liittyviä seikkoja.

Opinnäytetyössä kartoitettiin myös senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaa edistävästä verkostotoiminnasta sekä senioriosaajien verkostojen rakennetta. Vastauksissa nousi esille tarve kiinteämpää yhteistyöhön toisten senioriosaajien kanssa. Senioriosaajat kokivat myös tarvitsevansa tukea omaan toimintaansa matalalla kynnyksellä. Tässä viitattiin henkiseen, jolta voisi helposti kysyä senioriosaaja- ja vapaaehtoistoimintaan liittyvistä asioista. Kynnystä madaltaisi se, että kyseessä olisi vertainen, toinen asioihin perehtynyt senioriosaaja. Koulutusta pidettiin myös tärkeänä, peruskoulutuksen lisäksi toivottiin erilaisia syventäviä koulutusosioita. Mutta kaiken kaikkiaan hyvin tärkeäksi nousivat senioriosaajien keskinäiset tapaamiset ja yhteisen, avoimen keskustelukulttuurin ylläpitäminen. Putnam (1993) tuo esille, että horisontaalinen vuorovaikutus ja informaation jakaminen on usein paljon tehokkaampaa kuin vertikaalinen, joka koetaan usein vähemmän luotettavaksi. Vertikaalinen verkosto, vaikka olisi kuinka kiinteä ja tärkeä osallisilleen, ei voi ylläpitää sosiaalista pääomaa ja yh-

teistoimintaa. (Putnam 1993, 174.) Senioriosaajien keskinäinen yhteydenpito ja voimaantuminen yhteistoiminnassa on siten tärkeää.

Senioriosaajat kokivat oman toimintansa vapaaehtoistoiminnassa ja senioriosaajana pääosin positiivisena. Heidän kokemuksensa mukaan toiminta oli voimaannuttavaa ja ajatus auttamisesta kaksisuuntaisena tapahtumana - antaessaan saa itselleen - esiintyi avoimissa vastauksissa. Myös vapaaehtoistoiminnan kokonaisvaltainen terveyttä edistävä merkitys tunnistettiin. Tämä ajatus esiintyy muun muassa Lumin ja Lightfootin (2005) tutkimuksessa, jossa todettiin jopa pienen määrän vapaaehtoistoimintaa kuukaudessa olevan yhteydessä parempaan terveyteen ikääntyvän henkilön kohdalla. Haarni (2010, 29) tuo esille, että aktiivisessa kolmannen iän elämässä on useita sen kaltaisia tärkeitä elementtejä, hyvinvoinnille ja vuorovaikutuksen piirteitä, joista työelämässä mukana olevat jäävät usein paitsi. Haarni kuitenkin muistuttaa, että aktiivinen osallistuminen kodin ulkopuoliseen toimintaan on vain eräs eläkeikäisen elämäntavoista. Osalle senioreista on hyvin luontevaa keskittyä perheeseen, sukuun, naapureihin ja ystäviin tai elää itsenäistä elämää, kukin omalla tavallaan. Senioreiden elämäntavat ovat yksilöllisiä, kuten muidenkin ikäryhmien, joten tekemisen määrä ja laatu vaihtelee hyvin paljon. (Haarni 2010, 30-31.) Tämä näkyi myös senioriosaajien vastauksissa esimerkiksi heidän tarjoamissa tuen tavoissa ja määrissä omalle lähiverkostolleen.

6.2 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa pohditaan opinnäytetyötä eettisyyden ja luotettavuuden näkökulmasta.

Tärkeitä eettisiä vaatimuksia ovat anonymiteetin ja luottamuksellisuuden vaatimusta. Mäkinen (2006, 114-115) mukaan tutkimusetiikan perusteisiin kuuluu, että tutkittavalla on sitä halutessaan mahdollisuus säilyttää anonymiteettiinsä valmiissa tutkimuksessa, joten on tehtävä kaikki mahdollinen, jotta tutkittavien henkilöllisyys säilyisi salassa niin sovittaessa. On kuitenkin niin, ettei sataprosenttisia takuita tästä voida antaa, mutta siihen tulisi kuitenkin pyrkiä (Mäkinen 2006, 115). Opinnäytetyöprosessissa oli pyrkimyksenä anonymiteetin suojaaminen, mutta lomakekysymysten joukossa oli kuitenkin sen kaltainen kysymys, jota osa vastaajista piti epäasiallisena ja loukkaavana anonymiteetin säilymisen näkökulmasta. Käytetty mittari testattiin kohderyhmän jäsenillä, mutta tästä huolimatta mittari ei kohdejoukon näkökulmasta ollut moitteeton. Opinnäytetyöntekijä epäonnistui tältä osin kyselylomakkeen laadinnassa. Kysymys poistettiin aineiston analysointivaiheessa.

Anonyymiys säilyi vastaajien kohdalla mukana olleesta arvontaan osallistumismahdollisuudesta huolimatta. Halutessaan osallistua arvontaan vastaajilla oli mahdollisuus laittaa osallistu-

mislipuke suljettavaan erilliseen kuoreen, jonka he palauttivat yhdessä vastauslomakkeen kanssa. Lomake poistettiin välittömästi arvontalipukekuoren vastauslomakkeesta ja säilytettiin eri paikassa vastauslomakkeiden kanssa. Arvonta suoritettiin siten, että arvonnin voittanut arvontalipuke nostettiin sattumanvaraisesti muiden lipukkeiden joukosta, jotka olivat edelleen arvontaa suoritettaessa suljetuissa kuorissa. Arvonnin voittajalle ilmoitettiin voitosta ja muut arvontalipukkeet tuhottiin suljetuissa arvontakuorissa silppurilla. Arvontalomakkeita säilytettiin ennen arvontaa lukitussa kaapissa.

Mäkinen (2006, 116) tuo esille, että tutkimukseen osallistuvien anonymiteetti on eräs tutkijan päämetodeista luottamuksellisuuden varmistamiseksi. Saatekirjeessä tuotiin esille, että tutkimusjoukon anonymiteetti säilytetään, mutta Mäkinen mukaan pelkkä lupaus tästä ei ole riittävä. Hänen mukaansa opinnäytetyöntekijän tulee selvittää tutkittavilleen mahdollisimman yksityiskohtaisesti, kuinka luottamuksellisuus tullaan käytännössä tutkimuksen eri vaiheissa takaamaan. Tutkimukseen osallistuville henkilöille on tarkasti selvitettävä esimerkiksi se, ketkä pääsevät käsiksi heidän antamiinsa tietoihin ja kuinka heidän henkilöllisyytensä salaaminen tulee käytännössä tapahtumaan. (Mäkinen 2006, 116.) Opinnäytetyössä ei toimitettu näin perusteellisesti, eikä asia ollut jälkikäteen enää korjattavissa.

Opinnäytetyöllä täytyy yhtenä arvona olla hyödynnettävyys, jonka on mahdollista toteutua tulosten hyödyntämisenä senioriosaaajatoiminnan kehittämisessä. Tutkimusaiheesta on hyötyä myös tutkittavalle joukolle eli jo toiminnassa oleville senioriosaaajille sekä uusille senioriosaaajille (Vilka 2007, 99). Senioriosaaajatoiminta koettiin tarpeelliseksi ja sitä oltiin kiinnostuneita tarkastelemaan verkostojen näkökulmasta, ja siksi valittiin kyseinen opinnäytetyön aihe. Näin ollen arvoina voidaan pitää hyödynnettävyyttä sekä tarvetta. Vapaaehtoistoiminnasta pitää tehdä tutkimuksia ja opinnäytetöitä, jotta ilmiö kokonaisuudessaan saadaan kartoitettua ja näin ollen sen näkyväksi tekeminen myös mahdollistuu laajemmin. Tämä on yhteiskunnallisesti tärkeä tehtävä, jota jokainen laadukas selvitys, tutkimus ja kartoitus vievät eteenpäin. Senioriosaaajatoiminnasta oli tehty kaksi opinnäytettä, jotka käsittelivät senioriosaaajien motivaatioita sekä senioriosaaajakoulutukseen osallistuneiden voimavaroja ja niiden hyödyntämistä vapaaehtoistoiminnassa, mutta verkostonäkökulmasta asiaa ei ole käsitelty aiemmin.

Käsillä olevaan opinnäytetyöhön ei liity senkaltaisia eettisiä kysymyksiä kuin esimerkiksi lääketieteen alalla. Opinnäytetyön aikana ei aiheutettu fyysistä eikä psyykkistä haittaa tutkittaville. Pohtimaan on kuitenkin jouduttu sitä, miten ja millaista haittaa kyselylomakkeen kysymys, jossa pyydettiin nimeämään kolme senioriosaaaja keihin vastaajat olivat useimmin yhteydessä, on aiheuttanut tutkimukseen osallistuville. Kuinka vastaajiin on vaikuttanut se, että he, tai osa heistä on kokenut yksityisyyttään loukatun kysymyksen johdosta. Olisiko voitu estää tämä haitta sillä, että tutkimuksen kysymykset olisi käyty riittävällä tavalla läpi tutkimukseen osallistuvien kanssa tai olisiko opinnäytetyöntekijä voinut pohtia vielä syvällisemmin

kysymyksen tarpeellisuutta kysymyslomakkeessa. Vastaamatta jää myös kysymys siitä, vaikutiko edellä mainittu kysymys vastaukseen.

Opinnäytetyöhön ei haettu tutkimuslupaa miltään viralliselta instanssilta. Jokaisella tutkimusjoukkoon kuuluvalla oli mahdollisuus itse päättää palauttaako kyselylomakkeen vai jättääkö sen palauttamatta. Palautettuaan lomakkeen senioriosaaaja hyväksyi vastauksensa käytön osana opinnäytetyötä. Luonnollisesti on olemassa organisaatioita, joiden toimintaan kuuluu asianmukainen tutkimuslupamenettely, tästä esimerkkinä sairaaloissa tehtävät tutkimukset. Tutkimuslupamenettelyssä tutkimussuunnitelma alistetaan asiantuntijoiden tarkistettavaksi ja pohditaan, onko tutkimus relevantti ja sellainen, joka ei loukkaa tai aiheuta tutkittaville haittaa.

Näyttöön perustuvuus on tärkeä lähtökohta tutkimuksen teossa. Lähdeaineistoa etsiessä on pohdittava löytyykö toisintotutkimuksia, koska jo olemassa olevat laatuksiteerit täyttävät tutkimuksen lisäävät oman tutkimuksen luotettavuutta. Näyttö perustuu tutkimuksellisen näytön lisäksi asiantuntijoiden kokemukselliseen näyttöön, mutta myös asiakkaiden omaan kokemukseen.

Opinnäytetyön reliabiliteetti ja validiteetti ovat keskeisiä seikkoja opinnäytetyötä arvioitaessa. Tutkimuksissa reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että tulokset pysyvät mittauksesta toiseen samoina eli mittaustulokset ovat toistettavissa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2001, 213; Vilka 2007, 149). Vilka (2007, 149) painottaa, että reliabiliteettiin liittyviä kysymyksiä on syytä tarkastella koko tutkimuksen ajan ja luonnollisesti myös tutkimuksen jälkeen. Vilka (2007, 150) on myös tuonut esille muutamia kysymyksiä, joita on syytä pohtia opinnäytetyön kohdalla. Eräs kysymys liittyy otoksen edustavuuteen. Opinnäytetyön otos edustaa hyvin perusjoukkoa, koska opinnäytetyöhön valittiin koko perusjoukko eli kaikki koulutuksen käyneet senioriosaaajat. Vain muutama karsiutui pois eri syiden vuoksi, kuten muun muassa virheellisten osoitetietojen ja kuoleman vuoksi. Otokoko oli siten relevantti ja laadukas, koska kyseessä koko perusjoukko. Vastausprosentiksi muodostui 46, mikä osoittaa, että kato ei ole liian merkittävä. Aineiston syöttämisvaiheessa on tärkeä noudattaa erityistä huolellisuutta. Mittariston esitestaus osaltaan edesauttaa sitä, että mittari mittaa tutkittavia asioita kattavasti eli karsoittaa juuri sitä, mitä opinnäytetyössä on pyritty kartoittamaan. (Vilka 2007, 150.)

Tutkimuksen validiteetti tarkoittaa tutkimuksen kykyä mitata, mittarin ja tutkimusmenetelmien osalta, mitä tutkimuksessa oli tarkoituskin mitata (Hirsjärvi ym. 2001, 213; Vilka 2007, 150). Vilka (2007, 150) havainnollistaa tätä sillä, miten hyvin tutkija on pystynyt operationalisoimaan teoreettiset käsitteet arkielelle eli miten teorian käsitteistö ja ajatuskokonaisuudet on pystytty siirtämään lomakkeeseen eli mittariin. Validiteetin arvioinnin kohdalla voidaan todeta, että operationalisointi onnistui kohtuullisesti. Tätä pyrittiin myös vahvistamaan siten, että käsitteet, jotka saattoivat olla tulkinnanvaraisia, kuten esimerkiksi sosiaalinen

verkosto, oli selvitetty laajemmin kyselylomakkeessa. Tällä pyrittiin myös siihen, että opinnäytetyöntekijä ja kyselyyn vastaajat, ymmärtäisivät kysymykset mahdollisimman samalla tavoin. Täydellistä varmuutta tähän ei voi kuitenkaan saada, koska vastaajat olivat kirjoitetun tekstin varassa ja omalle tulkinnalle jää siten huomattavasti tilaa. Vilka (2007, 152) tuo esille, että tutkimuksen reliabiliteetti ja valideetti muodostavat yhdessä tutkimuksen kokonaisluotettavuuden, jossa määrällisen tutkimuksen kokonaisluotettavuuteen vaikuttaa oleellisesti se, mikä on tutkimukselle asetettu vaatimustaso. Määrällisen tutkimuksen vaatimuksiin kuuluvat muun muassa tutkimuskohteen täsmällinen määrittäminen, joka toteutui kohtuullisesti.

Opinnäytetyön pitäisi tuottaa myös jotakin uutta. Tämän toivotaan toteutuvan, koska juuri tästä senioriosaajatoiminnan näkökulmasta ei ole vielä tehty opinnäytetyötä. Onko mahdollisesta uudesta tiedosta hyötyä senioriosaajatoiminnan kehittäjille ja sitä kautta myös senioriosaajille, jää kuitenkin nähtäväksi. Eettinen pohdinta opinnäytetyötä tehdessä ja kokonaisluotettavuuden pohdinta läpi prosessin ovat niitä seikkoja, joilla on tarkoitus pyrkiä tutkimuksen avoimuuteen eli riittävän informaation antamiseen tutkittaville. Tässä ei opinnäytetyön kohdalla riittävän hyvin onnistuttu. Pohdinta ja reflektointi kuitenkin takaavat sen, että tulokset on saatu puolueettomasti, eikä tuloksia ole vääristelty. Käyttämättä ei myöskään ole jätetty saatavilla olevia kontrollikeinoja, kuten ohjausta ja kollegoiden arviointeja. (Vilka 2007, 154.) Vilka (2007, 154) kuitenkin painottaa, että määrällisessä tutkimuksessa ei täysin voi välttyä käsittely-, mittaus-, kato ja otantavirheiltä, mutta tutkijan on kuitenkin oltava rehellinen ja paljastettava tutkimuksensa virheet, kyettävä arvioimaan virheiden vaikutusta tuloksiin sekä tulosten hyödynnettävyyttä ja soveltamista virheistä huolimatta.

7 Kehittämissuunnitelma ja jatkotutkimushaasteet

Opinnäytetyön seuraavassa osiossa tarkastellaan niitä kehittämisajatuksia, joita nousi esille senioriosaajien vastauksista sekä opinnäytetyöntekijällä itsellään peilaten senioriosaajien vastausiin. Oheisessa taulukossa on kootusti tärkeimpiä opinnäytetyön kyselyosiossa esiin nousseita kehittämiskohteita sekä ratkaisuehdotuksia (Taulukko 5).

Taulukko 5. Senioriosaajatoiminnan kehittämiskohteita ja ratkaisuehdotuksia

Kehittämiskohde	Ratkaisuehdotus
Yhteisöllisyyden ja luottamuksen lisääntyminen	Senioriosaajien pienvertaisryhmien tapaa- miskäytäntöjen kehittäminen (vertaisuus: jaetut elämäkokemukset, samankaltainen vapaaehtoistoiminnan muoto)
Yhteydenottokynnyksen madaltaminen ja avoimuuden lisääntyminen	Vertaisseuravastaava toimen perustami- nen
Verkostoon liittymisen helpottaminen uuden senioriosaajan liittyessä toimintaan	Vertaismentorointi ensimmäisenä toiminta- vuotena
Senioriosaajien osaamisalueiden tuntemisen lisääntyminen	Senioriosaajien osaamispankin/ -rekisterin perustaminen
Vapaaehtoiskokemusten reflektointi ja omi- en osaamisalueiden sekä kehittämiskohteiden löytäminen ja vapaaehtoisten jaksamisen li- sääntyminen / tukeminen	Työnohjaustoiminnan mahdollistaminen ja kehittäminen
Matkakustannusten kuormittavuus vähävaraisen seniorivapaaehtoisen toiminnassa (rajallinen määrä vapaaehtoisia, pitkät välimatkat jne.)	Matkakustannusten korvauskäytäntö

Opinnäytetyön kyselyyn pohjaten nousi selkeästi esille tarve kohdata aktiivisemmin toisia senioriosaajia, oppia tuntemaan heidän osaamisalueitaan ja yleisesti ottaen toivottiin lisää ajatusten vaihtoa toisten senioriosaajien kanssa. Haasteena tuleekin olemaan se, miten tätä aktiivista yhteistoimintaa voidaan lisätä tulevaisuudessa vastaamaan enemmän senioriosaajien tarpeita. Joillakin senioriosaajilla kontaktit saattoivat olla hyvin vähäisiä, ne saattoivat rajoit-
tua pelkästään vapaaehtoistoimintaa koordinoiviin tahoihin. Tämä ei pelkästään riitä, koska oleellisen tärkeää on, että vapaaehtoisilla toimijoilla on vireää ja kiinteää toimintaa toinen toistensa kanssa, toisten vertaistoimijoiden kanssa. Vertaisuus toteutuu tässä vapaaehtoisuu-
den kautta, mutta se voi myös toteutua ikään, elämänvaiheeseen, koettuihin elämän tapah-
tumiin tai muutoin yhteneviin kokemuksiin peilautuen. Toisaalta on myös niin, että joillekin vapaaehtoistoiminnassa mukana oleville henkilöille riittää yksittäiset vapaaehtoistoiminnat, ilman siteitä yhteisöön, jossa toimii muita vapaaehtoisia. Senioriosaajatoiminnassa kuitenkin esille tuli tarve kiinteään yhteydenpitoon ja ajatusten vaihtoon toisten senioriosaajien kans-
sa.

Yhteiset, epäviralliset, ilman senioriosaajatoimintaa koordinoivaa tahoa tapahtuvat tilaisuu-
det, tapaamiset ja ajatusten vaihto, ovat tärkeitä ja kiinteyttävät senioriosaajien omaa toimi-

javerkostoa. Myös senioriosaajatoiminnan kehittäminen ja suunnitelmien esiin tuominen, ja niiden puntaroiminen yhdessä on oleellista. Luottamuksellisten välien rakentuminen vaatii yhdessä toimimista, jaettuja kokemuksia, joiden kautta on mahdollista rakentaa sosiaalista pääomaa. Näissä tilanteissa on myös aivan konkreettisesti mahdollisuus löytää itselleen toimijapari tai pienryhmä, jossa ryhtyä suunnittelemaan syvällisemmin ja toteuttamaan toimintaa. Olisi tärkeä pystyä syventämään tätä yhteyttä senioriosaajien kesken. Tämä on kuitenkin hyvin haasteellinen tehtävä, koska vapaaehtoistoimintaan liittyy myös hyvin suuret aktiivisuuden vaihtelut eri toimijoiden kesken. Ja toisaalta ulkopäin tuleva toiminnan aktiivisuuden lisäämispyrkimykset eivät voi korvata toimijoiden itsensä tarvetta lisätä toiminnan aktiivisuutta. Senioriosaajatoimintaa koordinoiva taho voi kuitenkin toimia mahdollistajana, rakenteiden vahvistajana, tilojen ja resurssien tarjoajana. Mutta toiminta itsessään ja tarve siihen lähtee senioriosaajista itsestään. Yhteisöllisyyden syntyminen vaatii yhteisiä tekoja ja toimintaa jaettujen tavoitteiden suuntaisesti. Myös luottamusta tarvitaan, sekä yksilöihin että organisaatioihin, mikä taas on mahdollista syntyä yhteisten kohtaamisten, toimintaan sitoutumisen ja sopimusten toteutumisen kautta.

Senioriosaajien keskuudessa toivotaan myös seniorivastaavaa, johon voi matalalla kynnyksellä ottaa yhteyttä. Tämä on tehtävä, joka sopisi hyvin toimintaan perehtyneelle ja perehdytetylle vapaaehtoistoimijalle, joka on kiinnostunut ja haluaa toimia tämänkaltaisissa tehtävissä. Toisen seniorin, vertaisen, puoleen tulisi mahdollisesti kääntyä helpommin, mikä taas voisi ehkäistä asioiden kanssa yksin painiskelua. Tähän liittyen mielenkiintoista olisi myös kokeilla eräänlaista vertaismentorointia, jossa jo toiminnassa mukana oleva senioriosaaja opastaisi ja jakaisi kokemuksiaan uudelle, juuri toimintaan mukaan tulleelle senioriosaajalle.

Senioriosaajat tuntevat toistensa osaamisalueet kohtuullisen huonosti, ja tähän ehdotettiinkin ratkaisuksi senioriosaajarekisteriä, tietopankkia, johon senioriosaajien tiedot kerättäisiin. Senioriosaajarekisterin perustaminen ja ylläpito on kuitenkin tehtävä, joka on vaikea siirtää työntekijöiden tehtäväksi, ellei tähän löydetä jonkinlaista yhteistyökuviota vapaaehtoisten kanssa. Senioriosaajarekisteri ajaa asiaansa silloin kun sitä pystytään päivittämään ja pitämään ajan tasalla. Muutoin se ei vastaa tarkoitustaan ja sitä tarvetta, johon rekisteriä on toivottu.

Vapaaehtoistoimijoiden työnohjaustoimintaa tulisi kehittää, mutta tämä on myös haasteellista. Resurssit ovat usein hyvin rajalliset kolmannella sektorilla, eikä tätä toimintaa varten pystytä usein irrottamaan taloudellisia resursseja. Jonkinlainen toiminnanohjaus on kuitenkin välttämättömyys, koska vapaaehtoistoiminta voi olla aika ajoin kuormittavaa ja joskus vapaaehtoistoimijoiden on myös vaikea rajata toimintaansa. Toiminnanohjauksen tuki on tässä ensiarvoisen tärkeää, jotta vapaaehtoiset jaksavat toiminnassa pidempään. Pidempiaikainen, parhaimmillaan vapaaehtoista voimaannuttava toiminta on myös eräs tae laadukkaalle vapaaehtoistoiminnalle. Tämä tietysti asettaa haasteensa vapaaehtoistoimintaa koordinoivalle ta-

holle, joka hoitaa toiminnanohjauksen osana muuta työtään. Tämä on kuitenkin tärkeää, koska vapaaehtoisten uupuminen ei ole vieras ilmiö toimintakentässä.

Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen kynnystä ja rajoituksia tulisi karsia. Osa toimintaan osallistuvista henkilöistä on pienituloisia, esimerkiksi työttömyydestä tai pienestä eläkkeestä johtuen. Tästä syystä on tärkeää korvata toimintaan osallistumisesta syntyneitä kuluja matkakulukorvausten muodossa. Välimatkat voivat olla pääkaupunkiseudullakin pitkät, jolloin vapaaehtoisen toimijan on käytettävä julkisia liikennevälineitä. Mikäli toimijalla ei itsellään ole valmiina kuukausilippua, jolla luontevasti kulkea myös vapaaehtoistoimintaan liittyvät matkat, on kohtuullista korvata matkakulut halvinta mahdollista kulkuvälinettä käyttäen. Vaikka kyseessä on vapaaehtoiselle harrastukseen rinnastettavaa toimintaa, on kuitenkin niin, että vapaaehtoistoiminta on paljon muutakin. Vapaaehtoistoiminnalla on syvempi ja moninaisempi merkitys niin yhteiskunnan, yhteisön kuin yksilönkin tasolla. Toiminta joka kohdistuu oman hyvinvoinnin lisäksi myös toisten hyvinvoinnin tukemiseen ja yhteisöjen vahvistamiseen sisältää tärkeitä elementtejä, joita on tuettava myös taloudellisesti. Matkakustannusten korvauskäytännöt ovat pieni, eikä välttämättä keskeinen osa vapaaehtoistoiminnan järjestämiseen liittyvistä seikoista, mutta on kuitenkin ymmärrettävä ja hyväksyttävä niiden merkitys vapaaehtoisille toimijoille.

Kaikki vapaaehtoiset toimijat eivät halua käyttää mahdollisuutta matkakulukorvauksiin, mutta joukossa on niitä toimijoita, joiden on tämä tuki välttämätöntä ottaa vastaan. Tasavertaisien toimintamahdollisuuksien luominen on tärkeää, eikä matkakulukorvausten maksaminen saisi olla este tälle. Juuri henkilöt, jotka elämäntilanteensa vuoksi tarvitsevat tukea, kuten työttömyys tai eläkkeellä olo, ovat tuen tarpeessa. Toiminta vapaaehtoisena on parhaassa tapauksessa voimaannuttavaa. Toiminta voi myös ennaltaehkäistä syrjäytymiskehitystä ja siitä aiheutuvia ongelmia, siten myös mahdollisia lisäkustannuksia yhteiskunnalle, niin taloudellisesti kuin inhimillisestikin ajatellen.

Vapaaehtoistoiminta ei ratkaise kaikkia ongelmia, mutta tärkeä osa sillä kuitenkin on osallisuuden, sosiaalisen pääoman, hyvän elämän ja yhteisöllisyyden näkökulmasta, puhumattakaan yksilön itsensä ja vapaantahdon toteuttamisesta sosiaalisissa sidoksissa sekä altruismin esiintymisestä yhteiskunnassa (ks. esim. Nylund & Yeun 2005; Hautamäki ym. 2005; Nylund 2004b; Yeung 2005a; 2005b; Saari ym. 2005). Tutkitusti on voitu todeta, että yhteiskunnat, joissa sosiaalisen pääoman elementtejä on havaittavissa runsaammin, ovat myös kaikista näkökulmista, niin hyvinvoinnin, kilpailukyvyyn kuin terveydenkin kannalta mitattuina menestyneitä. Ei ole samantekevää miten yhteiskunnan tärkeimmät toimijat voivat, ja millaista tukea ja toiminnan mahdollisuuksia heille on tarjolla.

Aineiston perusteella on mahdollista miettiä, millä aikavälillä haasteisiin voidaan vastata. Ammattikorkeakoulun kannalta kyseessä on ollut yhteiskuntavastuun kantamista ja alueellisen yhteistyön rakentamista. Tulevilla toimenpiteillä voidaan vahvistaa ja selkiinnyttää rakenteita. Toiminnan systematisointi ja vastualueiden selkeämpi jako ovat myös haasteita, joihin tulee vastata. Lisäksi voidaan miettiä, mikä tulee olemaan senioriosaajien oman yhdistyksen, Seslonki-yhdistyksen, rooli tässä.

Myös näkyvyyteen liittyviä seikkoja on syytä pohtia ajatellen sekä vapaaehtois- että senioriosaajatoimintaa. Miten ja millä keinoin näkyvyyttä on mahdollista lisätä, minkälainen yhteistyö lisää näkyvyyttä, onko näkyvyyttä mahdollista parantaa esimerkiksi pienten kolmannen sektorin toimijoiden keskinäisen yhteistyön lisäämisellä, sekä myös kunnallisten toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön mahdollisuuksien kehittämällä. Kyseessä on varmasti kokonaisuus, jonka visiointi tulee jatkumaan pitkälle tulevaisuuteen. On vaikea kuvitella vapaaehtoistoiminnan ja eri sektoreiden välisen yhteistyön tärkeyden ainakaan vähenevän tulevaisuudessa.

Jatkotutkimuksen aiheena mielenkiintoista olisi tehdä hyvin suunniteltu verkostotutkimus ja paneutua senioriosaajatoimintaan verkostoteorian kautta. Tässä opinnäytetyössä alkuperäinen ajatus oli tämä, mutta siitä luovuttiin jo prosessin varhaisessa vaiheessa. Toinen mielenkiintoinen opinnäytetyön kohde olisi syventyä senioriosaajatoimintaan voimaantumisteorian avulla. Senioriosaajatoimintaa ja yleisesti ottaen vapaaehtoistoimintaa pidetään toimijoitaan parhaimmillaan voimaannuttavana, mutta tähän syventyminen olisi kiinnostavaa ja kenties tarpeellistakin. Jotta senioriosaajatoiminta ja vapaaehtoistoiminta laajemmin voisivat olla laadukasta ja tuloksellista, olisi tärkeää syventyä niihin osaprosesseihin, joita voimaantuminen pitää sisällään. Näiden osa-alueiden erityinen tukeminen vahvistaisi voimaantumisprosessia (ks. Siitonen 1999).

Tärkeää olisi myös tutkia sitä, miten yhteiskunnallisesti voidaan hyödyntää seniori-ikäisten osaamista ja voimavaroja senioriosaajatoiminnan näkökulmasta. Lisäksi mielenkiintoista olisi selvittää, mikä näkemys kunnallisilla toimijoilla on senioriosaajatoiminnan merkityksestä ja hyödynnettävyydestä kunnallisten palveluiden rinnalla. Hyvien käytäntöjen yhteen kokoaminen ja levittäminen sekä senioriosaajatoiminnan tunnettavuuden lisääminen ovat tärkeitä kysymyksiä senioriosaajatoiminnan tulevaisuuden kannalta.

Lähdeluettelo

- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2007. Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistokeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 3. uudistettu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy.
- Alanen, A., Iisakka, L., Nieminen, T. & Simpura, J. 2005. Sosiaalisen pääoman mittaaminen tilastoissa. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 69 - 88.
- Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 6. painos (3. uudistettu painos). Vaajakoski: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Andersson, S. 2007. Kahdestaan kotona: tutkimus vanhoista pariskunnista. Viitattu 3.6.2011. <http://URN:ISBN:978-951-33-2029-4http://hdl.handle.net/10138/23361>
- Babb, P. 2005. Measurement of social capital in the UK. Social and Welfare. Viitattu 7.9.2010. http://www.ons.gov.uk/ons/socialcapital/downloads/Social_capital_measurement_UK_2005.pdf
- Bourdieu, P. 1986. The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. (toim.) Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood, 241-258.
- Brauers, S. & Braun, J. 2006. "Experience for Initiatives". Using the Potential of Older People in Local Communities - Results of the Federal Model Programme. Paderborn: Bonifatius GmbH.
- Burmeister, J. 2006. Senioriosaaja-koulutuksen esimerkki Saksasta.
- Burmeister J. & Havukainen P. 2009. Senior Citizens as SeniorTrainers in Germany and Finland: Experiences of German and Finnish Participants in SeniorTrainer Education Programmes. In Erjanti, H. & Ogasawara, K. (eds.) Refurbishing Elderly Care The New Streams and Organisational Transformation in Finland and Japan. Laurea Publications B 35. Helsinki: Edita Prima Oy, 276 - 306.
- Burt, R. S. 1991. The Social Structure of Competition. London: Harvard University Press.
- Castrén, A.-M. 2005. Verkostot voimavarana. Laadullinen verkostotutkimus suomalaisen ja venäläisen yhteiskunnan vertailussa. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 147 -167.
- Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Coleman, J. S. 1988. Social Capital in Creation of Human Capital. American Journal of Sociology 94, 95-120.
- Dupuis-Blanchard, S., Neufeld, A. & Strang, V. R. 2009. The Significance of Social Engagemant in Relocated Older Adults. Qualitative Health Research 19 (9), 1186 - 1195.

Eronen, A., Hokkanen, L., Kinnunen, P., Lehto-Pusa, P., Rönnerberg, L. & Särkelä, R. 1995. Hyvinvoinnin verkostoja näkyvissä. Kuntien ja järjestöjen näkemyksiä sosiaalisen tuen tuottamisesta. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Eskola, A. Vapaaehtoistoimintaan osallistumisen esteitä. *Gerontologia* 1/2008, 25 - 28.

Euroopassa alkoi vapaaehtoistyön teemavuosi. Viitattu 24.8.2011. <http://www.tampere-region.eu/?x18668=40236>

Granovetter, M. 1983. The strength of weak ties: A network theory revisited. *Sociological Theory*, Volume 1, 201-233.

Haarni, I. 2010. Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeikäiset kaupungissa. Helsinki: Helsinki University Press.

Harju, A. 2005. Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Nylund, M. & Yeung, A. B. (toim.) Vapaaehtoistoiminta, anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 58-82.

Harju, U-M., Niemelä, P., Ripatti, J., Siivonen, T. & Särkelä, R. 2001. Vapaaehtoistoiminta seurakunnissa ja järjestöissä. Helsinki: Edita Oy.

Hartikainen, A. 2009. Vapaaehtoiset vuodeosastolla. Etnografinen tutkimus vanhusten ja vapaaehtoisten kohtaamisesta. Helsinki: Vammalan Kirjapaino.

Havukainen, P. 2006. Opettaja aluekehitystyössä: Senioriosaaja-hanke kolmannen iän kansalaisten aktivoijana. *KeVer* 4/2006. Viitattu 31.7.2010. <http://ojs.seamk.fi/index.php/kever/article/viewArticle/979/828>

Havukainen, P. 2008. Senioriosaajaopiskelijoiden ja heidän opettajiensa osaamisen kehittymisen koulutuksen aikana opettajien arvioimana. Viitattu 21.5.2011. <http://www.uasjournal.fi/index.php/kever/article/viewFile/117/208>

Havukainen, P., Halmén, L., Kesti, E., Kilpikivi, P., Miettinen, M. & Sassi, P. 2010. Senioriosaajatoiminta ja koulutusmalli. Laurea-ammattikorkeakoulu, Espoon kaupunki, Vantaan kaupunki.

Havukainen, P., Kilpikivi, P., Halmén, L., Kesti, E., Miettinen, M. & Sassi, P. 2011. Senioriosaajatoiminnan hyvät käytänteet. Teoksessa Niiniö, H. ja Putkonen, P. (toim.) Kehittämissanke muutovoimana vanhustyössä. Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja B 42. Helsinki: Edita Prima Oy.

Heinonen, J. (toim.) 1998. Senioriteetti voimavarana. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Heiskanen, T. & Saaristo, L. (toim.) 2011. Kaiken keskellä yksin. Yksinäisyyden syyt, seuraukset ja hallintakeinot. Juva: Bookwell Oy.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2001. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hyypä, M. T. 2002. Elinvoimaa yhteisöstä. Sosiaalinen pääoma ja terveys. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Iisakka, L. (toim.) 2006. Sosiaalinen pääoma Suomessa - Tilastokatsaus. Helsinki: Edita Prima Oy.

Ilmonen, K. (toim.) 2000. Sosiaalinen pääoma ja luottamus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Johanson, J.-E., Mattila, M. & Uusikylä, P. (1995). Johdatus verkostanalyysiin. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus. Menetelmäkirjoja ja raportteja 3/1995.

Jokinen, K. & Malin, M.-L. 2000. Ikä, kansalaistoiminta ja verkostot. Teoksessa M.-L. Malin Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.

Jokivuori, P. 2005. Missä ja miten syntyy sosiaalinen pääoma? Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 7 - 20.

Julkunen, R. 2010. Ikä ideana ja tutkimuskohteena. Teoksessa Suomi, A. ja Hakonen, S. (toim.) Kuluerästä voimavaraksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy. Sivut 15-30.

Kinnunen, P. & Laitinen, R. (toim.) 1998. Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Hakapaino.

Kopperi, M. 2000. Vastuu hyvinvoinnista. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Korkala, S. 2010. Luottamuksen ilmeneminen alueellisissa yhteistyöverkostoissa. Turku: Painosalama Oy.

Korrelaatio ja SPSS. Viitattu 18.9.2011. <http://www2.amk.fi/mater/tutkimusmenetelmat/kvantitat/kuvailu/spkorre.htm>

Kotakati, U. & Rusanen, T. 1996. Mihin kansalaiset turvautuvat. Teoksessa Matthies, A.-L. , Kotakari, U. & Nylund, M. (toim.) Välittävät verkostot. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 177-192.

Kouvo, A. & Räsänen, P. 2005. Sosiaalinen pääoma, elämäntilanne ja sosiodemografiset tekijät - käyttökelpoisia elämänlaadun ja hyvinvoinnin jäsenysperusteita? Janus vol. 13 (1), 21 - 38.

Kuper, A. & Kuper, J. (toim.) 1996. The Social Science Encyclopedia. Second Edition. Great Britain: Clays Ltd.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laslett, P. 1996. A Fresh Map of Life. The Emergence of the Third Age. Second Edition. Great Britain: Ipswich Book Co Ltd.

Launonen, P. 2010. Sosiaalinen pääoma lisää terveyttä. Promo -lehti 4/2010, 10-11.

Lehtonen, H. & Kääriäinen, J. 2005. Hyvinvointivaltiot ja sosiaalisen pääoman ulottuvuudet. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 293-312.

Lum, T.Y. & Lightfoot, E. 2005. The Effects of Volunteering on the Physical and Mental Health of Older People. Research on Aging 27 (1), 31 - 55.

Lumme-Sandt, K. 2008. Vapaaehtoista vai ei. Gerontologia 1/2008, 1.

Lyyra, T.-M., Lyyra, A.-L., Tiikkanen, P. & Heikkinen, R.-L. 2008. Muutokset iäkkäiden ihmisten sosiaalisissa suhteissa: 16 vuoden pitkittäistutkimus. *Gerontologia* 1/2008, 2 - 11.

Lähteenoksa, M. 2008. Viisas arki. Opas yhteisöllisyyteen. Keuruu: Otavan Kirjapaino.

Malin, M.-L. 2000. Verkostot ja vertaiset. Helsinki: Helsingin Painoteollisuus Oy.

Mattila, M. & Uusikylä, P. (toim.) 1999. Verkostoyhteiskunta. Käytännön johdatus verkostanalyysiin. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Meijboom, B., de Haan, J. & Verheyen, P. 2003. Networks for integrated care provision: an economic approach based on opportunism and trust. *Health Policy* 69 (2004), 33-43.

Metsämuuronen, J. 2002. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. Helsinki: International Methelp Ky.

Metsämuuronen, J. 2004. Pienten aineistojen analyysi. Parametrittomien menetelmien perusteet ihmistieteissä. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino Oy.

Mittaaminen: Muuttujien ominaisuudet 2007. KvantiMOTV. Menetelmävaranto. Viitattu 31.7.2011. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/mittaaminen/ominaisuudet.html>

Mäkelä, P. & Ruokonen, F. 2005. Luottamus sosiaalisen pääoman teorioiden ydinkäsitteenä. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 21-44.

Mäkinen O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Palonen, T. & Lehtinen, E. 2005. Yhdessä osaaminen sosiaalisen pääoman muotona. Verkostanalyttinen näkökulma. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 170-195.

Peltosalmi, J., Vuorinen, M. & Särkelä, R. 2010. Järjestöbarometri 2010. Ajankohtaiskuva sosiaali- ja terveysjärjestöissä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto Oy.

Putnam, R.D. 2000. *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Touchstone.

Putnam, R.D. 1993. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. United States: Princeton University Press.

Rajaniemi, J. 2009. Mielekkäästi vapaaehtoistoiminnassa. Tuloksia kyselystä järjestöjen ikääntyneille jäsenille. Ikäinstituutin raportteja 2/2009.

Ruokonen, F. & Mäkelä, P. 2005. Luottamus sosiaalisen pääoman teorioiden ydinkäsitteenä. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, .

Ruuskanen, P. (toim.) 2002. Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: PS-Kustannus.

Ruuskanen, P. 2001. Sosiaalinen pääoma - käsitteet, suuntaukset ja mekanismit. Helsinki: Oy Nord Print Ab.

Siena Group for Social Statistics 2009. Viitattu 8.9.2010. <http://unstats.un.org/unsd/methods/citygroup/sienna.htm>

- Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Simpura, J. 2002. Sosiaalista pääomaa mittamassa. Teoksessa Ruuskanen, P. (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Keuruu: PS-Kustannus.
- Sinervo, T., Elovainio, M., Pekkarinen, L. & Heponiemi, T. 2005. Organisaation toiminnan oikeudenmukaisuus luottamuksen ja motivaation perustana. Teoksessa Jokivuori, P. (toim.) Sosiaalisen pääoman kentät. Jyväskylä: Kopijärvi Oy, 133-146.
- Sorri, H. 1998. Vapaaehtoisuus ja elämäntietä. Palvelevan puhelimen päivystäjän näkökulma tehtävään ryhtymisestä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suomi, A. & Hakonen, S. 2008. Kuluerästä voimavaroiksi. Sosiokulttuurinen puheenvuoro ikääntymiskysymyksiin. Juva: WS Bookwell Oy.
- Taanila, A. 2010. PASW Statistics 18. Ohjeistus 10.10.2010.
- Tilastokeskus 2011. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestörakenne [verkkojulkaisu]. ISSN=1797-5379. 2010. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 21.5.2011]. Saantitapa: http://www.tilastokeskus.fi/til/vaerak/2010/vaerak_2010_2011-03-18_tie_001_fi.html
- Valli, R. 2007. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistokeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 2. korjattu ja täydennetty painos. Juva: WS Bookwell Oy, 102-125.
- Vapaaehtoistoiminnan vuosi 2011. Vapaaehtoistoiminnan vuoden tutkimus 12.7.2011. Viitattu 22.7.2011. <https://www.ray.fi/sites/default/files/Vapaaehtoistoiminnan%20vuoden%20tutkimuksen%20raportti%2012.7.2011.pdf>
- Vapaaehtoistyöhön osallistuminen pysynyt ennallaan 2000-luvulla. Viitattu 19.9.2011. http://tilastokeskus.fi/til/akay/2009/04/akay_2009_04_2011-09-16_tie_001_fi.html
- Vilkka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Vuorinen, L. 2009. Ikääntyminen maalaiskylässä. Aging in a country village. Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Verso:n julkaisuja. Lahti: M&P Paino.
- Yeung, A. B. 1999. Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Hakapaino.
- Yeung, A. B. 2007. Innoittava vapaaehtoistoiminta - toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa A. Harju Kansalaistoimintaan kätkeyty aarre. Espoo: Painotalo Casper. Sivut 153-165.

Kuviot

Kuvio 1. Saksan senioriosaajien osallistumisen alueet

Kuvio 2. Avoin (a) ja sulkeutunut (b) sosiaalinen verkosto

Kuvio 3. Senioriosaajien sosiaalisen verkoston jakautuminen

Kuvio 4. Senioriosaajien mainitsemia lähiverkostoa (perhe, ystävät, naapurit) avustavia tehtäviä

Taulukot

Taulukko 1. Kyselylomakkeen jakelu

Taulukko 2. Opinnäytetyön tutkimuskysymykset ja niitä vastaavat lomakekysymykset sekä tutkimuskysymysten laadintaan vaikuttaneet tutkimukset

Taulukko 3. Senioriosaajien näkemyksiä senioriosaajatoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista

Taulukko 4. Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksestä

Taulukko 5. Senioriosaajatoiminnan kehittämiskohteita ja ratkaisuehdotuksia

Senioriosaajaohjelman opetuskertojen sisällöt (Havukainen ym. 2010)

Opetuskerta	Sisältö	Osaamisen kuvaus
Opetuskerta 1	Orientoituminen koulutukseen	Opetuskerran jälkeen senioriosaajaopiskelija on saanut käsityksen tulevan koulutuksen tavoitteista ja sisällöstä. Opiskelija ymmärtää, että koulutuksen tavoitteena on opiskelijan oman osaamisen hyödyntäminen vapaaehtoistoiminnassa.
Opetuskerta 2	Koulutuksen tausta - Saksan ja Suomen malli Väestön ikääntymisen vaikutukset yhteiskunnan toimintaan	Opetuskerran jälkeen opiskelija tietää koulutuksen taustalla vaikuttaneen Saksan mallin ja miten sitä on kehitetty ja toteutettu. Opiskelija ymmärtää ikä-ihmisten aktiivisen toiminnan tarpeen yhteiskunnan ja yksilön näkökulmasta.
Opetuskerta 3	Vapaaehtoistoiminta käytännössä	Opetuskerran jälkeen opiskelijalla on käsitys erilaisista mahdollisuuksista vapaaehtoistoiminnan kentällä.
Opetuskerta 4	Seniiori-ikäinen oppijana ja elämän aikana hankittu kokemus	Opetuskerran jälkeen opiskelija tietää mil-laista on oppiminen seniiori-ässä. Opiskelija osaa hyödyntää elämänsä aikana hankittua osaamistaan ja kokemustaan vapaaehtoistoiminnassa.
Opetuskerta 5	Oman elämän unelmat ja voimavarat	Opetuskerran jälkeen opiskelija osaa tunnistaa unelmiaan, jotka voi jalostaa vapaaehtoistoiminnaksi. Lisäksi opiskelija ymmärtää, että vapaaehtoistoiminnan tulee perustua senioriosaajan omiin voimavaroihin.
Opetuskerta 6	Vapaaehtoistoiminnan periaatteet	Opetuskerran jälkeen opiskelija tietää vapaaehtoistoiminnan yleiset periaatteet sekä vapaaehtoistoimijan oikeudet ja velvollisuudet (esim. vapaaehtoistojoiden vakuutukset). Opiskelija osaa soveltaa yleisiä periaatteita omassa toiminnassa.
Opetuskerta 7	Harjoittelu (2-3 viikkoa)	Opetuskerran jälkeen opiskelija on käytännössä tutustunut vapaaehtoistoimintaan ja tunnistaa erilaisia toimintamahdollisuuksia.
Opetuskerta 8	Kokemukset kentältä	Opetuskerran jälkeen opiskelija on laajentanut käsitystään vapaaehtoistoiminnan kentästä.
Opetuskerta 9	Oma tulevaisuus Senioriosaajana	Opetuskerran jälkeen Senioriosaaja osaa etsiä hänelle sopivan vapaaehtoistoiminnan muodon ja toimia uusien senioriosaajaopiskelijoiden opastajana.

Liite 2

Tutkimuskysymysten rakentaminen

Tutkimusongelma	Mitkä kysymykset vastaavat mihinkin kysymyksen?	Mistä tutkimuksesta johdettu?
1. Millaisia vapaaehtois-toimintaan liittyviä sosiaalisia verkostoja senioriosaajilla on?	1a) Edistävätkö sosiaaliset verkostot tavoitteidenne saavuttamista? 1b) Helpottuuko kanssakäyminen toisten toimijoiden kanssa sosiaalisen verkoston avulla? 1c) Onko sosiaalinen verkostonne laajentunut senioriosaajakoulutuksen jälkeen?	1a) ja 1b) Ruokonen & Mäkelä (Jokivuoren toim. teos v.2005) 1c) Palonen & Lehtinen (Jokivuoren toim. teos v. 2005)
2. Mikä on senioriosaajien näkemys sosiaalisten verkostojen merkityksestä toiminnalleen?	2a) Saatteko vastavuoroista tukea toisilta senioriosaajilta? 2b) Koetteko luottamusta toisia vapaaehtoisia toimijoita kohtaan? 2c) Onko kommunikointi helppoa toisten toimijoiden kanssa? 2d) Perustuuko luottamus mielestänne henkilöiden välisiin suhteisiin vai verkostoon järjestelmänä? 2e) Mikä rooli koordinoivalla taholla on mielestänne luottamuksen rakentajana?	2a), 2b) ja 2c) Ruokonen & Mäkelä (Jokivuoren toim. teos v. 2005) 2d) ja 2e) Korkala 2010
3. Miten sosiaaliset verkostot tukevat senioriosaajien toimintaa?	3a) Tukeeko toimintojen koordinointi vapaaehtoistyötänne? 3b) Onko yhteistyö toimivaa taustaorganisaation kanssa? 3c) Koetteko voivanne itsenäisesti toteuttaa työtänne senioriosaajana? 3d) Onko yhteisteistointi muiden senioriosaajien kanssa mielestänne riittävää? 3e) Jaatteko osaamistanne toisten senioriosaajien kanssa? 3f) Tiedätttekö toisten senioriosaajien osaamisalueet? 3g) Kuinka usein olette yhteydessä toisiin senioriosaajiin? 3h) Onko toimintaan liittyvä verkosto mielestänne muodollinen ja jäykkä vai toimiiko verkosto joustavasti? 3i) Onko tiedonkulku mielestänne toimivaa ja tehokasta koordinoivien tahojen ja toisten senioriosaajien kanssa? 3j) Onko tiedonkulku ollut edellä mainittujen tahojen kanssa mielestänne avointa ja joustavaa?	3a), 3b), 3c) ja 3d) Ruokonen & Mäkelä (Jokivuoren toim. teos v. 2005) 3e), 3f), Palonen & Lehtinen (Jokivuoren toim. teos v. 2005) 3e), 3f), 3g) 3h), 3i), 3j) ja 3k) Korkala 2010

	3k) Oliko verkostoon helppo liittyä teidän tullessa mukaan senioriosajatoimintaan?	
4. Minkälainen verkostotoiminta edistää senioriosajatoimintaa?	4a) Keitä katsotte kuuluvan sosiaaliseen verkostoonne? 4b) Nimetkää kolme senioriosajaa, joihin olette useimmin yhteydessä? 4c) Nimetkää kolme vapaaehtoistoimintaan liittyvää organisaatiota, joihin olette useimmin yhteydessä? 4d) Kuinka aktiivisena pidätte omaa sosiaalista verkostoaanne? 4e) Miten usein olette mukana vapaaehtoistoiminnassa? 4f) Onko teillä muita vapaaehtoistoimia kuin senioriosajatoimintaan liittyvät toimet? 4g) Minkälaisissa arkipäiväisissä asioissa autatte läheisiänne, naapureitanne jne. (ruuanlaitto, siivous, pyykin pesu, lastenhoito, kävelyllä käytt., ostoks.)	4a), 4b) ja 4c) Johanson, Mattila & Uusikylä v. 1995 4d) Kauvo & Räsänen v. 2005 4g) Lyyra v. 2008

HYVÄ SENIORIOSAAJA!

Opiskelen Laurea-ammattikorkeakoulussa Terveystieteiden edistämisen koulutusohjelmassa ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Teen opinnäytetyötäni liittyen senioriosaaajien sosiaalisiin verkostoihin ja sosiaalisen pääoman vahvistumiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää senioriosaaajien näkemyksiä verkostoyhteistyöstä senioriosaaajatoiminnan tukimuotona. Tämän lisäksi tavoitteena on myös kehittää verkostoyhteistyötä, jotta se hyödyttäisi toiminnan kehittämistä ja palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla senioriosaaajia.

Kyselylomake on suunnattu kaikille Espoossa ja Vantaalla senioriosaaajakoulutuksen käyneille senioriosaaajille. Toivon Teidän löytävän aikaa lomakkeeseen vastaamiseen, jotta saan mahdollisimman kattavan kuvan siitä, millaisia mielipiteitä ja kehittämisajatuksia Teillä senioriosaaajilla on. Tämä hyödyttää sitä työtä, jota senioriosaaajatoiminnan kanssa Espoossa ja Vantaalla tehdään kaupungin ja Laurean toimesta.

Käsittelen vastauslomakkeet luottamuksella ja hävitän ne käsittelyn jälkeen. Kyselyyn vastaan luonnollisesti nimettömänä, eikä yksittäinen vastaaja paljastu tuloksista.

Täytetyn lomakkeen voitte postittaa palautuskuorella, jossa on postimaksu maksettu. Lomake tulisi postittaa **9.12.2010** mennessä.

Huomaattehan, että voitte osallistua myös arvontaan, jossa kaikkien vastanneiden kesken arvotaan vapaaliput, joko Espoon kaupunginmuseoon tai Finnkinon elokuvateatteriin, oman valintanne mukaisesti. Mikäli haluatte osallistua, laittakaa osallistumislipuke pienempää kuoreen, jossa on teksti ”ARVONTALIPUKE” ja lähettäkää lipukekuori yhdessä vastauslomakkeen kanssa kirjekuoressa, jossa on postimaksu maksettu. Arvontalipukkeet erotetaan välittömästi vastauslomakkeista.

Mikäli Teillä on kysyttävää tai haluatte saada lisätietoja opinnäytetyöstäni, voitte ottaa minuun yhteyttä!

Lämmin kiitos jo etukäteen vastauksistanne!

Yhteistyöterveisin,

Minna Miettinen, sosionomi (AMK)

p. 050 461 3687, minna.miettinen@laurea.fi

7. Jos olette eläkkeellä, niin kuinka kauan olette olleet eläkkeellä?

8. Milloin olette suorittaneet senioriosaajakoulutuksen?

9. Suorittitteko koulutuksen Espoossa vai Vantaalla?

VAPAAEHTOISTOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin ympäröimällä omaa mielipidettäanne parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto tai kirjoittakaa vastauksenne sille varatulle viivalle.

10. Kuinka kauan olette toimineet senioriosaajana?

11. Oletteko ollut aiemmin mukana vapaaehtoistoiminnassa?

12. Jos olette, kuinka kauan?

13. Mikäli olette ollut mukana vapaaehtoistoiminnassa aiemmin, mainitkaa missä olette toiminut ja minkälaisia tehtäviä Teillä on ollut?

14. Kuinka paljon Teillä kuluu kuukaudessa aikaa vapaaehtoistointaan?

15. Mikä on keskeisin vapaaehtoistoinnin tehtävänne tällä hetkellä?

16. Mikä on halukkuutenne jatkaa senioriosaaajana?

Erittäin pieni	Melko pieni	Kohta- lainen	Melko suuri	Erittäin suuri
1	2	3	4	5

SENIORIOSAAJATOIMINTAAN OSALLISTUMINEN

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin ympäröimällä omaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto tai kirjoittakaa vastauksenne sille varatulle viivalle.

Tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan:

Sosiaalisilla verkostoilla kaikkia niitä kontakteja, joita katsotte kuuluvan Teidän toimintaympäristöönne (perhe, tuttavat, naapurit, viranomaiset, vapaaehtoistoiminnan organisaatiot jne.). Voitte myöhemmin tässä kyselyssä määritellä tarkemmin oman sosiaalisen verkostonne.

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin ympäröimällä omaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto tai kirjoittakaa vastauksenne sille varatulle viivalle.

Sosiaalinen verkosto	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
17. Sosiaaliset verkostot edistävät tavoitteideni saavuttamista	1	2	3	4	5
18. Sosiaalinen verkosto helpottaa kanssakäymistä toisten senioriosaajien kanssa	1	2	3	4	5
19. Sosiaalinen verkostoni on laajentunut senioriosaajakoulutuksen jälkeen	1	2	3	4	5
20. Toimintaan liittyvä verkosto on mielestäni muodollinen ja jäykkä	1	2	3	4	5
21. Tiedonkulku toisten senioriosaajien kanssa on toimivaa ja tehokasta	1	2	3	4	5
22. Tullessani mukaan senioriosaaja-toimintaan liittyminen verkostoon oli helppoa	1	2	3	4	5
23. Toimintaan liittyvä verkosto oli mielestäni joustava	1	2	3	4	5

24. Mitä muuta haluan sanoa sosiaalisiin verkostoihin liittyen

Senioriosaajana toimiminen	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
25. Saan vastavuoroista tukea toisilta seniori-osaajilta	1	2	3	4	5
26. Saan tukea muilta vapaaehtoistojen mukana olevilta henkilöiltä	1	2	3	4	5
27. Koen luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan	1	2	3	4	5
28. Kommunikointi toisten senioriosaajien kanssa on helppoa	1	2	3	4	5
29. Voin toteuttaa itsenäisesti työtäni senioriosaajana	1	2	3	4	5
30. Haluan toteuttaa itsenäisesti työtäni senioriosaajana	1	2	3	4	5
31. Yhteistoiminta muiden senioriosaajien kanssa on riittävää	1	2	3	4	5
32. Jaan osaamistani toisten senioriosaajien kanssa	1	2	3	4	5
33. Tunnen toisten senioriosaajien osaamisalueet	1	2	3	4	5
34. Olen usein yhteydessä muihin senioriosaajiin	1	2	3	4	5

35. Mitä muuta haluan sanoa senioriosaajatoimintaan liittyen

Olkaa hyvä ja vastatkaa seuraaviin kysymyksiin ympäröimällä omaa mielipidettänne parhaiten kuvaava vastausvaihtoehto tai kirjoittakaa vastauksenne sille varatulle viivalle.

Tässä opinnäytetyössä tarkoitetaan:

Vapaaehtoistoiminnan organisaatiolla tarkoitetaan sitä yhteisöä, jossa toimitte vapaaehtoisena tällä hetkellä.

Koordinoivalla taholla tarkoitetaan sitä tahoa, jonka järjestämässä koulutuksessa

olette olleet ja jonka järjestämiin täydennyskoulutuksiin ja muihin tilaisuuksiin osallistutte (esim. Espoossa ja Vantaalla vapaaehtoistoimintaa organisoivat kaupungin yksiköt).

Koordinointi ja tiedottaminen	Täysin samaa mieltä	Jokseenkin samaa mieltä	En samaa mieltä enkä eri mieltä	Jokseenkin eri mieltä	Täysin eri mieltä
36. Koordinoivalla taholla on merkitystä luottamuksen rakentajana	1	2	3	4	5
37. Toimintojen koordinointi tukee toimintaani senioriosajana	1	2	3	4	5
38. Yhteistyö vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa on toimivaa	1	2	3	4	5
39. Tiedonkulku koordinoivan tahon kanssa on toimivaa ja tehokasta	1	2	3	4	5

40. Mitä muuta haluan sanoa koordinointiin ja tiedottamiseen liittyen

41. Keitä katsotte kuuluvan sosiaaliseen verkostoonne?

42. Nimetkää kolme senioriosaajaa, keihin olette useimmin yhteydessä?

43. Nimetkää kolme vapaaehtoistoimintaan liittyvää organisaatiota, joihin olette useimmin yhteydessä?

44. Kuinka aktiivisena pidätte omaa sosiaalista verkostoaanne?

45. Minkälaisissa arkipäivän asioissa autatte läheisiänne, naapureitanne jne. (esimerkiksi ruoanlaitto, siivous, pyykinpesu, lastenhoito, ulkoiluseurana oleminen, ostoksilla käynti)? Tai muuta apua?

46. Minkälaista tukea kaipaatte senioriosaajatoimintaanne?

47. Mitä muuta haluatte sanoa?

LÄMMIN KIITOS VASTAUKSISTANNE!

ARVONTAAN OSALLISTUMISLIPUKE

Voittaessani arvonnän haluan **kaksi** vapaalippua

Ötzi - Alppien jäämies (KAMU, Näyttelykeskus WeeGee
Ahertajantie 5, Tapiola)

☐

tai

Finnkinon elokuvaliput (kaikki Finnkinon elokuvateatterit)

☐

Nimi:

Osoite:

KIITOS OSALLISTUMISESTASI!

Senioriosaajien vapaaehtoistoiminnan tehtäviä

Toiminta-alue	Toimintamuoto
Hankkeet ja työryhmät	- esimerkiksi Vapari, Viksu
Henkilökohtainen, epävirallinen apu	- asiointiapuna, saattajana lääkärissä ja vi- ranomaisten luona, ikäihmisten ja yksinäis- ten avustaminen omassa taloyhtiössä, ys- tävien ja tuttavien avustaminen, siivous, kauppa-asioiden hoitaminen
Humanitaarinen apu	- keräystoiminta, avun hankinta ja toimit- taminen
Ikäihmisten parissa toimiminen	- toiminta palvelutaloissa ja hoivakodeissa, kulttuurin vieminen ikäihmisten luo, ystä- vätoiminta ja ulkoiluseurana oleminen
Kulttuuritoiminta	- osallisuus kuoroissa, muusikin esittäminen, laulaminen, tanssiesitykset
Lasten ja nuorten parissa toimiminen	- lastenhoitotyö, partiot toiminta, koulu- mummitoiminta, tyttötyö
Maahanmuuttajatoiminta	- naistyö, pakolaisapu, suomenkielen opetus
Mielenterveystyö	- tukihenkilötoiminta, puhelinauttaminen
Ryhmien ohjaaminen	- keskustelu-, käsityö-, liikunta-, tietotek- niikkaryhmiä
Saattohoito	- tukihenkilötoiminta
Sovittelutoiminta	- toiminta sovittelijana
Seurakuntatyö	- päivä- ja perhekerhot, tilaisuuksissa avus- taminen ja keräystoiminta, eläkeläiskerhot
Urheiluseuratoiminta	- juniorivalmennus, liikuntaryhmien ja se- niorikuntosalin ohjaus
Vammaistyö	- lukijana näkövammaisille
Vertaistukitoiminta	- AA-toiminta, potilas-, työttömien kerhot, tukihenkilötoiminta
Viestintä	- tiedottaminen, koordinointi, tilaisuuksien järjestäminen
Yhdistystoiminta	- hallitustyöskentely ja toimikuntien jäse- nyys

Liite 7

Senioriosaajien näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista

Taulukko I. Senioriosaajien näkemyksiä vapaaehtoistoimintaan liittyvistä sosiaalisista verkostoista

Kohteet	Keskiarvo	Keskihajonta	Mediaani	Moodi	n	N
Sosiaaliset verkostot edistävät tavoitteideni saavuttamista	1,71	0,73	2,00	2,00	38	40
Sosiaalinen verkosto helpottaa kanssakäymistä toisten senioriosaajien kanssa	2,03	1,05	2,00	2,00	38	40
Sosiaalinen verkostoni on laajentunut senioriosaajakoulutuksen jälkeen	1,89	1,03	2,00	1,00	38	40
Tiedonkulku toisten senioriosaajien kanssa on toimivaa ja tehokasta	3,00	1,00	3,00	3,00	37	40
Tullessani mukaan senioriosaajatoimintaan liittyminen verkostoon oli helppoa	2,08	0,94	2,00	2,00	38	40
Toimintaan liittyvä verkosto oli mielestäni joustava	2,42	0,98	2,00	2,00	38	40
Toimintaan liittyvä verkosto on mielestäni muodollinen ja jäykkä	2,55	1,08	3,00	3,00	38	40

* 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en samaa enkä eri mieltä, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
keskiarvo=ka, keskihajonta=kh, n=havaintoja yhteensä, N=havaintojen kokonaismäärä

Liite 8

Taustamuuttujien yhteys senioriosaajatoimintaan liittyviin sosiaalisiin verkostoihin

Taulukko I. Naisten ja miesten näkemyksiä sosiaalisten verkostojen edistävästä vaikutuksesta omien tavoitteiden saavuttamisesta vapaaehtoistoiminnassa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Sosiaaliset verkostot edistävät tavoitteideni saavuttamista	Täysin samaa mieltä	n	14	2	16
		%	45 %	33 %	43 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	14	4	18
		%	45 %	67 %	49 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	2	0	2
		%	7 %	0%	5 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0%	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko II. Naisten ja miesten näkemyksiä siitä, että sosiaaliset verkostot helpottavat kanssakäymistä muiden senioriosaajien kanssa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Sosiaalinen verkosto helpottaa kanssakäymistä toisten senioriosaajien kanssa	Täysin samaa mieltä	n	11	2	13
		%	36 %	33 %	35 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	13	3	16
		%	42 %	50 %	43 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	3	0	3
		%	10 %	0%	8 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	3	1	4
		%	10 %	17 %	11 %
	Täysin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0%	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko III. Naisten ja miesten näkemyksiä sosiaalisen verkoston laajentumisesta senioriosaaja-koulutuksen jälkeen

			Sukupuoli		Total
			nainen	mies	
Sosiaalinen verkostoni on laajentunut senioriosaaja-koulutuksen jälkeen	Täysin samaa mieltä	n	14	3	17
		%	45 %	50 %	46 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	10	2	12
		%	32 %	33 %	32 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	5	1	6
		%	16 %	17 %	16 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0 %	3 %
	Täysin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0 %	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko IV. Naisten ja miesten näkemyksiä tiedonkulun toimivuudesta ja tehokkuudesta toisten senioriosaajien kanssa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Tiedonkulku toisten senioriosaajien kanssa on toimivaa ja tehokasta	Täysin samaa mieltä	n	1	1	2
		%	3 %	17 %	6 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	6	3	9
		%	20 %	50 %	25 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	15	1	16
		%	50 %	17 %	44 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	6	0	6
		%	20 %	,0%	17 %
	Täysin eri mieltä	n	2	1	3
		%	7 %	17 %	8 %
Yhteensä		N	30	6	36
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko V. Naisten ja miesten näkemyksiä verkostoon liittymisen helppoudesta senioriosaajatoimintaan tullessa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Tullessani mukaan senioriosaajatoimintaan liittymisen verkostoon oli helppoa	Täysin samaa mieltä	n	8	2	10
		%	26 %	33 %	27 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	16	3	19
		%	52 %	50 %	51 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	5	1	6
		%	16 %	17 %	16 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0%	3 %
	Täysin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0%	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksestä

Taulukko I. Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen merkityksestä

	Keskiarvo	Keskihajonta	Mediaani	Moodi	n	N
Saan vastavuoroista tukea toisilta senioriosaajilta	2,63	1,17	2,00	2,00	38	40
Saan tukea muilta vapaaehtoistoiminnassa mukana olevilta henkilöiltä	2,03	0,91	2,00	2,00	38	40
Koen luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan	2,16	0,80	2,00	2,00	37	40
Kommunikointi toisten senioriosaajien kanssa on helppoa	2,08	1,00	2,00	2,00	38	40
Voin toteuttaa itsenäisesti työtäni senioriosaajana	1,95	0,98	2,00	1,00	38	40
Haluan toteuttaa itsenäisesti työtäni senioriosaajana	1,79	0,87	2,00	1,00	38	40
Yhteistoiminta muiden senioriosaajien kanssa on riittävää	2,74	1,08	3,00	3,00	38	40
Jaan osaamistani toisten senioriosaajien kanssa	2,37	1,08	2,00	3,00	38	40
Tunnen toisten senioriosaajien osaamisalueet	3,55	1,11	3,00	3,00	38	40
Olen usein yhteydessä muihin senioriosaajiin	3,39	1,24	4,00	4,00	38	40

* 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en samaa enkä eri mieltä, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä

*keskiarvo=ka, keskihajonta=kh, n=havainnot yhteensä, N=havaintojen kokonaismäärä

Taustamuuttujien merkitys senioriosaajien näkemyksiin sosiaalisten verkostojen merkityksestä

Taulukko VI. Naisten ja miesten näkemyksiä vastavuoroisen tuen saannista muilta senioriosaajilta

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Saan vastavuoroista tukea toisilta senioriosaajilta	täysin samaa mieltä	n	4	2	6
		%	13 %	33 %	16 %
	jokseenkin samaa mieltä	n	12	2	14
		%	39 %	33 %	38 %
	en samaa mieltä enkä eri mieltä	n	8	1	9
		%	26 %	17 %	24 %
	jokseenkin eri mieltä	n	4	1	5
		%	13 %	17 %	14 %
	täysin eri mieltä	n	3	0	3
		%	10 %	0%	8 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko VII. Naisten ja miesten näkemyksiä tuen saannista muilta vapaaehtoistoiminnassa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Saan tukea muilta vapaaehtoistoiminnassa mukana olevilta henkilöiltä	Täysin samaa mieltä	n	10	1	11
		%	32 %	17 %	30 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	16	3	19
		%	52 %	50 %	51 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	3	1	4
		%	10 %	17 %	11 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	2	1	3
		%	7 %	17 %	8 %
Yhteensä		n	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

olevilta henkilöiltä

Taulukko VIII. Naisten ja miesten näkemyksiä luottamuksesta toisia senioriosaajia kohtaan

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Koen luottamusta toisia senioriosaajia kohtaan	Täysin samaa mieltä	n	7	0	7
		%	23 %	0 %	19 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	14	5	19
		%	47 %	83 %	53 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	8	0	8
		%	27 %	0 %	22 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	1	1	2
		%	3 %	17 %	6 %
Yhteensä		N	30	6	36
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko IX. Naisten ja miesten näkemyksiä kommunikoinnin helppoudesta toisten senioriosaajien kanssa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Kommunikointi toisten senioriosaajien kanssa on helppoa	Täysin samaa mieltä	n	9	3	12
		%	29 %	50 %	32 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	14	2	16
		%	45 %	33 %	43 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	5	0	5
		%	16 %	0 %	14 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	3	1	4
		%	10 %	17 %	11 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko X. Naisten ja miesten näkemyksiä senioriosaajatoiminnan itsenäisestä toteuttamisesta

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Voin toteuttaa itsenäisesti toimintaani senioriosaajana	Täysin samaa mieltä	n	14	2	16
		%	45 %	33 %	43 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	8	3	11
		%	26 %	50 %	30 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	6	1	7
		%	19 %	17 %	19 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	3	0	3
		%	10 %	0 %	8 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XI. Naisten ja miesten halukkuus toteuttaa itsenäisesti toimintaansa senioriosaajana

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Haluan toteuttaa itsenäisesti toimintaani senioriosaajana	Täysin samaa mieltä	n	15	2	17
		%	48 %	33 %	46 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	9	4	13
		%	29 %	67 %	35 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	5	0	5
		%	16 %	0 %	14 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	2	0	2
		%	7 %	0 %	5 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XII. Naisten ja miesten näkemys yhteistoiminnan riittävyydestä muiden senioriosaa-
jien kanssa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Yhteistoiminta mui- den senioriosaa- jien kanssa on riittävää	Täysin samaa mieltä	n	4	1	5
		%	13 %	17 %	14 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	9	2	11
		%	29 %	33 %	30 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	11	2	13
		%	36 %	33 %	35 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	6	1	7
		%	19 %	17 %	19 %
	Täysin eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0 %	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XIII. Naisten ja miesten näkemys osaamisen jakamisesta toisten senioriosaajien kanssa

			Sukupuoli		Vastanneita yhteensä
			nainen	mies	
Jaan osaamistani toisten senioriosaajien kanssa	Täysin samaa mieltä	n	7	2	9
		%	23 %	33 %	24 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	11	0	11
		%	36 %	,0%	30 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	10	3	13
		%	32 %	50 %	35 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	2	0	2
		%	7 %	,0%	5 %
	Täysin eri mieltä	n	1	1	2
		%	3 %	17 %	5 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XIV. Naisten ja miesten näkemys toisten senioriosaajien osaamisalueiden tuntemisesta

			Sukupuoli		Vastajia yhteensä
			nainen	mies	
Tunnen toisten senioriosaajien osaamisalueet	Täysin samaa mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0 %	3 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	4	1	5
		%	13 %	17 %	14 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	12	2	14
		%	39 %	33 %	38 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	6	1	7
		%	19 %	17 %	19 %
	Täysin eri mieltä	n	8	2	10
		%	26 %	33 %	27 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XV. Naisten ja miesten näkemyksiä yhteydenpidosta muihin senioriosaajiin

			Sukupuoli		Vastaajia yhteensä
			nainen	mies	
Olen usein yhteydessä muihin senioriosaajiin	Täysin samaa mieltä	n	3	0	3
		%	10 %	0 %	8 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	3	3	6
		%	10 %	50 %	16 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	7	1	8
		%	23 %	17 %	22 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	11	1	12
		%	36 %	17 %	32 %
	Täysin eri mieltä	n	7	1	8
		%	23 %	17 %	22 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen tuesta senioriosaajatoiminnalle

Taulukko I: Senioriosaajien näkemyksiä sosiaalisten verkostojen tuesta senioriosaajatoiminnalle

	Keskiarvo	Keskihajonta	Mediaani	Moodi	n	N
Koordinoivalla taholla on merkitystä luottamuksen rakentajana	1,45	0,55	1,00	1,00	38	40
Toimintojen koordinointi tukee toimintaani senioriosaajana	1,84	0,96	2,00	1,00	37	40
Yhteistyö vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa on toimivaa	2,26	1,12	2,00	1,00	39	40
Tiedonkulku koordinoivan tahon kanssa on toimivaa ja tehokasta	2,19	1,02	2,00	2,00	37	40

* 1=täysin samaa mieltä, 2=jokseenkin samaa mieltä, 3=en samaa enkä eri mieltä, 4=jokseenkin eri mieltä, 5=täysin eri mieltä
keskiarvo=ka, keskihajonta=kh, n=havaintoja yhteensä, N=havaintojen kokonaismäärä

Taustamuuttujien yhteys senioriosaajatoimintaa tukeviin sosiaalisiin verkostoihin

Taulukko XVI. Naisten ja miesten näkemyksiä koordinoivan tahon merkityksestä luottamuksen rakentaja

			Sukupuoli		Vastaajia yhteensä
			nainen	mies	
Koordinoivalla taholla on merkitystä luottamuksen rakentajana	Täysin samaa mieltä	n	18	4	22
		%	58 %	67 %	60 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	12	2	14
		%	39 %	33 %	38 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	1	0	1
		%	3 %	0 %	3 %
Yhteensä		N	31	6	37
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XVII. Naisten ja miesten näkemyksiä toimintojen koordinoinnin tuesta omalle senioriosaajatoiminnalleen

			Sukupuoli		Vastaajia yhteensä
			nainen	mies	
Toimintojen koordinointi tukee toimintaani senioriosaajana	Täysin samaa mieltä	n	14	3	17
		%	47 %	50 %	47 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	9	3	12
		%	30 %	50 %	33 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	5	0	5
		%	17 %	0 %	14 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	2	0	2
		%	7 %	0 %	6 %
Yhteensä		N	30	6	36
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XVIII. Naisten ja miesten näkemyksiä yhteistyön toimivuudesta vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa

			Sukupuoli		Vastaajia yhteensä
			nainen	mies	
Yhteistyö vapaaehtoistoiminnan organisaation kanssa on toimivaa	Täysin samaa mieltä	n	11	1	12
		%	34 %	17 %	32 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	9	3	12
		%	28 %	50 %	32 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	8	1	9
		%	25 %	17 %	24 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	4	0	4
		%	13 %	0 %	11 %
	Täysin eri mieltä	n	0	1	1
		%	0 %	17 %	3 %
Yhteensä		N	32	6	38
		%	100 %	100 %	100 %

Taulukko XIX. Naisten ja miesten näkemyksiä tiedonkulun toimivuudesta ja tehokkuudesta koordinoivan tahon kanssa

			Sukupuoli		Vastaajia yhteensä
			nainen	mies	
Tiedonkulku koordinoivan tahon kanssa on toimivaa ja tehokasta	Täysin samaa mieltä	n	9	1	10
		%	30 %	17 %	28 %
	Jokseenkin samaa mieltä	n	13	3	16
		%	43 %	50 %	44 %
	En samaa mieltä enkä eri mieltä	n	4	1	5
		%	13 %	17 %	14 %
	Jokseenkin eri mieltä	n	4	1	5
		%	13 %	17 %	14 %
Yhteensä		N	30	6	36
		%	100 %	100 %	100 %

Senioriosaajien verkostoon kuuluvia organisaatioita (mainintojen lukumäärät)

